

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**HİNDİSTAN ŞİİLİĞİ VE HİNDİSTAN ŞİİLİĞİNİN İRAN-
HİNDİSTAN İLİŞKİLERİNDEKİ YERİNİN YUMUŞAK GÜÇ
ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ: KONSTRÜKTİVİST BİR
BAKIŞ**

Göktuğ ÇALIŞKAN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL

YÜKSEK LİSANS

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

Aralık – 2020

ankara

HBM

**HİNDİSTAN ŞİİLİĞİ VE HİNDİSTAN ŞİİLİĞİNİN İRAN-HİNDİSTAN
İLİŞKİLERİNDEKİ YERİNİN YUMUŞAK GÜÇ ÇERÇEVESİNDE
İNCELENMESİ: KONSTRÜKTİVİST BİR BAKIŞ**

Göktuğ ÇALIŞKAN

**YÜKSEK LİSANS
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

ARALIK – 2020

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Göktağ ÇALIŞKAN tarafından Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL danışmanlığında hazırlanan Hindistan Şiiliği ve Hindistan Şiiliğinin İran-Hindistan İlişkilerindeki Yerinin Yumuşak Güç Çerçevesinde İncelenmesi: Konstrüktivist Bir Bakış konulu tezin savunması video konferans yoluyla 23.12.2020 tarihinde yapılmak üzere saat 15.00 'da toplanılmış olup, video konferans Enstitü yönetimi tarafından kayda alınmıştır. Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin,

- Oy birliği Oy çokluğu ile
 Başarılı Olduğuna Düzeltilmesine* Reddine**

karar verilmiştir.

İmza
Üye

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin
EROL
(Tez Danışmanı)

İmza
Üye

Doç. Dr. Sayim TÜRKMAN

İmza
Üye

Prof. Dr. M. Nail ALKAN

* Düzeltme verilmesi halinde istenilen düzeltmelerin yer aldığı ayrıntılı rapor jüri üyeleri tarafından düzenlenerek Enstitümüze iletilecektir.

**Tez çalışmasının reddedilmesi durumunda gerekçeli rapor jüri üyeleri tarafından düzenlenerek Enstitümüze iletilecektir.

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Göktuğ ÇALIŞKAN

HİNDİSTAN ŞİİLİĞİ VE HİNDİSTAN ŞİİLİĞİNİN İRAN-HİNDİSTAN İLİŞKİLERİNDEKİ YERİNİN YUMUŞAK GÜÇ ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ: KONSTRÜKTİVİST BİR BAKIŞ

(Yüksek Lisans Tezi)

Göktuğ ÇALIŞKAN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ARALIK 2020

ÖZET

Hindistan, Müslümanların en fazla yaşadığı yerlerin başında gelmektedir. Bununla beraber Şiilerin de İran'dan sonra en çok bulunduğu yer olma statüsünü de son yıllarda kazanmıştır. Şiilerin Hindistan'da uzun bir mazisi vardır. Hindistan Şiileri ülkede neredeyse her alanda etkindirler. Siyaset, sanat, müzik, edebiyat ve bunun gibi birçok sektörde Şiiler de bulunmaktadır. Ayrıca birçok alt mezhebe ve cemaate ayrılan Şiiler, İran tarafından desteklenmekle beraber Hindistan hükümeti tarafından da eskiden olduğunun tersine iyi gözle bakılmaya başlanmıştır. Bu tezin amacı Hindistan Şiiliğinin ve Şiilerinin tarihi geçmişini, sosyal hayatta neler yaptıklarını, hükümetle ilişkilerini, İran'ın Hindistan Şiilerine yönelik desteğini, Hindistan'ın Şiilere bakış açısının nedenlerini ve Hindistan Şiilerinin İran-Hindistan ilişkilerinde nasıl bir yerde olduklarını incelemektir.

ORCID ID : 0000-0003-2189-7550

Bilim Kodu : 114105

Anahtar Kelimeler : Yumuşak Güç, Konstruktivizm, Şiilik, Hint Şiiliği, İran-Hindistan İlişkileri

Sayfa Adedi : 113

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL

**RESEARCH OF INDIAN SHIISM AND THE PLACE OF INDIAN SHIISM IN
IRAN-INDIAN RELATIONS IN THE FRAMEWORK OF SOFT POWER: A
CONSTRUCTIVIST PERSPECTIVE**

(M. Sc. Thesis)

Göktuğ ÇALIŞKAN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

GRADUATE INSTITUTE OF EDUCATION

DECEMBER 2020

ABSTRACT

India is at the top of list of Muslims living in the world. However, India has become the most Shia population after Iran in recent years. The Shiites have a long history in India. The Indian Shiites scattered effectively in almost every area of the country. There are Shiites in many sectors such as politics, art, music, literature. In addition, the Shiism, which was divided into many sub-sects and communities, is supported by Iran, and it is begun to be looked at by the Indian government against before. This thesis examines the history of India's Shi'ism and Shiites, what they are doing in social life, their relations with the government, Iran's support for the Shiites in India, the reasons of India's view of Shia and how they are in Iran-India relations.

Science Code : 114105
Key Words : Soft Power, Constructivism, Shiism, India Shiites, Iran-India Relations
Page Number : 113
Supervisor : Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim süresince hem ders döneminde hem de tez döneminde bilgisiyle bana yeni bakış açıları kazandıran, kendimi geliştirmemde yardımcı olan, çalıştığım herhangi bir konuyla ilgili olarak bana yeni düşünme yolları bulmama imkân tanıyan ve katkılarıyla beni yönlendiren değerli tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol'a sonsuz teşekkürlerimi takdim ediyorum.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana maddi ve manevi her şekilde destek olan, yanlarında olmasam dahi sürekli arayarak beni hiçbir şekilde yalnız bırakmayan, bu aşamada bana her daim sabır ve hüsnüniyet gösteren annem Zeynep Çalışkan, babam Gökşin Çalışkan ve kardeşlerim K. Göktürk Çalışkan, F. Gökçe Çalışkan ve Ş. Göksu Çalışkan'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca tezimin son kontrol aşamasında fikirleri ve yardımlarından yararlandığım Dr. Ebru Taşkın hocama da teşekkürlerimi iletiyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLoların LİSTESİ	x
KISALTMALARIN LİSTESİ	xi
1. GİRİŞ	1

II. BÖLÜM

TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1	Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivizm ya da İnşacı Kuram	5
2.2	Konstrüktivizm Kuramının Temel Yaklaşımları	7
2.3	İNŞACI Kuramda Analiz Boyutları	9
2.4	İNŞACI Kurama Göre Güç Kavramı	11
2.5	Yumuşak Güç Kavramı	13
2.5.1	Yumuşak Güç Unsurları	15
2.5.1.1	Kültür	16
2.5.1.2	Dış Politika	18
2.5.1.3	Siyasi Değerler	20
2.5.2	Yumuşak Güç Araçları	21
2.5.2.1	Resmî Kurumlar	22
2.5.2.2	Hükümet Dışı Örgütler	23
2.6	Yumuşak Güç-Sert Güç Farkı	23
2.7	Konstrüktivizm ve Yumuşak Güç	26

III. BÖLÜM

İRAN'IN YUMUŞAK GÜCÜNE İNŞACI BAKIŞ

3.1	İran'ın Yumuşak Gücü	29
3.2	İran'ın Yumuşak Güç Kaynakları	31
3.2.1	Kültür	31
3.2.2	Dil	35
3.2.3	Medya	37
3.2.4	Din	39
3.3	İran Dış Politikasında Bir Yumuşak Güç Unsuru Olarak Şiilik	41
3.4	İran'ın Yumuşak Gücünün Sınırları ve Zayıf Yönleri	45
3.5	İran'ın Şiilik Politikasına İnşacı Bir Bakış	48

IV. BÖLÜM

HİNDİSTAN ŞİİLİĞİ ve HİNDİSTAN ŞİİLERİ

4.1	Şii Alt Mezhepleri ve Faaliyetleri	52
4.1.1	On İki İmam Şiileri	52
4.1.2	İsmaililer	53
4.1.3	Davudi Buhra Şiileri	55
4.1.4	Hocacılar	56
4.1.5	Beşinci Mezhep (Fifth Sect) Şiileri	56
4.1.6	Caferi Şiileri	57
4.1.7	El-Kısa Şiileri	58
4.2	Hindistan Şiiliği	58
4.3	Hindistan Şiiliğinin Tarihi Arka Planı	60
4.3.1	Bahmani Sultanlığı	61
4.3.2	Adil Şahi Hanedanlığı	62
4.3.3	Kutb Şah ve Haydarabad'ın Kurulması	63
4.3.4	Nizam Şah Hanedanlığı	64
4.4	Hindistan'da Şii Nüfusu	64
4.5	Hindistan Şiilerinin Yoğun Olarak Yaşadığı Yerler	65
4.6	Şiilerin Kurduğu Dernekler-Örgütler-Cemaatler	66
4.6.1	Chennai Şii Gençlik Derneği	66
4.6.2	Al-i İman Vakfı	67
4.6.3	Tüm Hindistan Şiileri Örgütü	67
4.6.4	Tüm Hindistan Müslümanları Kişisel Hukuk Kurulu	67
4.6.5	İmamiye Gençlik Örgütü	69
4.6.6	Dünya İslami Ağı	70
4.6.7	Medresetül Vaizin	70
4.6.8	Camiya-i Nazmiye	71
4.6.9	Sultanul Medaris	71
4.6.10	Halkın Demokratik Cephesi Partisi	71
4.6.11	Medrese-i İmaniye	72
4.6.12	Camiül Ulum Cevadiye	72
4.6.13	Medinetül Ulum Koleji	72
4.6.14	Anjuman Hayderi Hallaur	72

V. BÖLÜM

İRAN-HİNDİSTAN İLİŞKİLERİ VE ŞİİLER

5.1	Hindistan Hükümeti ve Şiiler	74
5.2	Şiilerin Siyasal ve Toplumsal Alandaki Varlığı	75
5.3	İran-Hindistan İlişkileri ve Şiiler	77
5.4	Hint Şii Topluluğuna İran'ın Etkisi ve Desteği	79
5.5	İran'ın Hindistan Politikasında Şiiler	81
5.6	ABD Yatırımlarının İran-Hindistan İlişkilerine Etkisi	83
5.7	İran-Hindistan İlişkilerinin Olası Seyri	86
5.8	Tespit-Öngörüler	88
6. SONUÇ	.....	91
KAYNAKÇA	.....	95
ÖZGEÇMİŞ	.....	112

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil 2.1: Sert-Yumuşak Güç Farkları	24
Şekil 2.2: Güç Çeşitlerine Göre Davranış Spektrumu	25
Şekil 3.1: İran'ın Diğer Ülkelere Yönelik Yayın Yapan Medya Organları ...	38
Şekil 3.2: İran, Hindistan ve Çevre Ülkelerdeki Şii Oranı.....	41
Şekil 4.1: Bahmani Sultanlığı	61
Şekil 4.2: Adil Şahi Hanedanlığı	62
Şekil 4.3: Kutb Şah Hanedanlığı	63
Şekil 4.4. Hindistan'da Şiiler tarafından kurulan dernek, vakıf ve örgütlerin karışık gösterimi.....	66

KISALTMALARIN LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
BBC	Britanya Yayın Kuruluşu
BJP	Bharatiya Janata Partisi
BMGK	Birleşmiş Milletler Genel Kurulu
CENTO	Merkezi Antlaşma Teşkilatı
Çev.	Çeviren
DİA	Dünya İslami Ağı
DMO	Devrim Muhafızları Ordusu
Ed.	Editör
ICRO	İslami Kültür ve İlişkiler Teşkilatı
İKMT	İmam Humeyni Hatıra Vakfı
MUD	Meclis-i Ulama-i Hind
NATO	Kuzey Atlantik Anlaşma Örgütü
TİKA	Türkiye İletişim ve Koordinasyon Ajansı
Uİ	Uluslararası İlişkiler
YEE	Yunus Emre Enstitüsü
s.	Sayfa
vd.	Diğerleri

1. GİRİŞ

İran, özellikle 1980’de başlayıp 1988 yılında son bulan Irak’la olan savaşı ve Soğuk Savaş’ın bitiminden sonra dünyaya entegre olmaya başlamıştır. Bu minvalde, bilhassa İran İslam Cumhuriyeti Eski Cumhurbaşkanı M. Hatemi ile (1997-2005) uluslararası alanda boy gösterebilmek amacıyla yumuşak güç kullanmaya başlamıştır. Bu sebeple, özellikle bölgedeki ülkelerde etkisini artırmak gayesiyle kendi kültürünü, dilini ve dinini tanıtmaya faaliyetleri içine girmiştir. Bu ülkelerden biri dünyada en çok Şii’nin barındığı ikinci veya üçüncü ülke konumunda olan Hindistan’dır. Çok fazla dinin bulunduğu ve çoğunluğunu Hinduların oluşturduğu Hindistan’da Müslümanlar ve özel olarak da Şiiler azımsanmayacak kadar çoktur. Hatta son yıllarda bazı Şii Hintlilerin siyasi hayatta, sanatta ve sinemada çokça boy gösterdiğine de şahit olunmaktadır. Ancak İran’ın bu Şiilerle ilgili faaliyet ve destekleri ve Hindistan’la olan ilişkilerinde Şiilerin konumunun ne olduğu bilinmemektedir. Bu konuda yeterince yazı veya tez çalışması literatürde bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bu boşluğu kapatmak ve İran-Hindistan ilişkilerine İran’ın bir yumuşak güç unsuru olan Şiilik gözüyle bakmak büyük bir önem arz etmektedir. Bu sebeple bu tez çalışmasını yapmak zaruri bir hal almıştır. Tezde bu konudaki boşluk doldurulmaya çalışılacak ve İran’ın özellikle son dönem faaliyetleri analiz edilerek gelecek ile ilgili öngörülerde bulunulacaktır.

Tezin öncelikli amacı, İran’ın dış politikasında yumuşak güç kullanımının konstrüktivist bir bakış açısıyla incelenmesi ve bu güç türünün unsurlarından biri olan Şiiliğin İran Dış Politikasındaki yerinin analizini yaparak İran’ın Hindistan’daki Şiilik faaliyetlerini ortaya koymaktır. Bu bağlamda teorik alt yapıyı oluşturmak adına Konstrüktivist ya da diğer adıyla İnşacı Kuramın anlatılıp bu kurama göre gücün açıklanması ve yumuşak gücün ne olduğu ile aynı zamanda unsurları da anlatılarak İran’ın yumuşak gücünün açıklanması hedeflenmektedir. Ardından İran’ın yumuşak güç unsurlarının en önemlilerinden biri olan Şiilik ile İran’ın Şiiliği nasıl ve neden kullandığı ortaya koyulmaya çalışılacaktır. İnşacı bakışla incelenecek olan İran’ın yumuşak gücünden sonra ise Hindistan Şiiliğinin tarihi geçmişi üzerinde durulacak ve Hindistan’daki Şii nüfusu hakkında bilgiler verilecektir. Ayrıca Hindistan’da faaliyet gösteren bazı örgütlerin anlatılması, Şii alt mezheplerinin faaliyetleriyle beraber incelenmesi ve İran-Hindistan ikili ilişkilerinde Şiiliğin öneminin irdelenmesi de amaçlar arasındadır.

Tez, İnan Dış Politikasında bir yumuşak g¼c unsuru olan Şiiliği, Hindistan Őiilięini ve İnan-Hindistan İlişkilerini Konstr¼ktivist bir bakış açısıyla ele almaktadır. Dolayısıyla tez, İnan ve Hindistan ile sınırlandırılmıştır. Aynı zamanda İnan ¼zellikle devrimden sonra Şiilik politikası g¼tmeye başladığı için genel olarak 1990 sonrası ele alınacaktır. Bununla beraber Hindistan'daki Şiiliğin tarihi eskilere dayandığından m¼tevellit ¼ç¼nc¼ b¼l¼mde 900'l¼ yıllar ve sonrasındaki d¼nemlere değinilecektir. Ayrıca İnan'ın Şiiliği 1979'dan sonra bir k¼lt¼rel g¼c olarak kullanmasından ¼t¼r¼ Hindistan ile olan ilişkilere de yine bu tarihten sonrası için kısaca değinilecektir.

Sınırlandırılan diğer husus ise g¼c ęeřitlerinden sadece birinin anlatılacak olmasıdır. Zira konumuz gereği İnan İslam Cumhuriyeti, sahip olduğu g¼c ęeřitleri içinde yer alan yumuşak g¼c¼, sert g¼c¼n yol ağtığı hiçbir olumsuz sonuç yaşanmadan ve en kalıcı şekilde elde edebileceğini d¼ř¼nd¼ę¼nden diğer g¼c ęeřitlerinin incelenmesi gerekli değildir. Buna ek olarak, Hindistan'da faaliyet g¼steren Şii ¼rg¼tler, dernekler ve alt mezhepler ¼ok fazla olduğundan tezde b¼y¼k ve etkili olanlar incelenecektir. Ayrıca Hindistan Şiiliğinin tarihi anlatılırken ¼lkede eskiden h¼k¼mranlık s¼ren b¼y¼k d¼rt Şii hanedanlığı ile sınırlandırılarak konunun uzamasının ¼n¼ne geğileceği varsayılmaktadır.

Şiilik, Hindistan'a İslamiyet'in doğuşundan 300 y¼zyıl kadar sonra gelmiştir; geldiğinde de ¼ok ¼abuk yayılmamış olup yayılıp gelişmesi birkaç y¼zyılı bulmuştur. Şiilerin Deccan şehrine gelmesiyle başlayan Şiiliğin Hindistan s¼reci Bahmani Sultanlığı, Adil şah Hanedanlığı, Kutb şah Hanedanlığı ve Nizam şah Hanedanlığı ile devam etmiştir. B¼ylece Şiilik Hindistan'ın geneline yayılarak etkisini artırmıştır.

Bin yılı aşkın Hindistan Şiiliği g¼n¼m¼ze kadar artış g¼stermiř ve b¼ylelikle Hindistan'ın geneline dağılmış bir Şii n¼fusunun oluşmasını sağlamıştır. G¼n¼m¼zde Hindistan Şiilerinin n¼fusu ile ilgili net bir rakam verilememektedir. Net bir sayı verilememesinin en b¼y¼k nedeni, Hindistan'ın laiklik anlayışı gereği n¼fus sayımlarında dini ayrımcılık yapılmamasıdır.

Şiiler, geğmişten bu yana s¼regelen bazı ¼rg¼t, medrese, tarikat, alt mezhepler, vakıflar ve ęeřitli gruplar vasıtasıyla Hindistan'da etkinlik sağlamaya başlamıştır. Geğmiş yıllarda her ne kadar Hindistan h¼k¼metleri tarafından olumsuz uygulamalara maruz kalmış olsalar da, g¼n¼m¼zde bu durum d¼zelmeye başlamıştır. Hatta Hindistan; bir¼ok ¼rg¼te, derneğe, partiye ve bunların alt kuruluşlarına, kanallarına,

yayımlarına son yıllarda izin vermeye başlamıştır. Dolayısıyla Hindistan'ın bu tutumu İran ile iyi ilişkiler içerisinde olmayı istediğinin bir göstergesidir.

Aynı zamanda İran da bu kuruluş ve örgütlere çeşitli şekillerde destek sağlamakta ve Hindistan'a yönelik politikasını Şiilik temelinde uygulamaktadır. Bu bağlamda Şiiliği kullanarak nüfuzunu Hindistan'a da yaymak istemektedir. Şöyle ki, İran Dış Politikasını inşa etmeden önce kendi kimliğini tanımlamıştır. Kimliğini tanımlarken de Şiilik mezhebini kullanmıştır. Anayasasına dahi işlediği bu mezhep İran'ın kimliğini yansıtmaktadır. İnşacı kurama göre bir devletin kültürü, dili, dini, sahip olduğu değerleri, kısacası fikirleri ve normları o devletin kimliğinin oluşumunda etkilidir. Kimlik inşasından sonra ise çıkarlar belirlenerek bu çıkarlar çerçevesinde iç ve dış politikalar oluşturulur. Yani normlar, fikirler ve algılamalar kimliği meydana getirir; kimlik de çıkarları ve dolayısıyla dış politikayı ortaya çıkarır. İran İslam Cumhuriyeti de devrim sonrasında dini ideolojisini aynı zamanda siyasi kimliğine kodlamış; çıkarlarını da buna göre belirlemiştir. Kimlik inşasında Şiiliği kullanan İran, devam eden yıllarda dış politikasını bu mezhebe göre oluşturmuştur.

Ayrıca yumuşak gücün birçok devlet tarafından kullanmaya başlandığı 1990'lı yıllarda İran da yumuşak gücünü geliştirmeye yönelik devletlerden biri olmuştur. Bu bağlamda, Şiiliği ve kültürel kimliğini yumuşak gücünü artırmak amacıyla kullanmaya başlamış ve pek çok ülkede-bölgede nüfuzunu artırmaya yönelik politika izlemiştir. Ülke ve bölgeye göre politikası değişse de genel olarak bu politikalarını Şiilik üzerine kurmuştur. Kimi ülkelerde kültür, dil ve Şiilik merkezleri açarak yumuşak güç politikaları uygularken, kimi ülkelerde ise bunu Şii parti, dernek ve örgütlere yardımlar/destekler vererek yapmaktadır. Bazı ülkelerde ise vekil güçleri silah ve para desteği sağlayarak sert güç politikaları izlemektedir. İran, yumuşak güç kaynaklarından biri olan ve devlet kimliğinin en önemli öğelerinden biri olan Şiiliği, dış politika yapımında Hindistan ve Hint Şiileri için de kullanmakta olup ülkedeki birçok gruba, örgüte ve derneğe destek sağlamaktadır.

Tezin ilk bölümünde ilk olarak 18. yüzyılda Birleşik Krallık'ta ortaya çıkan ve kısa süre içerisinde tüm Avrupa kıtası, Kuzey Amerika ve Japonya'yı etkisi altına alan Sanayi Devrimi ve 1990'da son bulan dünya çapında kaynakların el değiştirmesine ve buna bağlı olarak güç dengelerinin değişmesine yol açan Soğuk Savaş sonrasında önemi ve popülaritesi artan; Uluslararası siyasanın temel yapılarının maddi olmaktan

ziyade sosyal olduğunu ileri süren, bununla birlikte normatif olanın maddi yapılardan öncelikli olduğunu savunan ve disiplinin ana-akımını oluşturan bütün pozitivist teorilerin göz ardı ettiği, öncelikle kimlik, kültür, dil gibi önemli sosyo-kültürel faktörlerin uluslararası ilişkiler analizlerine dahil edilmesine olanak veren konstrüktivizm ve bu kuramın güç kavramına bakışı incelenecek ve bununla beraber; kültürel unsurlar, edebiyat, sanat, müzik, ortak değerler, yaşam tarzı, teknoloji, farklılıklara saygı, evrensel hukukun üstünlüğü ve insan hakları gibi diğer halkları cezbetme kapasitesi olan tüm unsurları içinde barındıran yumuşak güç kavramı anlatılarak konstrüktivist kuramla yumuşak güç ilişkisine değinilecektir.

İkinci bölümde ise yumuşak güç kullanımının etki potansiyelini fark eden devletlerden biri olan İran'ın yumuşak gücü ve yumuşak güç unsurları tanıtılarak bu unsurların en önemlilerinden biri olan Şiilik anlatılacaktır. Zira İran, bölgesindeki Sünni yönetimler yerine diğer ülkelerde yaşayan Şiileri kazanarak nüfuzunu artırma politikası izleyerek kendi Şii İslam anlayışını ve rejimini bölgesine ve diğer ülkelere yayması beraberinde nüfuzunu da arttıracığının bilincindedir. Ayrıca konstrüktivizm kuramı çerçevesinde İran'ın dış politikasında Şiiliğin ehemmiyeti de irdelenecektir.

Üçüncü bölüme gelindiğinde, çok hareketli, çok önemli deniz, kara, hava yolları üzerinde yer alan, aynı zamanda bütün dünyanın toprakları en geniş ve en kalabalık ülkelerinden biri olan Hindistan'ın İran için neden önemli olduğuna değinilecektir. Büyük bir Şii nüfusuna da sahip olması göz önüne alındığında, İran'ın yumuşak güç enstrümanı olarak Şiiliği kullandığı ve nüfuzunu arttırarak sürdürmeye devam edeceği bölgenin en önemli aktörü olan bu ülkenin tarihi incelenmek suretiyle Hindistan'daki Şiilerin nüfusu, kurdukları cemaatler-örgütler-dernekler, Hindistan'daki Şiilerin inandığı alt mezhepler ve Şiilerin toplumsal alandaki varlığı anlatılacaktır.

Dördüncü bölümde ise Hindistan için İran'ın önemi anlatılacak, ikili ilişkilerde Şiilerin hangi noktada yer aldığına değinilecektir. Ayrıca Hindistan hükümetinin Şiilere bakışı, Şiilere yönelik aldığı kararlar, verdiği izinler gibi konulardan bahsedilecektir. Devamında ise İran-Hindistan ilişkilerinde Şiilerin yerine ışık tutularak, Şiilerin her iki ülke için mevcut önemi ve değeri anlatılacaktır. Son olarak ise İran'ın Hindistan Şiilerine verdiği destek anlatılarak İran'ın Hindistan politikasında Şiilerin yeri ve önemi tartışılacaktır.

II. BÖLÜM

TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivizm ya da İnşacı Kuram

Konstrüktivizm, kavram olarak Uluslararası İlişkiler (UI) alanında ilk defa Nicholas Onuf tarafından kullanılmış olup¹ Alexander Wendt'in 'Uluslararası Siyasette Sosyal Teori' (Social Theory Of International Politics)² isimli çalışması sayesinde popülerlik kazanmıştır.³

Kutup başlarını Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin oluşturduğu yaklaşık 44 yıl süren Soğuk Savaş'ın Sovyetlerin dağılmasıyla beraber sona ermesi sonucunda UI teorileriyle ilgili münazaralar artmaya başlamıştır. Konstrüktivizm ya da diğer adıyla inşacı kuram da bu ortamda yeni bir bakış açısı ortaya çıkarmıştır ki bu da Sovyetlerin dağılması sonrasında yeni dünya düzeninin yeniden inşa edilmesini açıklamakta eksik kalan neo-realizm ve neo-liberalizm gibi akılcı teorilere yeni bir alternatif getirmiştir. Zira neo-liberalizm ve neo-realizm teorileri Soğuk Savaş'ın sonunun geldiğini görememişlerdir. Soğuk Savaş sonrasında da bu akılcı kuramlar olan neo-realizm ve neo-liberalizmin bakış açısından cevaplanmaya çalışılan sorular inşacı kuramla başka bir perspektiften ele alınmıştır.⁴ İnşacı kuramın gündeminde olan hususlar ise genel itibariyle hükümet-devlet dışı örgütleri rolleri, insan hakları problemleri ve uluslararası düzenin değişmesindeki ana dinamiklerdir. Bu noktada, konstrüktivizm, bu hususların daha iyi anlaşılması için uluslararası arenada yaşanan dönüşümlere ve hadiselere geniş açıdan bakmaktadır.

İNşacı teorisyenler, çıkarımlarını kimlik kavramı üzerinden açıklamaya çalışmaktadır. Onlara göre uluslararası aktörler kimlikleri vasıtasıyla menfaatlerini belirler ve bu menfaatler de aktörlerin eylemlerinin nasıl olacağını gösterir. Dolayısıyla konstrüktivistler, menfaatlerin-çıkarların nasıl oluştuğunu anlamak ve

---

¹ Ertem, H. S. (2012). "Kimlik ve Güvenlik İlişisine Konstrüktivist Bir Yaklaşım: 'Kimliğin Güvenliği' ve 'Güvenliğin Kimliği'". *Güvenlik Stratejileri*. Cilt 8, Sayı 16, s.183.

² Wendt, A. (1999). "*Social Theory of International Politics*". New York: Cambridge University Press.

³ Emeklier, B. (2011). "Uluslararası İlişkiler Disiplininde Epistemolojik Paradigma Tartışmaları: Postpozitivist Kuramlar". *Bilge Strateji*. Cilt 2, Sayı 4, s.161.

⁴ Guzzini, S. (2000). "A Reconstruction of Constructivism in International Relations". *European Journal of International Relation..* Cilt 6, Sayı 2, s.155.

anlatabilmek için uluslararası alandaki aktörlerin (devletler, bireyler) sosyal kimlikleri üzerinde dururlar.⁵ İnşacı kuramın en önemli isimlerinden olan Alexander Wendt bu konuyu “kimlikler menfaatleri belirler” şeklinde izah etmektedir.⁶ Farklı kimliklere sahip olan bireyler bu kimlikleri sayesinde avantajlara sahip olurken aynı zamanda sorumluluklar da alır.

Günümüz inşacı kuram teorisyenleri, devlet ve bireylerin kendilerini ne şekilde isimlendirdiklerini ve menfaatlerini nasıl belirlediklerini anlama noktasında çalışmaktadırlar. Konstrüktivizmi Uluslararası İlişkiler arenasına katan kuramın önemli isimlerinden olan N. G. Onuf’a göre ise bireyler sosyal ilişkileri yoluyla kendi kimliklerini nasıl inşa ediyorlarsa, devletler ve dünya da kişilerin bu söylev ve edimleriyle inşa edilmektedir. Bu bağlamda da toplumla kişiler arasında bir müşterek ilişkinin var olduğu söylenebilir. Yani Onuf, bireylerin toplumu, toplumun da bireyi inşa ettiğini ve aralarında bir ilişki olduğunu aktarmaktadır.⁷

İnşacılar, realist teorinin temel kuramlarına karşı çıkmamaktadır ancak maddi yapılarla beraber kültürel öğelerin de sisteme dahil olduğunu belirtmektedirler. Zira onlara göre, aktörlerin eylemleri, içinde bulunduğumuz dünyada var olan her şeye yükledikleri manalar tarafından belirlenmektedir. Bu manalar konstrüktivistlere göre sosyal olarak edilir, bu sebeple maddi yapılardan ziyade kültür ve kültürel öğeler daha ön planda yer almaktadır.⁸ Bununla alakalı olarak inşacı teorisyenler, bir devlet gözünden bakıldığında dost bir ülkeyle düşman ülkenin maddi gücü ve kapasitesinin aynı olmayacağını ve bu algının sosyal kimlik yoluyla inşa edildiğini-ettiğimizi ifade etmektedirler. Örnek verecek olursak, Rusya Federasyonu’nun askeri gücünün Ukrayna ve Çin gibi ülkeler tarafından farklı şekilde algılandığı söylenilebilir. Zira bu iki ülke de Rusya ile komşudur ancak Rusya’nın iki ülkeyle olan ilişkileri sadece askeri yönden ele alınmamalıdır. Çünkü dost ve düşman olan ülkelerin kimliklerine dair fikirler, yaratılmış dost ve düşman algısı sadece bu ülkelerin Rusya ile arasındaki güç

---

⁵ Battistella, D. (2009). “Le projet constructiviste”. *Théories des relations internationales*. Battistella, D. (Ed.) Presses de Sciences Po. s.316.

⁶ Wendt, A. (1992). “Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics”. *International Organizations*. Cilt 46, Sayı 2, s.398.

⁷ Onuf, N. G. (1989). *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*. New York: Columbia University Press.

⁸ Wendt, A. (1996). “Identity and Structural Change in International Politics”. Yosef Lapid ve Friedrich Kratochwill (Ed.) *The Return of Culture and Identity in International Relations Theory*. Londra: Lynne Rienner Pub, s.50-51.

dengeğine dayanmamaktadır, aynı zamanda kültürel faktörler ve kimlik inşası da işin içine dahil olmaktadır.⁹

İnşacı teorisyenler, Soğuk Savaş periyodunda UI'de egemen olan kuramları (realizm, neo-realizm, liberalizm, neo-liberalizm) bu periyodun bitişini ve bitişinden sonra ortaya çıkan veya çıkacak olan olayları öngörememeleri nedeniyle eleştirmişlerdir.¹⁰ Bununla beraber bu kuramları, devleti başlıca aktör olarak kabul etmesinden ve sadece bir kimliğe haiz olmasından ötürü de eleştirmişlerdir.

2.2 Konstrüktivizm Kuramının Temel Yaklaşımları

Uluslararası İlişkiler alanındaki en önemli kavramlardan olan “kimlik” kavramı inşacı teorinin temel anlayışını oluşturmaktadır. Kimlik kavramı Soğuk Savaş'tan sonra ehemmiyet kazanmaya başlamış ve konstrüktivizmle beraber daha çok kullanılmıştır. İnşacı teorisyenler, maddi öğelerden ziyade fikirler ve normlara ağırlık vermiş ve çalışmalarını bu şekilde yapmışlardır.¹¹ Fakat burada belirtmelidir ki inşacı teoride maddi öğeler kesinlikle reddedilmez ve manevi unsurlarla birlikte değerlendirilir. Ama kimliği oluşturan kültür, tarih ve fikirler gibi manevi öğeler, maddi unsurlara nazaran daha fazla önem arz etmektedir.¹²

İnşacılar, realist teoride çokça üstünde durulan güç, güvenlik, çıkar, güçler dengesi, güvenlik ikilemi gibi konseptleri arka plana alarak fikirler ve kimlik konseptlerine ağırlık vermişlerdir.¹³ Bu bağlamda ülkeler hem kendi kültürlerini ve tarihlerini baz alarak hem de diğer ülkelerle kurdukları ilişkiler sayesinde kimliklerini belirlemekte ve bu kimlikler neticesinde de menfaatlerini-çıkarlarını oluşturmaktadır. Ardından ise bu çıkarlara ulaşmak için belli politikalar meydana getirerek bunları uygulamaya koymaktadırlar. Bu yüzden inşacı kuramda kimlik bir devletin ve dolayısıyla bir toplumun düşünce ve politikalarının temelini yaratmaktadır.

Sosyal bir konsept olan kimlik kavramı, aynı zamanda ülkelerin birbirleri arasındaki ilişkileri ve birbirlerine biçtikleri tanımlar neticesinde de oluşmaktadır. Bu

⁹ Arı, T. (2013). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. Bursa: Mkm Yayınları, s.507.

¹⁰ Walt, S. M. (1998). “International Relations: One World, Many Theories”. *Foreign Policy*. Sayı 110, s.41-42.

¹¹ Ruggie, J. G. (1988). “What Makes The World Hang Together?: Neo-Utilitarianism and The Social Constructivist Challenge”. *International Organizations*. Cilt 52, Sayı 4, s.867.

¹² Wendt, 1996, s.50.

¹³ Wendt, A. (1995). “Constructing International Politics”. *International Security*, Cilt 20, Sayı 1, s.71-72.

nedenle bir devletin kimliğine bakarak o devletin menfaatlerinin yanı sıra o devletin diğerlerini nasıl tanımladığını da görebiliriz. Dolayısıyla kimlik, bir toplumun ve ülkenin fikirlerini, normlarını ve bu bağlamda çıkarlarını belirlemektedir. Sonrasında ise devlet bu kimliğini kullanarak seçeneklerini, dış politikasını yani davranışlarını yaratır. Yani devletler kimliklerini nasıl tanımlamakta ise ona uygun bir dış politika kurar ve yönetirler.¹⁴ Bu durum dünya düzenindeki aktörlerin-devletlerin davranışları ile kimlikleri arasında doğrudan bir bağ olduğunu göstermektedir.¹⁵

İnşacı kuram, dünya düzeninin ve enternasyonal sistemin birtakım fikirler ve olgular tarafından oluşturulduğunu-inşa edildiğini ifade etmektedir. İnşacı kurama göre devletlerin-aktörlerin haiz olduğu kimlik ve menfaatler ilk başta bireyler ve toplum tarafından yaratılmaktadır. Bireyler ve toplum tarafından oluşturulan kimlik ve menfaatler, devletlerin politikalarını ve algılarını etkilemektedir.¹⁶ Devletlerin menfaatleri de kimliklerinin inşa edilmesi sonrası ortaya çıkmaktadır.

Milletlerarası arenada bir ülke, diğer ülkelerle herhangi bir ilişki içinde olmadıysa o ülke henüz kimliğini ve diğerlerine karşı olan menfaatlerini tam olarak oluşturmamıştır denebilir. Zira bir ülkenin kendi kimliğini tam olarak oluşturması için diğer ülkelerle olan ilişkileri de büyük önemdedir. Bu ilişkiler sayesinde bir ülke diğerleriyle ve bilhassa kendisiyle ilgili olumlu veyahut olumsuz düşünceler yoluyla kendi kimliğini yaratmaktadır.¹⁷ Böylece o ülkenin diğerleriyle ilişki içinde olması neticesinde onları dost ve düşman olarak ayırabilir. Bu nedenle ülkeler arasında kurulan ilk ilişki çok ehemmiyetlidir. Bu bireylerin birbirleriyle tanışırken geçen ilk dakikalarda yaşananlara göre karşılarındakilerle ilgili iyi ve kötü düşüncelere sahip olmasına benzer. O yüzden ilk izlenim önemlidir. Bu devletler için de benzer şekilde gerçekleşmektedir. Bireyler ve toplumların yaptığı gibi devletler de kendi kimliklerinin inşası esnasında diğer devletlerle ilişkilerini bu kimliklerine kodlarlar. Yani kimliklerinin oluşmasında bu ilişkiler de katkı sağlar.

İnşacı teorisyenler, bireye ve toplumlara haiz olan kimliklerden yola çıkarak Uİ'deki ülkelerin ve diğer aktörlerin eylemlerini tanımlamak üzerine çalışmalar

---

¹⁴ Erol, M.S. ve Ozan, E. (2011). "Türk Dış Politikasında Süreklilik Unsuru Olarak Siyasal Rejim". *Gazi Akademik Bakış*. Cilt 4, Sayı 8, s. 17.

¹⁵ Wendt, 1995, s.72.

¹⁶ Wendt, 1995, s.72.

¹⁷ Arı, 2013, s. 502.

yürütmektedir. Onlara göre uluslararası sistemi yaratan bütün etkenleri; bireyler, toplumlar ve böylelikle de ülkeler, girdikleri ilişkiler sayesinde inşa ederler. Bu bağlamda, inşacı kuram da bu sistemdeki birey ve ülkelerin içerisinde bulunmuş olduğu karşılıklı ilişkiler yumağını incelemekte ve uluslararası sistemin sosyolojik açıklamasını yapmaya çalışmaktadır.¹⁸ İnşacı kuram, ülkelerin de bireyler gibi sosyal varlıklar olduğunu düşünmekte olup Uİ alanının da sosyal bir alan olduğunu ifade etmektedir.¹⁹ Bu yüzden inşacı teorisyenler yalnızca sistemi değil, aynı zamanda devletleri, bireyleri ya da genel anlamda aktörleri de araştırma konusu yapmaktadırlar. Bu açıdan bakıldığında inşacı kuram akılcı teorilerden bu boyutuyla da farklıdır denilebilir.²⁰

2.3 İnşacı Kuramda Analiz Boyutları

Uİ alanında çokça kullanılan analiz boyutlarından inşacı kuramda da yararlanılmaktadır. Üç farklı analiz boyutunu kullanan inşacı kuramda bunlar şu şekilde sıralanabilir: Birim-düzey analizi, bütüncül analiz ve sistem analizi.²¹ Sistem analizi, milletlerarası sistemin sosyal etkileşimler sonucu oluşturulduğunu düşünen A. Wendt'in bu sistemi bir analiz çeşidi olarak ele alması neticesinde ortaya çıkmıştır.²² İnşacı teorinin en çok bilinen analiz boyutu olan sistem analizi, inşacı teorinin orta noktasında yer almaktadır.²³ Yapısalcı kimliğiyle bilinen Wendt, ülkeleri sistemdeki asıl aktör olarak düşünmüş ve buna göre bir sistem analizi ortaya koymak için çalışmalar yapmıştır.²⁴

Alexander Wendt, ülkelerin yarattıkları kimliklerin milli menfaatleri ve milli menfaatlerin de iç ve dış siyaseti belirlediğini kabul etmiş olsa da, milletlerarası sistemde ülkeler arasındaki sosyal ilişkilere odaklandığından ötürü ülke kimliğini

---

¹⁸ Wendt, A. (1994). "Collective Identity Formation and the International State". *American Political Science Review*. Cilt 88, Sayı 2, s.385.

¹⁹ Demirtaş, T. (2015). "Türkiye'nin Afrika Politikasında Yumuşak Güç Unsurunun Rolü". *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Yüksek Lisans Tezi. s.7.

²⁰ Klotz A. ve Lynch, C. (2007). "*Strategies for Research in Constructivist International Relations*". New York: M. E. Sharpe Inc, s. 3.

²¹ Karacasulu, N. (2014). "Uluslararası İlişkilerde İnşacılık Yaklaşımları". Tayyar Arı (der.), *Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri: Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar*. Bursa: Dora Yayınları. s.107.

²² Wendt, 1994, s.385; Wendt, 1992, s.397.

²³ Küçük, M. (2014). "Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacılık". Ramazan Gözen (der.), *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. İstanbul: İletişim Yayınları, s.329.

²⁴ Karacasulu, 2014, s 110.

oluşturan kültürel ve siyasi değerler gibi sistem dışı etkenleri ihmal etmiştir.²⁵ Wendt, ayrıca milletlerarası sistem üzerine çalışırken bölgesel ve milletlerarası alan şeklinde bir ayırım yapmış ancak bölgesel alanı konuyla alakasız olduğunu düşünerek sistem analizi çalışmalarının dışında tutmuştur.²⁶ Bu yüzden bazı inşacı teorisyenler tarafından ‘Sistemsel İnşacı’ olarak nitelendirilmiştir.²⁷

Wendt’in aksine birim boyutunda çalışmalar yürüten Koslowski, Katzenstein gibi inşacılar ise ülkelerin kimliklerine ve menfaatlerine, bölgesel bağlara ve bunlar arasında oluşan ilişkilere odaklanmıştır.²⁸ Birim-düzey inşacılar, sistem analizinin aksine çalışmalarında sisteme odaklanmamış, onun yerine ülkeleri, bireyleri, toplumları, bölgesel ve milletlerarası örgütleri, sivil örgütleri, çeşitli etnik ve dini grupları konu edinmişler ve bunlar üzerinde araştırmalar yapmışlardır.²⁹

Sistem analizi teorisyenlerine göre kimlikler sistem üzerinden oluşturulurken, birim-düzeycilere göre kimliklerin inşa süreci en alttan yani bireylerden başlar, sırayla toplumla ve devletle devam eder. Yani birim düzeyci teorisyenlere göre kimlik inşasında esas üzerinde durulması gereken husus birimlerdir.³⁰ Sistem analizinde sadece devletlere odaklanıldığı için birey, toplum ve sivil toplum örgütleri gibi birimler göz ardı edilmektedir. Ancak birim düzey teorisyenleri için bu büyük bir yanıltır zira devletlerin kimliğini oluşturan unsurlar olan kültür, siyasi değerler ve dış politika hususlarını inşa edenler bu birimlerdir.

Sistem analizi ve birim düzeyli analiz dışında bir de bu iki analizi birleştirerek çalışmalar yapan bütüncül analiz düzeyi ortaya çıkmıştır. Bu analiz boyutunda sistem analizi ve birim düzeyli analiz aynı anda kullanılmaktadır. Bütüncül analizi benimseyen kuramcılara göre diğer iki analiz boyutu da milletlerarası arenadaki ilişkileri ve değişimi inşacı bakış açısıyla açıklamaya tek başlarına yeterli değildir. Bu sebeple bütüncül analizciler; kimlik, menfaatler, dış politikanın oluşumu gibi inşacı

---

²⁵ Karacasulu, 2014, s.112.; Özev, M. H. (2013). “Eleştirel Teori Olarak Konstruktivizm”, Çomak H. ve Sancaktar C. (Ed.) *Uluslararası İlişkilerde Teorik Tartışmalar*. İstanbul: Beta Yayıncılık, s.491.

²⁶ Reus-Smit, C. (2002). “Imagining society: constructivism and the English School”. *British Journal of Politics and International Relations*. Cilt 4, Sayı 3, s.494-495.

²⁷ Karacasulu, 2014, s 111.

²⁸ Reus-Smit, 2002, s.495.

²⁹ Küçük, 2014, s.350.; Özev, 2013, s.493.

³⁰ Küçük, 2014, 351.

kuramın esas hususlarının incelenmesinde milletlerarası sistemdeki birimleri ve sistemi bütün olarak ele almışlar ve bu şekilde bir bakış açısı geliştirmişlerdir.³¹

2.4 İnşacı Kurama Göre Güç Kavramı

2. Dünya Savaşı öncesinde teori olarak Uluslararası İlişkilere hâkim olan idealizmin savaşın çıkmasını öngöremediği için realizm kuramı çok güçlü bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Aynı bunun gibi liberal ve realist kuramların Soğuk Savaş'ın sonunu görememesi ve bunu tam olarak açıklayamaması da inşacı kuramın güçlenmesini sağlamıştır.³² Normalde inşacı kuram Soğuk Savaş'ın bitişinden daha önceki tarihlerde ortaya çıkmıştır, ancak parlama zamanı 1990 yılından sonraki zamandadır. Uİ'deki diğer kuramlardan farklı olan ilk yanı milletlerarası ilişkilerin sosyal yönüne dikkat çekmiş olmasıdır.³³ Bireyler arasındaki ilişkiler her zaman değişken olabildiği gibi devletler arası ilişkiler de hep bir değişim ve dönüşüm içindedir. Dünya düzeni her zaman farklılıklar ve değişimler göstermektedir. Bu yüzden inşacı kuram değişimleri de dikkate alarak ona göre çalışmalar yapmış, düşünceler ortaya atmıştır.³⁴ Zira ilişkiler değişirse düzen de değişir, düzen değişirse fikirler ve çıkarlar da değişir.

İnşacı kurama göre ülkelerin eylemlerini direkt olarak etkileyen en önemli iki şey fikir ve menfaatler-çıkarlardır.³⁵ Bu yüzden fikir ve çıkarların değişmesi devletlerin politikalarının ve eylemlerinin de değişmesine yol açar. Ancak buradaki çıkar kavramı akılcı teoriler olan realizm ve liberalizmdeki çıkar kavramı ile tam olarak aynı değildir. Örneğin realizm çıkar kavramını maddi olarak ele alır ve onu maddi güç ile ilişkilendirir. Ancak inşacı kuramda çıkarlar fikir, algı ve kimliklerle ilgilidir.³⁶ İnşacı kuramın perspektifine göre menfaatler hiçbir zaman nesnel şekilde var olmadıkları için maddi olarak düşünülmezler; aksine düşünceler, fikirler ve algılar çerçevesinde inşa edilirler.³⁷

³¹ Price, R. ve Reus-Smit, C. (1998). "Dangerous Liaisons? Critical International Theory and Constructivism". *European Journal of International Relations*, Cilt 4, Sayı 3, s.268.

³² Walt, 1998, s.41-42.

³³ Kaya, S. (2008). "Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. Cilt 63, Sayı 3, s. 83.

³⁴ Yılmaz, S. (2008). "*Güç ve Politika*". İstanbul: Alfa Yayınları. s.17-18.

³⁵ Özdemir, H. (2008). "Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 63, Sayı 3, s. 134.

³⁶ Hurd, I. (2008). "Constructivism". Reus-Smit C. ve Snidal, D. (Ed.) *The Oxford Handbook of International Relations*. Oxford: Oxford University Press, s.298.

³⁷ Özdemir, 2008, s.134.

Güç kavramını meydana getiren maddi kaynaklar, ilgili devlet tarafından menfaatlara ulaşma yolunda kullanılırsa önem arz eder. Ancak herhangi bir fikir, düşünce ve algı çerçevesinde oluşturulmuş çıkarılara ulaşma yolunda kullanılmayan güç yalnız başına anlamsızdır.³⁸ Bu bir devletin haiz olduğu tabii kaynaklar, coğrafya ve askeri gücü üzerinden verilecek bir örnekle açıklanabilir. Buna göre bir devletin sahip olduğu toprakların ve askeri gücünün nasıl ele alınması gerektiği düşüncesi, o devletin etrafında bulunan komşu devletler ve bu devletlerin söz konusu devletle arasındaki ilişkilere, sorunlara veya genel anlamda algılar ve fikirlere bağlıdır.³⁹ Mesela X devletinin sahip olduğu zorlu iklimsel özellikler X devleti açısından diğer devletlere karşı bir güçtür, ancak tam tersi düşünülürse bu durum etrafındaki diğer devletlerle olan ticaret ilişkilerinde X açısından kötü bir hal yaratabilir. Burada önemli olan fikir ve algılardır. X ile komşu olan veya ticari ilişkide bulunmak isteyen bir diğer devletin X'le ilgili düşünceleri, fikirleri ve algıları bu noktada büyük önem arz etmektedir.

Aynı şekilde ülkelerin güce bakışları da gücü ne şekilde düşündükleri ve algıladıkları bağlamında ehemmiyetlidir. Ülkeler gücü ne şekilde algılıyorsa ona göre politikalarını oluşturup harekete geçerler. Bir ülkenin farklı ülkeler için farklı algılara haiz olması ve bu algılara uygun şekilde politikalar yürütmesi bununla ilgilidir.

İnşacı teoriye göre, aktörler çıkarlarını kendisini oluşturan kimlikleri çerçevesinde inşa ederler. Buradan şu çıkarımı yapabiliriz: istediğimiz şey, sahip olduğumuz kimlikle alakalıdır.⁴⁰ Bu konu hakkında en çok verilen örnek ise “ABD-Kanada-Küba” üçlüsü örneğidir. ABD açısından bakıldığında iki komşu ülkeden biri olan Kanada'nın herhangi bir eylemi ABD tarafından olumlu olarak karşılanmaktayken, diğer komşu ülke olan Küba'nın en küçük davranışı dahi olumsuz olarak görülmektedir.

Aynı şekilde, bir devletin herhangi bir davranışı bazı devletler tarafından olumsuz görülebilmekteyken bazı devletler tarafından olumlu karşılanabilir. Bu noktada, söz konusu devletin davranışlarını olumlu olarak algılayan devletler gücünü

---

³⁸ Wendt, 1999, s.105.

³⁹ Özdemir, 2008, s.134.

⁴⁰ Kaya, 2008, s.89.

artırmak ve yeni bir destek bulmak amacıyla o devletle iş birliği yapabilirler. Realist kuramın yanıldığı yer bu hususta ortaya çıkmaktadır. Realizme göre güç arayışı aktörleri savaşmaya iter. Ancak inşacı kurama göre bu hatalıdır, çünkü güç arama isteği aynı zamanda iş birliği yoluna gitmek için de uygun olup sadece savaşa götürmez.⁴¹

İnşacı kuram, akılcı kuramların menfaat fikrine karşı farklı bir perspektif ortaya koymuştur. Ayrıca inşacı kuram, akılcı kuramların üzerinde çokça durduğu ‘gücün araç veya amaç mı olduğu’ hususuyla pek ilgilenmemiş, onun yerine gücün fikirler, algılamalar ve kimlikler etrafında inşa edildiği konusu üzerinde durmuştur.⁴² İnşacı teorisyenler, gücün amaç veya araç olması hususunda da yine menfaatleri öne sürmüşlerdir. Buna göre güç fikir, algı ve düşünceler yoluyla meydana getirilen-inşa edilen menfaatler ışığında ele alınmalıdır. Zira sahip olunan güç kaynakları lehe üstünlük yaratabileceği gibi aleyhte bir duruma da neden olabilir.

2.5 Yumuşak Güç Kavramı

Yumuşak güç, kavram olarak başka devletleri kendi değerlerimize inandırmak, yanımızda olmalarını sağlamak, kendimizi iyi göstermek ve onlara kendi istediklerimizi yaptırmak için sahip olduğumuz kültürel, siyasi değerler ve dış politikayı kullanma yeterliliğidir. Yumuşak güç kavramını uluslararası ilişkiler alanında ilk kullanan kişi, geçmişte ABD’de üst düzey görevlerde de bulunan ve son 40 yılın en önemli teorisyen ve akademisyenlerinden olan Joseph Nye’dir.⁴³

Bir devletin sahip olduğu kültürel ve siyasi değerler vasıtasıyla diğer devletlere kendini sevdirmesi ve istediğini yaptırması⁴⁴ anlamına gelen yumuşak gücün başlıca özelliği bu amaçlara hiçbir zorlama olmadan, sadece kültür, siyasi değerler ve dış politika yoluyla ulaşmasıdır. Bu durumda yumuşak güç, bir devletin siyasi değerlerinin, fikirlerinin ve kültürünün çekici olmasıyla yakından ilişkilidir.⁴⁵

---

⁴¹ Özdemir, 2008, s.134.

⁴² Gündoğdu, M. C. (2016). “Uluslararası İlişkilerde İran’ın Yumuşak Güç Politikaları”. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Yüksek Lisans Tezi. s.16.

⁴³ Nye, J. (1990). “Soft Power”. *Foreign Policy*, Sayı 80, s. 167.

⁴⁴ Nye, 1990, s. 153.

⁴⁵ Keyik, M. ve Erol, M. S. (2019). “Realizme Göre Güç ve Güç Dengesi Kavramları”. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*. Cilt 3, Sayı 1, s. 25.

2. Dünya Savaşı'nın bitişiyle yeni bir dünya düzeni oluşmuş ve buna göre devletler yeni politikalar oluşturmaya başlamıştır. Mali açıdan çok büyük bir külfet olan ve sadece geçici etkisi olan sert güç yerine devletler arasındaki kamu diplomasisine çok daha müsait olan yumuşak gücü politika oluşumunda ele alan devletler az parayla daha çok etki kurmak istemeye çalışmışlardır.

Farklı güç çeşitleri olduğu konusunda yazılar yazmış olan çok sayıda siyaset bilimci vardı, ancak yumuşak güç ve sert güç olarak ayırım yapan ilk kişi Joseph Nye olmuştur.⁴⁶ Nye'ye göre yumuşak güç, bir devletin istediği şeyi elde etme uğruna başkalarını etkileme becerisidir.⁴⁷ Nye'nin bu iki gücü ayırmasının nedeni istenileni elde etme yolunda yararlanılan usullerin farklı olmasıdır. Ona göre bir diğerini etkilemede 3 çeşit usul vardır. İstedikimizi zor kullanarak elde etme, ederini ödeme yoluyla inandırma-kandırma ve sahip olduğumuz kültür, siyasi değerler ve dış politika gibi unsurları kullanarak kendimize hayran bırakma bu üç usulü oluşturmaktadır.⁴⁸ Görüleceği üzere birinci ve ikinci madde klasik sert gücü tanımlarken üçüncü madde yumuşak gücü anlatmaktadır.⁴⁹ Bu şekilde bir devletin uyguladığı yumuşak güç sayesinde o devletin istediği bir şeyi başka devletler de istemektedir, dolayısıyla sert güç kullanma yolunu kullanmaya ihtiyaç duyulmaz.⁵⁰

Başka bir açıdan bakılacak olursa, bir devletin diğer bir devletle olan yumuşak güç ilişkisi ana-babaların çocuklarıyla aralarındaki ilişkiye benzetilebilir. Bu ilişkide ana-babaların çocuklarına istediklerini yaptırmak için zor kullanması sert güç kavramını karşılarken onlara bir rol model sunmak ve kendi yaptıkları eylemlerle onları o eylemlere yönlendirmek de yumuşak güç tabirini ifade etmektedir. Bu tarz bir yönlendirme çocukların yaşamına daha kalıcı ve uzun bir etki bırakmaktadır. Zira sert güçle karşılaşan çocuklar ilerleyen yaşlarda bu eylemlerden dolayı zorla yaptıkları şeyleri bir daha yapmazlar, yani etkisi geçici olur. Söz konusu örneklerdeki ilişki

---

⁴⁶ Nye, 1990, s. 167-168.

⁴⁷ İnternet: Ikenberry, G. J. (2004). "Review from Soft Power: The Means to Success in World Politics". *Foreign Affairs*. Web: <https://www.foreignaffairs.com/reviews/capsule-review/2004-05-01/soft-power-means-success-world-politics> 20.12.2019'da alınmıştır; Lin, L. ve Hongtao, L. (2017). "Joseph Nye's Soft Power Theory and Its Revelation Towards Ideological and Political Education". *Humanities and Social Sciences*. Cilt 5, Sayı 2, s.69.

⁴⁸ İnternet: Li, E. C. (2018). "The Rise and Fall of Soft Power". *Foreign Policy*. Web: <https://foreignpolicy.com/2018/08/20/the-rise-and-fall-of-soft-power/> 12.12.2019'da alınmıştır.

⁴⁹ Sancak, K. (2016). "*Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak Güç*". İstanbul: Nobel Yayıncılık, s.81.

⁵⁰ Sancak, 2016, s.81.

devletler arasında cereyan eden olaylarda da aynı şekilde geçerlidir. Örneğin bir devlet sahip olduğu kültürü sinema, tiyatro, edebiyat, dil, din gibi yolları kullanarak diğer devletlere daha cici gözükebilir, rol modeli olabilir. Bu yolu kullanan bir devlet, yumuşak güç kullanmış olmaktadır.⁵¹

Günümüz dünyasında gelişen teknolojiyle beraber birçok iletişim aracı icat edilmiştir. Bu iletişim araçları yumuşak gücü yaymak için de kullanılabilir. Zira internet ve akıllı telefonlar vasıtasıyla ülkemizde gerçekleşen bir olayı başka bir ülkedeki bireyler ve kamuoyu da öğrenebilir. Bunu dikkate alan bir devlet kendisini daha iyi tanıtmak ve diğerleri üzerinde etki bırakarak onları kendisine bağlamak ve istediğini yaptırmak için bu iletişim araçlarını kullanır. Böylece kendi cazibesini diğerleri de öğrenmiş olur ve o devlete sempati beslerler. Bu araçlar kullanılmadığı takdirde ise yapılan işler ancak kendi vatandaşları tarafından bilinir. Dolayısıyla burada önemli olan kendi değerlerinizin başkası tarafından biliniyor olmasıdır, aksi takdirde sadece bizim tarafımızdan bilinmesi önem arz etmez.⁵²

2.5.1 Yumuşak Güç Unsurları

Yumuşak güç kavramının tanımlanması ve yorumlanması kavramın ortaya çıkmasından beri farklı kişiler tarafından çeşitli şekillerde olmuştur. Yumuşak gücün kullanılması ve önemi herkes tarafından uzlaşılan bir mevzu iken yumuşak gücün unsurları yazardan yazara değişiklik göstermiştir. Bunun sebebi ise yumuşak güç ve sert gücün aynı anda kullanılmasından ötürü ortaya çıkan bir karmaşıklığıdır. Çünkü bazı durumlarda sert güç kaynakları yumuşak güç kaynaklarıyla beraber uygulanmaktadır.

Son yıllardaki akademik yazılarda ve makalelerde genel olarak kullanılan unsurlar ise Nye tarafından ortaya atılmış olan kültür, siyasi değerler ve dış politikadan oluşmaktadır. Ancak Nye bu unsurlar için birkaç koşul öne sürmüştür.⁵³ Ona göre kültür, siyasi değerler ve dış politika diğer devletlere cazip geldiği, kurallara uygun olduğu ve diğer devletler tarafından yasal kabul edildiği sürece ehemmiyet arz eder.⁵⁴

---

⁵¹ Sancak, 2016, s.82.

⁵² Karadağ, H. (2016). “*Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi*”. İstanbul: Nobel Yayıncılık, s.54.

⁵³ Sancak, 2016, s.92.

⁵⁴ Nye, J. (2007). “*Notes For A Soft Power Research Agenda, Power in World Politics*”. London: Routledge , s.164.

Bu yüzden yukarıda yazan bu yumuşak güç unsurlarının nasıl ve ne şekilde kullanıldığı, bu unsurlardan hangi amaçlar doğrultusunda yarar sağlandığı hususları genel hatlarıyla aşağıda alt başlıklar halinde incelenecektir.

2.5.1.1 Kültür

Bir toplumu veya sosyal topluluğu diğerlerinden farklılaştıran ve geçmişten bu yana değişip dönüşerek kendine münhasır gelenek ve görenekleri, öngörü ve eylemleri, dini inançları, sanatsal faaliyetleri ve bunların oluşturduğu kimliği yaratan bir yaşam tarzı olan kültür, o toplumu birleştiren ve dayanışma sağlayan maddi ve manevi değerlerin bütününden oluşmaktadır. Bir topluma ait olan kültüre ayrıca dil, töre ve törenler, ahlaki değerler, sembol ve ayinler de dahildir.

Kültür, aynı zamanda bir halkın-milletin kendisini anlatım şekli olup kimliğinin de ana kaynağını meydana getirmektedir. Bir yumuşak güç unsuru olan kültürle ilgili olarak J. Nye bir devletin kültürünün globalleşmesinin önemine dikkat çekmektedir. Nye'nin ABD'den yola çıkarak verdiği örneğe göre ABD'nin yumuşak gücünün ana kaynaklarını demokrasi olgusu, bireysel özgürlükler ve meşhur Amerikan kültürü oluşturmaktadır.⁵⁵ Sıradan bir gözle bakıldığında bile anlaşılacak olan şudur ki Amerikan kültürünün dünyaya yayılması ve herkesçe kabul edilmesi ABD yumuşak gücünün artmasını ve siyasi gücünün sınırları dışına çıkmasını sağlamaktadır. Zira neredeyse her ülkede Amerikan filmleri, dizileri, şarkıları izlenmekte ve dinlenmektedir. Böylece birçok genç nesil bunlarla büyümekte ve Amerika'ya karşı bir sempati duymaktadır.

Amerikan kültürünün bu derece yayılmasının önemli nedenlerinden biri globalleşme iddiasıdır. Amerika kültürünü oluşturan diziler, filmler ve fast food sektörü gibi hususlar herkes tarafından kolay bir şekilde sevilip benimsendiği için tiryakilik oluştururlar. Mesela buna en güzel örnek, Mcdonald's, Burger King gibi fast-food ürünlerinin hazırlanışının hızlı olması, lezzetli olması ve fiyat açısından diğer yiyeceklere göre uygun olması nedeniyle çokça tercih edilmeleri ve böylelikle birçok ülkede yer almalarıdır.⁵⁶ Aynı şekilde ABD yapımı dizi ve filmlerin dünya film ve dizi piyasasının çoğuna hâkim olması, dilinin İngilizce olmasından dolayı birçok ülke insanı tarafından kolayca anlaşılabilmesi gibi örnekler de verilebilir. Bu yüzden

⁵⁵ Nye, J. (2003). "*Amerikan Gücünün Paradoksu*". İstanbul: Literatür Yayıncılık, s.13.

⁵⁶ Gündoğdu, 2016, s. 13.

Amerikan kültürünün dünya ülkeleri arasında rakibi olmadığını ve dünyayı bu derece etkileyebilen ve birçok ülke insanı tarafından kabul edilen başka bir kültür olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

ABD'nin yumuşak gücünü oluşturan neredeyse en büyük unsur olan kültür ögesi, doğru kullanıldığında bir ülke için çok önemli bir güç haline gelmektedir. Zira kültür konusunda çok önemli bir güce sahip olan Amerika, bu sayede dünya kamuoyunda diğer ülkelere nazaran daha çok yaşanılmak istenen bir ülke konumunda olup insanlar tarafından çokça kabul görmektedir.

Pek çok öğrencinin eğitimine devam etmek istediği veya yaşamak istediği Amerika bu açıdan da diğer ülkelere göre epey öndedir. Ayrıca Amerika'da okumuş birçok kişi farklı ülkelerde hükümetlerde yer almaktadır.⁵⁷ Bu durum dahi yumuşak gücün çok ehemmiyetli olup üzerine oldukça düşünülmesi gereken bir husustur. Bu durumdan dolayı çoğu ülkede pek çok sayıda insan Amerika'yı sevmekte ve orada okumak veya yaşamak istemektedir. Soğuk Savaş döneminde komünizm yanlısı birçok devlet ve toplum dahi günümüzde bu kültür ögesinin iyi şekilde kullanılmasından ötürü Amerika'ya karşı sevgi veya empati beslemektedir.⁵⁸ Bunların örneklerini de Latin Amerika kıtasındaki birkaç ülkeye baktığımızda görebiliriz.

Kültür ögesinin dikkatli ve iyi şekilde kullanılması halinde o devletin dış politikasının etki alanı çok büyük derecede artırılabilir. Aynı zamanda söz konusu devletin dış politikası diğer devletler tarafından çok rahat ve kolay bir şekilde kabul görebilir.

Yukarıda verilen ABD örneğinin yanı sıra kültür ögesini yine iyi şekilde kullanan Fransa, Almanya, İspanya, İtalya, İngiltere gibi Avrupa ülkeleri de bulunmaktadır. Etkileri tüm dünyayı etkileyecek kadar çok olmasa da onlara ekonomik olarak önemli derecede katkı sağlayacak değerdedir. Aynı şekilde kültürel değerler anlamında iyi bir yere sahip oldukları için birçok insan tarafından yaşanmak ve gezilmek istenen yerlerdir. Kısacası kültür ögesi yumuşak gücün artırılması ve söz konusu devletin dış politikasının nüfuz alanının çoğaltılması için çok önemli bir değere

---

⁵⁷ Brzezinski, Z. (1998). "*Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Önceliği ve Bunun Jeostratejik Gereklere*". Ertuğrul Dikbaş ve Ergun Kocabıyık (Çev.), İstanbul: Sabah Kitapları, s.27.

⁵⁸ Nye, J. S. (2005). "*Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Yolu*". Rayhan İnan Aydın (Çev.), Ankara: Elips Kitap, s.54-55.

tekabül etmektedir. Bu nedenle devletler tarafından üzerine çalışılan bir konuyu oluşturmaktadır.

2.5.1.2 Dış Politika

Devletlerin haiz olduğu siyasi ve kültürel değerler, yumuşak gücünü ortaya çıkarmada ve uygulamada yetersiz kalmaktadır. Burada devreye giren diğer unsur dış politikadır, zira bu değerleri diğer ülkelere ulaştırmada izlenilen dış politika çok önemlidir. Yumuşak gücün unsurlarından biri olan dış politika, ülkelerin diğer ülkelerle ve uluslararası örgütlerle olan münasebetinde belli değerler üzerine inşa ettiği politikalar anlamına gelmektedir. Bu politikaların sonucunda söz konusu devletin imajının iyi ya da kötü olduğu belli olmaktadır.⁵⁹

Ancak bu politikaların yumuşak güç kapsamına dahil edilebilmesi ve bu amaç uğruna kullanılması için uluslararası arenadaki diğer devletler tarafından da meşru olarak görülmesi büyük önem arz etmektedir. Bu hususta şöyle bir mukayese yaparsak bu meşruiyet (yasallık) olayı daha iyi anlaşılabilir: 1999 senesinde Kuzey Atlantik Anlaşma Örgütü (NATO) tarafından Sırları durdurmak adına icra edilmiş olan Kosova operasyonu, herhangi bir Birleşmiş Milletler (BM) kararı olmamasına rağmen milletlerarası arenada meşru görülmüş iken ABD'nin Irak müdahalesi diğer devletler tarafından meşru görülmemiştir ve bu durum ABD'nin uluslararası arenadaki görüntüsüne ve yumuşak gücüne hasar vermiştir.⁶⁰

Bununla beraber dış politikanın meşru olmasının yanı sıra ne şekilde ve niçin uygulandığı da ehemmiyet verilen bir diğer husustur. Zira uygulanan dış politikanın diğer ülkelerde güven oluşturması lazımdır. Bir dış politika, hedef ülkede herhangi bir güven oluşturmuyorsa o politikanın başarıya ulaşması ihtimali çok düşüktür.⁶¹

Bu konuda bahsedilmesi gereken bir diğer husus da ülkelerin dış politikalarının milletlerarası camianın paydaş değerleriyle uyuşmasıdır.⁶² Çünkü dış politika oluşturulurken bu değerlere uyulmadığında hedef ülkeler tarafından kabul görmeyen bir durumla karşı karşıya kalınacaktır. Bu sebeple politika oluşturulma aşamasında iç

---

⁵⁹ Demir, 2012, s.63.

⁶⁰ Nye, J. S. (2004). "Soft Power and American Foreign Policy". *Political Science Quarterly*. Cilt 119, Sayı 2, s.268-269.

⁶¹ Nye, 2007, s.166.

⁶² Nye, 2004, s.270.

ve dış aktörlere (özellikle sivil toplum örgütleri, uluslararası örgütler) de danışılması söz konusu ülkenin imajını olumlu yönde etkileyecektir.⁶³

Yumuşak gücün artırılması hususunda dış politika ögesinden daha iyi biçimde yararlanılabilmesi için zorda olan ülkelere yapılacak yardımlar da büyük önem teşkil etmektedir. Bir ülkeye yapılacak maddi ve insani yardımlar, bu yardımları yapan ülkeye siyasi ve stratejik anlamda avantajlar sağlayabilir ve aynı zamanda yumuşak gücünü artırabilir.⁶⁴ Örneğin Türkiye'nin Myanmar'ın bir eyaleti olan Arakan'a yaptığı yardımlar Türkiye'nin uluslararası arenadaki imajına katkı sağlamıştır. Yine aynı şekilde Suriye iç savaşından kaçarak Türkiye'ye sığınan milyonlarca Suriyeliye kucak açması ve milyarlarca lira yardım yapması dünya kamuoyunda Türkiye'yi daha iyi bir konuma getirmiştir.

Ayrıca yumuşak güç unsuru olan dış politika ögesi içine bir de hükümet dışı örgütleri de eklemek gerekir. Çünkü devletler dış politikalarını tek başlarına zafere ulaştıramayabilirler, bu noktada hükümet dışı örgütler devreye girerek hükümete ek fon sağlayabilirler.⁶⁵ Son zamanlarda sayıları çok fazla artan bu örgütlere uluslararası ve bölgesel örgütleri, sivil toplum kuruluşlarını ve hatta şirketleri örnek verebiliriz. Bu örgütler, devletlere birçok açıdan etki edebilmekte ve dış politikaların değişmesinde önemli roller oynayabilmektedirler.⁶⁶

Ekonomik açıdan yardımları dokunabilecek olan kuruluşlar olduğu gibi dünya ve ilgili ülke kamuoyunu etkileyebilen toplum örgütleri de bulunmaktadır. Küreselleşen dünya düzeninde bu tarz örgütlerin dış politika oluşumunda veya oluşturulan dış politikanın başarıya ulaşmasında ya da önünün kesilmesinde çok büyük etkiye sahip olduğu artık herkes tarafından bilinen bir olgudur. Bu yüzden yumuşak gücünü artırmak için dış politika ögesini iyi şekilde kullanmak isteyen devletlerin hükümet dışı örgütleri de hesaba katarak buna uygun politikalar oluşturması gerekmektedir.

---

⁶³ Nye, 2007, s.169.

⁶⁴ Sancak, K. (2015). "Dış Politikada Bir Etki Aracı Olarak Yumuşak Güç: Türkiye'nin Yumuşak Gücünün Analizi ve Azerbaycan Üzerindeki Yumuşak Güç Kapasitesinin Değerlendirilmesi". *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Doktora Tezi. s.93.

⁶⁵ Yılmaz, S. (2011). "Yumuşak Güç ve Evrimi". *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*. Cilt 3, Sayı 12, s. 34-35.

⁶⁶ Yılmaz, 2011, s. 35.

2.5.1.3 Siyasi değerler

Nye, yumuşak gücün unsurları arasında ülkelerin politika ve siyasi değerlerini de saymaktadır.⁶⁷ Nye bir ülkenin iç ve dış politikada bu değerlerine bağlı olduğu oranda yumuşak güce haiz olacağını vurgulamaktadır.⁶⁸ Bir lke sahip olduğu siyasi değerleriyle yumuşak gücünü kuvvetlendirebileceği gibi onlara uygun hareket etmediğinde yumuşak gücünü azaltabilir. Bu bağlamda siyasi değerler de yumuşak gücün etki alanının artırılıp azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır.⁶⁹

Devleti yönetenlerin i ve dış politikada gözettiği siyasi değerler, diğer devletlerin o devlete yönelik tercihlerini de etkilemektedir.⁷⁰ Bu durumda devletler veya daha özel anlamda hkmetler başvurdukları siyasi politikalar nedeniyle öteki toplumlar ve devletler tarafından ya sempatiyle karşılanarak sevilen bir devlet olarak düşünülürler ya da sevilmeyen ve hatta nefret edilen bir devlet haline gelirler. Bu sebeptendir ki yumuşak güç unsurları arasına siyasi değerler ögesi eklenmektedir.

Bir devletin sosyal devlet ilkesine haiz olması, adaletin güvenilir ve işler olması, dini ve fikir özgürlükleri gibi çeşitli özgürlüklere sahip olması bahse konu devleti diğer devletlerin gözünde daha iyi bir konuma getirmektedir.⁷¹ Ancak bu tarz konuların ilgili devlette bulunması tek başına yeterli değildir, çünkü bunların uygulamada da iyi bir karşılığının olması lazım gelir.⁷² rneğin X devletinde seçimlerin ve bir seçim sisteminin bulunması o devletin demokratik olduğunu göstermez. Ayrıca o devletin adında cumhuriyet veya demokratik kelimelerinin bulunması o devletin bu kelimelerin karşılıklarını tam olarak ve hatta kısmi olarak bile uyguladıklarını göstermez. Dünya üzerinde adında cumhuriyet veya demokratik kelimelerinin geçtiği ancak bunlardan eser dahi bulunmayan birçok devlet bulunmaktadır ve bu devletlerin sahip oldukları siyasi değerlerin diğer ülkelerce uygun bulunmaması ve kabul görmemesi söz konusu devletlerin imajlarını büyük ölçüde zedelemektedir.

---

⁶⁷ Nye, 2007, s.164.

⁶⁸ Nye, 2007, s.164.

⁶⁹ Nye, 2005, s. 23.

⁷⁰ Sancak, 2015, s.91.

⁷¹ Lin, L. ve Hongtao, L. (2017). "Joseph Nye's Soft Power Theory and Its Revelation Towards Ideological and Political Education". *Humanities and Social Sciences*. Cilt 5, Sayı 2, s.70.

⁷² Lin ve Hongtao, 2017, s.71.

İçinde bulunduğumuz uluslararası konjonktür, kapitalizm tarafından aşırı derecede etkilenmiş olduğundan ve dolayısıyla liberal düşüncelerin tavan yapmasından ötürü bireysel hak ve hürriyetler birçok devlet için büyük önemdedir. Bireysel hak ve hürriyetlere önem vermeyen ülkeler uluslararası arenada değersizleşmekte ve değersizleştirilmektedir.⁷³ Ancak yukarıda da bahsedildiği gibi güvenilir bir adalet sistemine haiz olan, demokrasinin düzgün bir biçimde uygulandığı, bireye ehemmiyet ve değer veren devletler, öteki devletler tarafından desteklenir ve ilgi görürler.⁷⁴ Böylece uluslararası arenada sevilir, saygı duyulurlar. Yani yumuşak gücünün zayıf olmamasını isteyen bir devlet bunlara dikkat etmelidir, aksi halde ekonomik ve askerî açıdan kuvvetli olsalar dahi uluslararası sistemde imajları kötü olarak tanınırlar.⁷⁵ Bu yüzden yalnızlaşır ve bir başlarına kalırlar.

2.5.2 Yumuşak Güç Araçları

Devletler, diğer ülkeleri etkileyebilmek ve kendi istediklerini yaptırabilmek için yumuşak güçlerini kullanırlar. Yumuşak güçlerini artırmak gayesiyle öteki ülkelerde faaliyet gösterecek olan çeşitli okullar, kuruluşlar, şirketler, kültürel örgütler, medya kurumları kurarlar ve kurulmasında yardımcı olurlar.⁷⁶ Zira bu kurum, kuruluş ve örgütler aracılığıyla birçok farklı ülkeye ekonomik yardım ve gıda yardımı yapar. Bununla beraber kendi kimliğini oluşturan kültürel ve siyasi değerlerini dış politikalarını da kullanarak diğer ülkelere güzel gözükme çabı yapar. Böylelikle diğerleri tarafından sevilen, saygı duyulan, merak edilen, gezilmek ve tatil yapılmak istenen, yatırım yapılmak istenen bir ülke haline gelir.

Bu bahse konu kurum, kuruluş ve örgütler devlet tarafından kurulmuş olabileceği gibi kendisinden hariç olarak da kurulabilir. Hükümet dışı örgütler de genellikle kendi ülke çıkarları doğrultusunda hareket ederek ülkelere yarar sağlamaya ve güzel bir pazarlama yapmaya çalışırlar.⁷⁷ Bunu yaparken çeşitli sosyal medya hesaplarından, medya kanallarından ve farklı teknolojik alet ve platformlardan yararlanırlar. Bunun sonucunda ülkeleriyle ilgili övücü, istek ve merak uyandıran aktiviteler oluşturarak birçok ülkeden çok sayıda insan çekerler. Böylece söz konusu

---

⁷³ Nye, 2005, s. 60-61.

⁷⁴ Nye, 2005, s.61.

⁷⁵ Demir, 2012, s.63.

⁷⁶ Tuncer, H. (1995). "*Eski ve Yeni Diplomasi*". Ankara: Ümit Yayıncılık. s.125-126.

⁷⁷ Tuncer, 1995, s.125.

ülkeye olan yatırımlar çoğalır, daha çok turist gelir, döviz girdisi artar, yani ekonomik anlamda bir iyileşme gözlenir. Bununla beraber diğer ülkeler tarafından dost olarak görülürler, onlarla yeni ekonomik, stratejik veya siyasi anlaşmalar yaparlar, dış politikada daha güçlü ve sevilen bir aktör olurlar.

Kısacası yumuşak güç araçlarının kullanımı devletlerin yumuşak gücünün artırılmasında çok büyük önem arz etmektedir. Yumuşak güç araçları iyi şekilde kullanılırsa ülke daha iyi bir imaja ve tanınmışlığa sahip olacaktır.⁷⁸ Bunun yanında ekonomik ve siyasi anlamda da kendisini geliştirecek, diğerleri tarafından sözüne daha çok güvenilen bir ülke haline gelecektir. Yumuşak gücün artırılmasına yardımcı olan bu kurum ve örgütleri iki dalda inceleyeceğiz. Bunlar resmî kurumlar ve hükümet dışı kuruluş ve örgütlerdir.

2.5.2.1 Resmî kurumlar

Yumuşak gücü kullanmak için çeşitli kurum ve kuruluşlar inşa edilmektedir. Bunlardan ilki resmî kurumlardır. Yumuşak gücünü artırmak isteyen devlet tarafından diğer devletlere karşı hayranlık uyandırmak ve istediğini yaptırabilmek amacıyla kurulurlar.⁷⁹ Devletin bütçesinden alınan parayla diğer ülkelerde faaliyetler düzenlerler, diğer ülkelere veya toplumlara yardım ederler. Bu kurumlar bazen kurduğu alt kuruluşlarla kendi kültürünü yaymak amacı güttüğü gibi bazen de ihtiyaç sahibi ülke ve toplumlara para veya gıda-giysi yardımı yapmaktadırlar.⁸⁰ Böylece söz konusu ülkenin yumuşak gücü araçları sayesinde o ülkelerde nüfuzu artmakta ve sözü daha geçer olmaktadır.

Örneğin Türkiye'nin Türkiye İletişim ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) adıyla kurmuş olduğu bir resmi kurum mevcuttur. Bu kurum sayesinde Türkiye, Balkanlar, Afrika ve Orta Asya'daki birçok ülkede Türk kültürünün tanıtımını yapmaktadır.⁸¹ Bu kurumla beraber Türkiye birçok ülkede yumuşak gücü ekseriyetinde etkisini artırmaktadır. Birçok ülke buna benzer resmî kurumlar inşa ederek yumuşak güç

⁷⁸ Nye, 2005, s.65.

⁷⁹ Yılmaz, S. (2012). "Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliğinde Kamu Diplomasisi ve Güç Projeksiyonu". *Kamu Diplomasisi*. Özkan, A. ve Ersoy Öztürk, T. (Ed.), İstanbul: TASAM Yayınları, s.203-204.

⁸⁰ İnternet: Arslan, M. İ. (2019). "TİKA'dan Gine'de 500 aileye gıda yardımı". *Anadolu Ajansı*. Web: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tikadan-ginede-500-aileye-gida-yardimi/1485326> 28.12.2019'da alınmıştır.

⁸¹ İnternet: Türkiye İletişim ve Koordinasyon Ajansı, Web: <https://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihce-222> 28.12.2019'da alınmıştır.

kaynakları vasıtasıyla çeşitli ülkelerde tanınırlığını ve nüfuzunu yükseltmektedir. Bu yüzden yumuşak güç araçları olan resmî kurumlar bir devletin cazibesinin artmasında, tanınırlık kazanmasında ve o devlete karşı hayranlığın artmasında büyük roller oynayabilmektedir.⁸²

2.5.2.2 Hükümet dışı örgütler

Yumuşak güç araçlarından ikincisi hükümet dışı örgütlerdir. Bir ülkede kurulmuş olan vakıf, dernek, enstitü, akademi, sivil toplum örgütleri gibi yapılar hükümet dışı örgütleri oluşturmaktadır. Bu örgütler de yeri geldiğinde resmî kurumlar kadar etkili olabilmektedir. Bir ülke hükümet dışı örgütleri sayesinde de yumuşak gücünü ve nüfuzunu artırabilir, genişletebilir. Buna en güzel örnek Türkiye'nin Yunus Emre Vakfı'dır.⁸³ Bu vakfın dünyadaki birçok ülkenin büyük şehirlerinde Yunus Emre Enstitüsü (YEE) adıyla kurduğu 58 kültür merkezi bulunmaktadır.⁸⁴

Vizyonunu 'Dünyanın her yerinde Türkiye ile bağ kuran ve Türkiye'ye dost insan sayısını artırmak' olarak ifade eden enstitü misyonunu ise 'Türkiye'nin uluslararası alanda bilinirliğini, güvenilirliğini ve itibarını artırmak' şeklinde açıklamıştır.⁸⁵ Asya, Avrupa, Amerika ve Afrika kıtasındaki birçok ülkede Türkiye'nin tanınırlığını artırma noktasında pek çok faaliyet yürütmekte olan enstitünün bu alandaki başarısı yadsınamaz bir gerçektir.

2.6 Yumuşak Güç-Sert Güç Farkı

Yumuşak güç ve sert güç birkaç hususta farklılık arz etmektedir. Yumuşak gücü ilk olarak yazan Joseph Nye, bu iki güç arasında bir bağ da görerek bunu aynı hedefe varışta kullanılan iki yol olarak tanımlamıştır.⁸⁶ Sert güç, diğer bir devleti zorlama ve caydırma amacıyla kullanılan ekonomik önlemler ve askeri güçten

---

⁸² Nye, J. (2004). "*Soft Power: the Means of Success in World Politics*". New York: Public Affairs, s.19.

⁸³ Yunus Emre Vakfı ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz. Yunus Emre Vakfı, Web: <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu> 30.12.2019'de alınmıştır.

⁸⁴ İnternet: "Yunus Emre Enstitüsü bir yılda 15 bin yabancıya Türkçe öğretti". *TRT Haber*. Web: <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/yunus-emre-enstitusu-bir-yilda-15-bin-yabanciya-turkce-ogretti-446228.html> 30.12.2019'de alınmıştır.

⁸⁵ İnternet: Yunus Emre Enstitüsü, Web: <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/vizyon-misyon> 20.11.2019'da alınmıştır.

⁸⁶ Nye, 2004, s.1-10.

oluşmaktadır.⁸⁷ Zorlama, tehdit, kuvvet kullanımı gibi unsurlar sert gücün unsurlarını meydana getirmektedir.⁸⁸

Bunların aksine yumuşak güç bir diğer devlette hayranlık uyandırma amaçlı politikalardan oluşmaktadır. Ancak bunu tam anlamıyla sağlamak ve sonuç alabilmek için uzun bir zaman gerekmektedir.⁸⁹ Çünkü ilk olarak hayranlık uyandırmak için kullanılacak argümanlar belirlenir, bunlarla ilgili çeşitli kurum ve örgütler kurulup hedef ülkelerde faaliyetler ve tanıtımlar yapılır. Sonucunda ise olumlu veya olumsuz bir cevap alınır. Bu yüzden yumuşak güçte herhangi bir sonuç almak uzun sürer. Fakat sert güçte askeri veya ekonomik yaptırımlar yoluyla hızlı şekilde sonuç alınabilir. Zira tarih boyunca karşı tarafı zorlama veya sınırlama yolu, kolay ve etkili bir caydırıcı yöntem olmuştur.

	Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
Sert Güç	<ul style="list-style-type: none"> • Caydırma • Zorlama • Koruma	<ul style="list-style-type: none"> • Kuvvet • Tehdit	<ul style="list-style-type: none"> • Savaş • İttifak Kurma • Zorlayıcı Demokrasi
Yumuşak Güç	<ul style="list-style-type: none"> • Hayranlık uyandırma • Gündem oluşturma • Kurum ve örgütler	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürel Değerler • Siyasi Değerler • Dış Politika	<ul style="list-style-type: none"> • Kamu Diplomasisi • İki veya çok taraflı diplomasi

Şekil 2.1: Sert-Yumuşak Güç Farkları⁹⁰

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere, Nye tarafından yapılan davranışlar, temel araçlar ve hükümet politikaları gruplandırmasına göre, sert güç için kuvvet ve tehdit yoluyla zorlama ve caydırma eylemi uygulanmaktadır, buna göre hükümet

⁸⁷ Leonova, O. (2014). "Soft Power as a State's Foreign Policy Resource". Ilyin, Korotoyev ve Grinin (Ed.) *Global And Regional Relations And Processes*. Volgograd: Uchitel Publishing House s.99.

⁸⁸ Leonova, 2014, s.101.

⁸⁹ Yatağan, A. G. (2018). "Sert Güç Unsurlarının Yumuşak Güç Aracı Olarak Etkileri". *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*. Cilt 28, Sayı 2, s.76.; Kugiel, P. (2017). "*India's Soft Power: A New Foreign Policy Strategy*". New York: Routledge. s.123.

⁹⁰ Nye, 2005, s.37.

politikaları da savaştan, bir diğer devletle yapılan ittifaklardan ve karşı tarafa bir olguyu kabul ettirme amaçlı zorlayıcı demokrasiden oluşmaktadır.⁹¹

Yumuşak güç ise kültür, siyasi değerler ve dış politikayı kullanarak bir gündem oluşturma, hayranlık yaratma gayesi güder ve sonuca gitmek için genelde çok taraflı diplomasi veya kamu diplomasisinden yararlanır.⁹² Buradan da anlaşılacağı üzere, yumuşak güçte daha diplomatik bir yol kullanılırken sert güçte zorlayıcı ve askeri yollar izlenmektedir. Yumuşak güç ile hedefe ulaşmada kültür, dil, inançlar, insan hakları, özgürlük, demokrasi, siyasi değerler gibi insanları cazibe altına alabilecek, bir hayranlık unsuru barındıran öğelerden faydalanılırken sert güçle hedefe ekonomik yaptırımlar ve askeri güç yoluyla ulaşılmaya çalışılır.⁹³

	Sert Güç	Yumuşak Güç
Davranış Spektrumu	Zorlama İkna etme ← (Emir) →	Gündem yaratma Cazibe (Yanma çekme)
En Uygun Kaynaklar	Baskı Ödemeler Yaptırımlar Rüşvet	Kurumlar Kültür Değerler Politikalar

Şekil 2.2: Güç Çeşitlerine Göre Davranış Spektrumu⁹⁴

Bir diğer fark ise güç kullanımında yapılan harcamalar noktasındadır. Zira sert güç kullanılırken yapılan harcamalar, orduda kullanılan asker sayısı gibi unsurlar nicel değerler oldukları için ortalama olarak hesaplanabilmektedir. Ancak yumuşak gücün kullanımı noktasında işin içine kültür, dil, din gibi manevi değerler de girmektedir. Bu yüzden kurumlar için harcanan maliyetler dışında hesap edilecek bir unsur bulunmamaktadır. Bununla beraber sert güç sonuca kısa yoldan ulaşmak için kullanılmasına rağmen yapılan harcamalar günümüzdeki silah fiyatlarının çok

⁹¹ İnternet: Nye, J. S. (2006). "Think Again: Soft Power". *Foreign Policy*. Web: <https://foreignpolicy.com/2006/02/23/think-again-soft-power/> 10.02.2020'de alınmıştır.

⁹² Yılmaz, S. (2012). "Kamu Diplomasisi: Başka Halklara Angaje Olmak, Ayaklandırmak", *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler*, Sayı 1, s.200-201.; İnternet: Akçadağ, E. (2014). "ABD'nin Kamu Diplomasisi Stratejisi: Akıllı Güç", *Kamu Diplomasisi*. s.1 Web: <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/abdkdstratejisi.pdf> 10.02.2020'de alınmıştır.

⁹³ Gray, S. (2011). "Hard Power And Soft Power: The Utility Of Military Force As An Instrument of Policy In The 21st Century". *The Strategic Studies Institute*. s.28.; Nye, 2004, s.2.

⁹⁴ Nye, 2005, s.17.

yükselmiş olmasından dolayı fazla maliyetli olmaktadır. Bu nedenle yumuşak gücün kullanılması devletler tarafından daha fazla tercih edilmektedir.⁹⁵

Son olarak ise iki güçten hangisinin daha fazla tehlike arz ettiği bir fark oluşturmaktadır. Kimilerine göre sert güç daha tehlikeliyken kimisine göre ise yumuşak güç daha mühliktir. Zira sert güçte kullanılan askeri güç veya ekonomik yaptırımlar, hedef devlet için çok tehlikeli olabilmektedir. Ancak bazıları ise sert güçte bu durumun az çok tahmin edilebileceğini ve bu yüzden yumuşak güç kadar tehlikeli olmayacağını ifade etmektedirler.⁹⁶ Çünkü yumuşak güç uygulanırken karşı tarafın dalgın olması, umursamaması veya önlem almaması halinde sonuçları çok ağır olabilir.⁹⁷

Ayrıca sert güç kültüre, siyasi değerlere çok fazla bir etki yapmazken yumuşak güç kültürü ve siyasi değerleri değiştirebilir, iyi ya da kötü biçimde etkileyebilir. Bu bağlamda bir bilinmezlik söz konusu olduğu için yumuşak güç daha tehlikelidir denebilir. Buna ek olarak sert gücün kullanımı noktasında bir orantı söz konusu iken yumuşak güçte bu durum hesaplanamaz.

2.7 Konstrüktivizm ve Yumuşak Güç

Konstrüktivizm kavramını ilk olarak Nicholas Onuf 'World of Our Making' adlı yapıtında kullanmış olsa da bu kavramı teorileştiren ve ünlenmesini sağlayan kişi Alexander Wendt olmuştur.⁹⁸ Konstrüktivizmin değerlerine göre ülkelerin kendi içlerinde ve birbirleri aralarındaki ilişki ve eylemleri şekillendiren olgular fikir ve menfaatlerdir.⁹⁹ Menfaatler (çıkarlar), realizm teorisinde olduğu gibi maddi değil, daha ziyade fikirler temelinde oluşturulmaktadır.¹⁰⁰ Buna göre menfaatler nesnel değildir ancak bazı fikir ve kimlikler çerçevesinde meydana getirilmektedir.¹⁰¹ Uluslararası arenada, aktörlerin-devletlerin ilk önce kimliklerini yarattıklarını ifade eden A. Wendt'e göre devletler bu kimliklerini esas alarak kendi menfaatlerini koymaktadır.¹⁰²

---

⁹⁵ Gray, 2011, s.28.

⁹⁶ Gray, 2011, s.29.

⁹⁷ Nye, 2004, s.18-19.

⁹⁸ Emeklier, 2011, s.161.

⁹⁹ Onuf, 1989, s.62.

¹⁰⁰ Ertem, 2012, s.183.

¹⁰¹ Özdemir, 2008, s.134.

¹⁰² Wendt, 1992, s. 424.

Yumuşak güç kullanan devletlerin bu gücü kullanabilmesi için önemli olan kültür, siyasi değerler ve dış politikadır. Yumuşak gücü iyi olan devletler bu değerlerini pazarlamada başarılıdır denilebilir ki ABD bu konuda örnek olarak verilebilir. ABD'nin birçok sektörde yaptığı başarılı işlerle kendini iyi gösterme ve pazarlama çabası içinde oldukları yadsınamaz bir gerçektir.

Bu bağlamda söylenecek olursa, kültür, dil din, siyasi değerler, dış politika gibi öğeleri temel alan yumuşak güç ile yine bu değerleri kimlik tabanında bir araya getiren konstrüktivist kuram arasında bir bağın olduğu ortadadır. Zira inşacı teoriye göre kimliği meydana getiren olgular bir devletin veya toplumun kültürü, tarihi, dili, dini, siyasi değerleridir.¹⁰³ Bir devlet kimliğini bu öğelere göre meydana getirir ve ona uygun şekilde çıkarlar belirler. Dış politikada ise oluşturduğu bu kimliğe göre hareket eder. Yani devletlerin dış politikaları da kimlikleriyle alakalıdır.¹⁰⁴ Bu bağlamda konstrüktivist kuram çerçevesinde oluşturulan kimlik temelli iç ve dış politika eylemlerinin yumuşak güçle çok yakından bağlantılı olduğu anlaşılabilir. Örnek olarak Türkiye'nin yumuşak güç temelinde oluşturduğu devlet kimliği verilebilir. Şöyle ki Türkiye, 1992 yılında kurmuş olduğu TİKA vasıtasıyla birçok ülkede etkili olmaya başlamıştır.¹⁰⁵ Bu etkiyi yumuşak güç öğeleri olan kültür, dil, siyasi değerler gibi öğeler bağlamında oluşturduğu kimlik sayesinde hedef ülkelere ulaştırarak artırmaktadır. Aynı zamanda birçok ülkede yaptığı yardım ve kurduğu çeşitli eğitim kurumları sayesinde de konstrüktivist anlayışta geçerli olan kimlik siyasetine uygun hareket ederek yumuşak gücünü üst seviyelere taşımaktadır.

TİKA, 2003 yılı sonrasında Türk Dış Politikasında uygulamaya koyulan konstrüktivizm anlayış çerçevesinde daha etkin ve müessir hale gelmiştir.¹⁰⁶ Buna göre Türkiye'nin dış politikasında yumuşak güç unsurları çokça uygulanmaya başlanmış ve Türk devlet kimliğinin belirlediği çıkarlar doğrultusunda farklı ülkelerde etkili olma amacıyla çalışılmaktadır.¹⁰⁷ İnşacı teorinin dayandığı anlayışa bakılacak olduğunda,

---

¹⁰³ Bulut, M. (2018). "Türkiye-İsrail İlişkilerinin Analizi: Konstrüktivist (İnşacı) Bir Yaklaşım". Doktora Tezi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya, s.21.

¹⁰⁴ Erol, M. S. ve Ozan, E. (2011). "Türk Dış Politikasında Süreklilik Unsuru Olarak Siyasal Rejim". *Gazi Akademik Bakış*. Cilt 4, Sayı 8, s.17.

¹⁰⁵ Akıllı, E. (2013). "*Türkiye'de Devlet Kimliği ve Dış Politika*". Ankara: Nobel Yayınları, s.160-161.

¹⁰⁶ Akıllı, 2013, s.22.; Wendt, 1992, s.424.

¹⁰⁷ Akıllı, 2013, s.23.

maddi güçten daha ziyade fikirleri ve kimliği oluşturan yumuşak güç unsurlarının daha önemli olduğu böylece görülebilir.

Kısaca, inşacı teorinin iddia etmiş olduğu kimlik, normlar, değerler ve fikirler gibi ögeler yumuşak güçle sıkı bir biçimde bağlı ve bağlantılıdır.¹⁰⁸ Yani ülkeler; kültür, dil, din, siyasi değerler ve dış politikaları bağlamında haiz oldukları kimlikleri, fikirleri ve normları vasıtasıyla farklı politikalar yaratarak bu kimliklerini hayata geçirmektedir.

---

¹⁰⁸ Wendt, A. (1999). "*Social Theory of International Politics*". Cambridge: Cambridge University Press. s.103-109.

III. BÖLÜM

İRAN'IN YUMUŞAK GÜCÜNE İNŞACI BAKIŞ

3.1 İran'ın Yumuşak Gücü

İran İslam Cumhuriyeti, tarihinde barındırdığı birçok farklı olaydan dolayı kültürel, dini, mezhepsel, ideolojik açılardan ele alınarak incelenebilir. Zira İran, büyük bir tarihsel sürece ve dolayısıyla oldukça geniş bir kültüre sahiptir. Ortadoğu, Güney Asya, Kafkasya ve Orta Asya gibi farklı yerlere dayanan ve büyük bir kültür mirasına sahip olan İran'ı kültürel açıdan da değerlendirmeliyiz. Ayrıca 1979 yılında gerçekleşen İran İslam Devrimi'nden dolayı hem dini hem ideolojik perspektiften de bakılabilir. Şii mezhebine mensup en çok sayıda insanın yaşadığı ülke olması ve anayasasında da Şiiliği resmi mezhep olarak kabul etmesinden dolayı ise mezhepsel bir alt yapıya sahip olan İran, bu farklı açılardan çok büyük bir yumuşak güç potansiyeline haizdir.¹⁰⁹ Bu zengin yapısı İran'ın yumuşak gücünü artırması ve geliştirmesi bakımından iyi bir avantaj sağlamaktadır.

İran, devrimden sonraki yıllarda Irak'la olan savaşta direk olarak sert gücünü yani askeri gücünü kullanmış, ekonomik ve askeri olarak büyük bir kayıp vermiştir. Bu savaş sürecinin sonuçlarını iyi analiz eden İran, Soğuk Savaş sonrası dönemde değişen dünya düzeninde artık her istenilenin sert güç yoluyla alınamayacağını anlamış olmalı ki 90'lı yılların başlarından itibaren yukarıda da yazıldığı geniş yumuşak güç potansiyelini kullanmaya başlamıştır.

İran, Pers İmparatorluğu döneminden bu yana Hindistan, Ortadoğu, Afrika gibi birçok ülke ve bölgede hüküm sürmüştür.¹¹⁰ Persler geçmişten bu zamana sahip oldukları yerleri ellerinde tutabilmek ve daha hâkim şekilde yönetebilmek için farklı devlet şekilleri ortaya çıkarmış, çeşit çeşit politikalar bulmuşlardır.¹¹¹ Perslerin bu kadar büyük tarihi tecrübesi ve kültürünün İran tarafından da devam ettirildiğine bazen şahit olmaktadır. Zira İran kendi tarihiyle bağlantılı olarak siyasi ve kültürel eylemlerinde Pers kimliğini ortaya koymaya devam etmektedir. Tabi ki de bu eylemler Şah döneminde olduğu kadar yoğun ve aşırı değildir, ancak yine de tarihine ve

¹⁰⁹ Sadeghi, S. M. ve Hajimineh, R. (2019). "The Role of Iran's «Soft Power» in Confronting Iranophobia". *Mgimo Review Of International Relations*. Cilt 4, Sayı 67, s.220.

¹¹⁰ Katouzian, H. (2009). "*The Persians: Ancient, Mediaeval and Modern Iran*". Yale University Press. s.118.

¹¹¹ Katouzian, 2009, s.118-120.

kültürüne sırtını dönmeyip devrim sonrası yıllarda da bu kimliğini kullanmıştır.¹¹² Özellikle de yumuşak gücünü artırma noktasında bu kimliğinden de yararlanmaktadır.

Bununla birlikte İran, yumuşak gücünü kullanarak nüfuzunu artırmak için Orta ve Güney Asya, Kuzey Afrika, Ortadoğu gibi bölgelerde ve çeşitli ülkelerde çeşitli yollara başvurmaktadır.¹¹³ Örnek olarak Afganistan'ı verebiliriz. ABD ve Batı ülkeleri Afganistan'da bölge halkına yardım yapsa da sevilmez ve istenmezken; İran imamlar, müezzinler ve o yerin büyükleri üzerinden yaptığı eylemleriyle halkın yüreğine dokunmayı başaramaktadır.¹¹⁴

İran, İslam Devrimi sonrasında Ayetullah Humeyni tarafından oluşturulan Panislamizm idealine erişme gayesiyle Asya veya Batı ülkeleriyle ilgilenmemiştir. Ancak sonrasında bunun hatalı ve idealist bir politika olduğunun düşünülmesinden ötürü realist politikalar üretmeye başlamıştır.¹¹⁵ Böylece yeni oluşturduğu politikalar kapsamında daha çok İran kimliği üzerinde durarak kültür temelli davranışlar içine girmiştir.

İdealistten realist politikaya geçiş yapan İran¹¹⁶, bununla ilgili olarak dönüşen yeni dünya düzenine de ayak uydurmak amacıyla yumuşak güç politikaları da yaratmaya başlamıştır. Çünkü Tahran, bunun birçok ülke tarafından kullanıldığını ve başarı sağlandığını fark ettiğinde, dünyadaki gelişmelere ayak uydurmak istemiş ve zengin tarihi ile kültüründen yararlanarak yumuşak güç eksenli nüfuz artırma politikalarına yönelmiştir.

Ancak burada belirtmelidir ki İran, yumuşak güç politikalarını oluştururken ülkeye, bölgeye ve topluma göre değişiklikler arz edecek şekilde olmasına dikkat etmiştir.¹¹⁷ Zira her yerin kültürel ve siyasi değerleri, dış politikası, dili, dini çeşitlilik göstermektedir. Bu bağlamda oluşturulacak politikada yapılacak en küçük hata, kötü ve geri dönülemez sonuçlar doğurma ihtimali taşımaktadır. O yüzden İran yere ve bölgeye uygun siyaset üretmek kaygısıyla hareket etmektedir.¹¹⁸ Mesela bazı

---

¹¹² Elhan, N. (2017). "İran'ın Uluslaşma Sürecinde Süreklilik ve Değişim: Banknotlar ve Posta Pulları Üzerine Bir İnceleme". *Akademik Ortadoğu Dergisi*. Cilt 11, Sayı 2, s.89.

¹¹³ Chorin, E. ve Malka, H. (2008). "Iran's Soft Power Creates Hard Realities". *CSIS Middle East*. s.1-2.

¹¹⁴ Chorin, 2008, s.2.

¹¹⁵ Yegin, 2015, s.11.

¹¹⁶ Yegin, 2015, s.11-12.

¹¹⁷ Yegin, 2015, s.11.

¹¹⁸ Yegin, 2015, s.11.

bölgelerde Şii kimliği üzerinden faaliyetler yapılırken, başka yerlerde Pers-İran kimliği kullanılmaktadır.¹¹⁹

3.2 İran'ın Yumuşak Güç Kaynakları

İran, özellikle Irak, Suriye, Yemen gibi bazı ülkeler başta olmak üzere birçok yerde sert gücünü kullanmaktadır. Yani askeri olarak vekil birkaç örgütüyle birlikte bölgede üstünlük kurma çabası içindedir. Ancak bununla beraber kendi kültürel ve siyasi değerlerini çeşitli yollarla dünyadaki diğer devletlere de yayma amacını gütmektedir. Bu yüzden de kültür, dil, din ve medya gibi kaynakları vasıtasıyla bu amacını gerçekleştirme yolunda adımlar atmaktadır. İran, yumuşak gücünü artırma yolunda bu kaynaklarla ilgili olarak bünyesinde birçok kurum ve kuruluş yapılandırmıştır.¹²⁰ Bunları kullanarak birçok ülke ve bölgede etkinliğini-nüfuzunu artırmaya çalışmaktadır.

İran'ın yumuşak güç kaynaklarını; büyük ve geniş tarihi, kültürel mirası, dili olan Farsça ve Farsçanın en çok kullanım alanı bulduğu edebiyatı, dini olan İslam ve anayasasında da mevcut olan Şiilik mezhebi oluşturmaktadır.¹²¹ Bununla beraber son zamanlarda bu büyük mirasını ve kültürel zenginliğini yaymak, milyonlarca insana kendini sevdirmek için kullandığı medyasını da bu kaynaklar içinde sayabiliriz. Edebiyat ögesi hususunda, tezimizin konusuyla pek fazla alakalı olmadığı için ve genel olarak kültür bağlamında değerlendirileceği için ayrıca bir başlık oluşturulmayacaktır. Ancak dil ve din hususları da kültürel değerlerin içinde yer alsa da tezimizle yakından bağlantılı olduklarından dolayı ve önem arz ettikleri için ayrı başlık altında incelenecektir.

3.2.1 Kültür

İran, kadim bir medeniyet olup çok büyük bir kültüre sahiptir. Dil, edebiyat, din gibi kültürel değerleri de içinde barındıran İran kültürü uzun yıllardır birçok

---

¹¹⁹ Erol, M. S. (2004). “*Fırsatlar ve Tehditler İnkileminde İran'ın Orta Asya Politikası*”, Uluslararası Güvenlik Sorunları, Kasım, K. ve Bakan Z. (Ed.), Ankara, Asam Yayınları, s.221.; Ametbek, D. (2017). “İran ve Orta Asya: Tarih, Kültür ve Politika”. *ANKASAM*, Balgat Çalışmaları, Sayı 4, s.15.

¹²⁰ Öçal, Ş. (2018). “İran Dış Politikasında Yumuşak Güç Kullanımı: Kültür ve Dil”. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*. Cilt 2, Sayı 2, s.49. ; Ünalmiş, A. N. ve Başaran, D. (2019). “İran Dış Politikasında Yumuşak Güç Kullanımı ve Kamu Diplomasisi: Ortadoğu Örneği”. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*. Cilt 3, Sayı 1, s.55-56.

¹²¹ Zolfaghari, M. (2018). “Iran's Soft Power In Foreign Policy”. *International Journal of Management and Applied Science*. Cilt 4, Sayı 1, s.66-67. ; Ünalmiş ve Başaran, 2019, s.54.

medeniyeti ve ülkeyi etkilemekle kalmamış, aynı zamanda pek çok medeniyetten de etkilenmiştir.¹²² Zira İran coğrafyası bir zamanlar farklı devletler tarafından fethedildiğinden dolayı hem bu devletlerin kültürlerini etkilemiş hem de onlardan etkilenmiştir.¹²³

İran, devrim sonrası benimsediği Şiiliği adeta bir siyasi ideolojiye dönüştürerek devletin kimliğini oluşturan faktörlerden biri haline getirmiştir.¹²⁴ Şiilik, Safeviler döneminde resmi mezhep olarak kabul edilmiş ve bugüne kadar İran halkı tarafından benimsenerek var olagelmıştır.

İran, yumuşak gücünü artırma hususunda kültüründen en iyi şekilde yararlanmak amacıyla birçok ülkede pek çok kültür ve dil merkezleri kurmuş, kültürel temsilcilikler açmıştır.¹²⁵ Bunun dışında İran'ın sahip olduğu resmî kurumların ve hükümet dışı örgütlerin de dünyadaki birçok ülkede kültürel faaliyetleri için merkezleri mevcut olup bu merkezler sayesinde hedef ülkelerde çeşitli çalışmalar yürütmektedirler.¹²⁶

Ortadoğu'daki 9 ülkede 11 kültürel temsilciliğe sahip olan İran'ın 9 Güney Asya ülkesinde de 17 kültür konsolosluğu vardır.¹²⁷ İran'ın Orta Asya'daki ülkelerden sadece ikisinde kültürel temsilciliği bulunmazken Avrupa'da 12, Afrika'da ise 11 ülkede kültürel temsilciliği vardır.¹²⁸

Kültürel temsilcilerin dışında İran'da 'Bonyad' adı verilen vakıflar bulunmaktadır.¹²⁹ Bonyad adı verilen bu vakıfların; düşük gelirli kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak, eski savaş esirleri, engelliler, kırsalda yaşayan yoksullar ve şehit ailelerinin koşullarını iyileştirmek, onlara yönelik danışmanlık, sosyal ve rehabilitasyon hizmetleri ile ilgili çeşitli faaliyetlerde bulunmak gibi amaçları vardır.¹³⁰ Bu bağlamda faaliyet gösteren vakıflar arasında Şehitler Vakfı, İmam

---

¹²² Öçal, 2018, s.50.; Hodjat, M. (1995). "*Cultural Heritage In Iran: Policies For An Islamic Country*". New York: Institute of Advanced Architectural Studies. s.122.

¹²³ Hodjat, 1995, s.124.; Bar, S. (2004). "Iran: Cultural Values, Self images and Negotiation Behavior". *Institute for Policy and Strategy*. s.1.

¹²⁴ Öçal, 2018, s.55.; Ünalmiş ve Başaran, 2019, s.55-56.

¹²⁵ Öçal, 2018, s.56-58.

¹²⁶ Ünalmiş ve Başaran, 2019, s.56.

¹²⁷ Yegin, 2015, s.14.

¹²⁸ Yegin, 2015, s.14.

¹²⁹ Sune, E. (2019). The Role of Para-Governmental and Paramilitary Organizations in the International Political Economy of Iran. *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 12, Sayı 24, s. 47.

¹³⁰ Sune, 2019, s. 48.

Humeyni Yardımlaşma Komitesi, Ezilenler ve Engelliler Vakfı, Konut Vakfı ve 15. Khordad Vakfı bulunmaktadır.¹³¹ Bu vakıflar, yukarıda bahsi geçen gruplara yönelik devrimin gücünü gösterme amacıyla birçok yardımda bulunmuş ve onlara sosyal refah ve yeniden yapılanma programları uygulayarak yardımcı olmuşlardır. Genel olarak bu vakıflar, adlarında geçen konularla üzerinde çalışmalar yürütmektedir, ancak her biri İran Ruhani Lideri'ne bağlıdır.

Söz konusu vakıflar, dini yapı içerisinde ikincil kuruluşlar oluşturmaya başlamışlar ve asıl devlet kurumlarıyla paralel yönde faaliyetler yürüterek İslam devletindeki ikili iktidar yapısının güçlenmesinde rol oynamış ve oynamaktadırlar.¹³² Ayrıca Bonyadlar, İran'ın dini ideolojisini çok çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetlerle beraber yaymak için İran siyasetinde aktif rol oynamaktadırlar. Aslında bu vakıflar, devrim güçlerinin eski rejimin bürokratik aygıtlarına güvenemedikleri göz önüne alındığında, yeni rejim için ideolojik bir aygıt üreterek yönetici sınıfın ideolojisinin kurumsallaşmasına yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur.¹³³ Ayrıca İslam ideolojisinin gücünü genişletmek için alt-orta sınıflar ve devrim güçlerinin destekçileri arasındaki sosyal hareketlilik oranını artırmışlardır. Bu sınıflardan bireylere yeni ekonomik, sosyal ve mesleki pozisyonlara geçiş yapmalarını yardımcı olmuşlardır.

Yukarıda yazılan vakıflara ek olarak İran'da güçlü olan 5 vakıf daha vardır. Bunlar ise Mostafazan Vakfı, Sepah İşbirliği Vakfı, Khatam El-Anbia, Astan Kudüs Razavi ve İmam Humeyni'nin Emrinin İcrası vakıflarıdır.¹³⁴

Mostafazan Vakfı: Genellikle İran'ın en büyük vakfı olarak tanımlanan bu dini vakıf, İslam Devrimi sırasında el konan sayısız şirketi ve mülkü10 içinde barındırır. İran dışında da, özellikle yan kuruluşu Alavi Vakfı aracılığıyla oldukça aktiftir.¹³⁵

---

¹³¹ Maloney, S. (2015). "*Iran's Political Economy since the Revolution*". Cambridge University Press, Washington D.C., s. 123-128.

¹³² İnternet: Saeidi, A. A. (2009). "Iranian Para-governmental Organizations (bonyads)". *Middle East Institute*. 29 Ocak. Web: <https://www.mei.edu/publications/iranian-para-governmental-organizations-bonyads>, 19.05.2020'da alınmıştır.

¹³³ Saeidi, 2009.

¹³⁴ "A Deep Dive Into Bonyads and How They Work". *Double Think*, Rapor, 3 Haziran 2019. s. 3.

¹³⁵ "A Deep Dive Into Bonyads and How They Work", 2019, s. 3.

Sepah İşbirliği Vakfı: Bu vakıf, varlık açısından İran'ın en büyük “bonyadı” olup İran Devrim Muhafızları Ordusu (DMO) ile bağlantılı olan Basij İşbirliği Vakfı ve Khatam al-Anbia da bu vakfa aittir.¹³⁶

Khatam al-Anbia: Bu teknik olarak bir bonyad olmayıp kâr amaçlı bir holding niteliğine sahip bir kuruluştur ve Sepah İşbirliği Vakfı'na aittir. Mühendislik, petrol ve ilgili alt endüstrileri içeren stratejik sektörlerde tekelleri bulundurmaktadır.¹³⁷

Astan Kudüs Razavi: Bu dini vakıf, İran'ın ikinci büyük kenti Meşhed merkezli olup milyarlarca dolarlık bir holding işletmektedir. Ana iştiraki Razavi Economic Company, gayrimenkul portföyünü devralmalarla genişletmektedir.¹³⁸

İmam Humeyni'nin Emrinin İcrası (Setad Ejrai Farmane İmam): “Gayri meşru servete el koyma” ile görevlendirilen¹³⁹ bu vakıf, ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo tarafından İran Ruhani Lideri Ayetullah Hamaney'in “gizli ödeneği” olarak tanımlanmıştır.¹⁴⁰ Bu vakıf ile ana iştiraki Bonyad Barakat, 2014 yılında İran hükümetinden bilinmeyen bir borç için 60 milyon dolar geri ödeme almış olup DMO ile güçlü bağlantıları olduğu söylenmektedir.¹⁴¹

Bu vakıflar dışında İran, binlerce yıllık kültürel zenginliğinin anlatılması ve tanıtılması için İslami Kültür ve İlişkiler Teşkilatını (ICRO) kurmuştur.¹⁴² Bu kurum kültürel faaliyetlerin çoğuyla yakından ilgilidir ve hatta faaliyetlerin tek bir elden halledilmesi işini bu kurum yapmaktadır. İran'ın kamu diplomasisinin en önemli mihenk taşlarından biri olan kültür diplomasisi bu kurum aracılığıyla yapılmaktadır. İran rejimi fikir ve düşüncelerini bu gibi kurumlar yoluyla yaymaktadır.¹⁴³ Ancak bütün faaliyetler tabi ki de sadece bu kurum üzerinden yapılmamaktadır. Yine de kültürle ilgili en büyük ve en geniş kapsamlı kurum bu olup British Council ile de

---

¹³⁶ Forozan, H. (2016). “*The Military in Post-Revolutionary Iran: The Evolution and Roles of the Revolutionary Guards*”, Routledge, s. 130.

¹³⁷ Sune, 2019, s. 56.

¹³⁸ Sune, 2019, s. 47. ; Saeidi, 2009.

¹³⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. İran Anayasası 49. Madde.

¹⁴⁰ İnternet: Berlinger, J. (2018). “Pompeo accuses Iranian Supreme Leader of profiting from \$95 billion hedge fund”. *CNN*, 23 Temmuz. Web: <https://edition.cnn.com/2018/07/22/politics/pompeo-iran-speech-intl/index.html> 19.05.2020'de alınmıştır.

¹⁴¹ İnternet: “A Look Inside EIKO, Khamenei's Most Secretive Bonyad”. (2019). *Double Think*. Web: <https://doublethink.institute/report/a-look-inside-eiko-khameneis-most-secretive-bonyad/> 19.05.2020'de alınmıştır.

¹⁴² Ünalmiş ve Başaran, 2019, s.52.

¹⁴³ Kırılmaz, A. ve Erol, M. S. (2018). “İran Diasporası'nda Kadın Üzerine Bir Okuma”. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*. Cilt 2, Sayı 2, s.23.

benzerlik göstermektedir.¹⁴⁴ Kurumun çalışmasını sağlayan 15 kişiden oluşan bir konsey bulunmakta ve 15 kişiden 5 tanesi değerli kültür insanlarının içinden doğrudan İran Ruhani Lideri tarafından atanmaktadır.¹⁴⁵ Diğer üyeler ise bazı bakanlardan ve devletin üst kurum ile kuruluşların başındaki kişilerden oluşmaktadır.

Yukarıda söylenen kültürel temsilcilikleri de bünyesinde barındıran kurumun hemen hemen bütün ülkelerde ofisleri bulunmaktadır. İran kültür ve medeniyetini doğru şekilde anlatma ve yayma, diğer kültürlerle ilişki içinde olma, Ehlibeyt anlayışının iyi şekilde anlaşılmasında ön ayak olma, diğer devlet ve örgütlerle ilişkileri ileri taşıma gibi vazifeleri olan bu kurum İran Dini Liderinin kültürel diplomaside kullandığı en önemli güçlerden birisidir.¹⁴⁶ Aynı şekilde bu kurum dini alanlarda epeyce faaldir. Şii anlayışının dünyadaki temsilcisi konumunda olan İran, bu kurum yoluyla da diğer ülkelerde Şiileri yanına çekmeyi amaçlamaktadır.¹⁴⁷

Bunların dışında Şiilikle ilgili bölümde daha geniş anlatılacak olan ve İran Ruhani Liderinin emriyle kurulup organize edilen Dünya Ehlibeyt Kurultayı vardır. Bu kurultay bünyesinde pek çok alt örgütü, kuruluşu, üniversiteyi, okulu barındırmakta ve Şiiliğin yayılması amacıyla faaliyet göstermektedir.¹⁴⁸ Ancak bununla beraber birkaç kıtada epeyce ülkede kültür merkezleri de bulunmaktadır. Böylece İran Şii kültürünün de yayılması için çalışmaktadır.

Diğer yumuşak güç unsurlarını da kültür ögesiyle beraber kullanmakta olan İran, bunun için birçok resmi kurum inşa etmiştir. Bu kurumlar yoluyla Ortadoğu başta olmak üzere birçok bölgede etkinlik göstermekte veya göstermek için uğraş vermektedir. Bu bağlamda bakıldığında kültür ögesi İran'ın yumuşak gücü açısından büyük önem taşımaktadır.

3.2.2 Dil

İran İslam Cumhuriyeti'nin resmi dili olan Farsça, İran dışında birçok bölge ve ülkede kullanılması sebebiyle İran sınırlarını aşacak şekilde kendine alan

¹⁴⁴ Yegin, 2015, s.13.; Öçal, 2018, s.57.

¹⁴⁵ İslami Kültür ve İlişkiler Teşkilatı hakkında daha geniş bilgi için bkz. İslami Kültür ve İlişkiler Teşkilatı. Web: <https://en.icro.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=257&pageid=9642> 16.12.2019'da alınmıştır.

¹⁴⁶ Yegin, 2015, s.13.

¹⁴⁷ Yegin, 2015, s.14.

¹⁴⁸ Dünya Ehlibeyt Kurultayı hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Web: <http://www.ahl-ul-bayt.org/en/introducing-the-assembly/> 17.11.2019'da alınmıştır.

bulmaktadır.¹⁴⁹ Ayrıca Farsça dili İran devletinin bir birleştirici gücü niteliğindedir.¹⁵⁰ Geçmişte büyük bir coğrafyada da konuşulmuş olan Farsça, bu yerlerdeki resmi dillere de nüfuz etmiştir. Şöyle ki Farsça kelimeler çok sayıda dilin içinde mevcuttur ve Türkçe dilinde de Selçuklu Devleti ile Osmanlı İmparatorluğu zamanında bolca kullanılan ve kullanılmaya devam eden birçok Farsça sözcüğe rastlanmaktadır.¹⁵¹ Bu özelliğinden dolayı Farsça hem pek çok ülkenin edebiyatını hem de kültürünü etkilemiştir. Örneğin; Hindistan, Türkiye, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Sırbistan gibi pek çok ülke dili Farsçadan izler taşımaktadır.¹⁵² Bu ülkeler sadece örnek olarak verilmiştir. Zira Farsça dili pek çok bölgede konuşulmuştur. Hatta İran'dan farklı olarak Tacikistan ve Afganistan'ın resmi dillerinden birisi konumundadır.¹⁵³

Bu noktada İran devleti, bu durumu lehine çevirmek ve iyi değerlendirmek adına Farsça üzerinden de çeşitli politikalar inşa etmiştir. Böylece yumuşak gücünü artırabileceğini yani pek çok ülkede etkisini artıracağını düşünen İran hükümeti, bu amacına ulaşabilmek için Farsça ile ilgili çeşitli merkezler kurmuştur. Söz konusu merkezler dünyanın farklı kıta ve bölgelerinde çok sayıda ülkede kurulmuş olup ulaşılan ülke sayısı 45'tir.

İran, 45 farklı ülkede 600'den fazla Farsça ve İranoloji merkezleri inşa etmiştir.¹⁵⁴ Bu ülkeler Ortadoğu, Güney Asya, Afrika, Orta Asya ve Avrupa ülkelerinden meydana gelmektedir. Bununla birlikte İran birçok ülkede Farsça dil eğitim merkezleri de kurmuştur ki bunlardan birkaç tanesi ülkemizdedir. Ayrıca anlaşılacağı üzere bu merkezler İran hükümeti tarafından kurulan resmi yapılardır, resmi olmayan-hükümet dışı örgüt ve kuruluşlar hariçtir. Hükümet dışı örgüt ve yapılarla beraber bu sayılar çok daha fazla olacaktır. İran, yumuşak güç kaynaklarını

---

¹⁴⁹ Maleki, E. (2013). "Türk Kültür Dilinin Fars Kültür Diliyle Etkileşimi". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Cilt 17, Sayı 3, s.141-142.; Özkan, S. H. (2010). "Osmanlı Devleti'nde Yabancı Dil Eğitimi". *Turkish Studies-International Periodical For The Language, Literature and History of Turkish or Turkic*. Cilt 5, Sayı 3, s. 1785-1786.; Alim Yıldız, A. (2004). "Süleyman Nazif'e göre İran Edebiyatının Edebiyatımıza Tesiri". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Cilt 8 Sayı 1, s.164.

¹⁵⁰ Lewis, B. (2015). "*Ortadoğu: 2000 Yıllık Ortadoğu Tarihi*". Ankara: Arkadaş Yayınları, s.414.

¹⁵¹ Dursunoğlu, H. (2009). "Türkiye Türkçesindeki Farsça Sözcükler ve Kullanım Şekilleri". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt 13, Sayı 1, s.132. s.131-142.

¹⁵² Üstüntaş, D. (2016). "İran'ın Yumuşak Gücü: Unsurları, Zorlukları". *Akademik Ortadoğu Dergisi*. Cilt 11, Sayı 1, s.72.

¹⁵³ Üstüntaş, 2016, s.72.

¹⁵⁴ Yegin, 2015, s.16.

en çok Asya ve Ortadoğu bölgelerinde kullanmakta olup en az ise Amerika kıtasında faaliyet göstermektedir.¹⁵⁵

İran, dil faktörünü kullanarak yumuşak gücünü geliştirme konusunda genel olarak Farsça ile bağlantılı olan yerleri seçmektedir. Mesela Farsçanın veya Farsça lehçelerinin çok kullanıldığı Güney Asya ve Ortadoğu ülkelerinde diğer yerlere göre daha fazla dil merkezi açılmıştır.¹⁵⁶ Bunların dışında İran, kendi üniversitelerinde de yabancılar için Farsça kursları da açmıştır.¹⁵⁷

Binaenaleyh, İran İslam Cumhuriyeti, sahip olduğu geniş tarih ve kültür değerlerinden biri olan dil faktöründen yararlanarak etki ve gücünü artırmak istediği yerlerde çeşitli merkezler açmaktadır. Böylelikle Tahran yönetimi, Farsça vasıtasıyla yumuşak gücünü artırmaktadır.

3.2.3 Medya

İran, 1979 devriminde çokça kullandığı ve oldukça yarar sağladığı medya araçlarını Soğuk Savaş sonrası dönemde de yumuşak gücünü artırmak, kendisini daha iyi bir biçimde açıklamak ve tanıtmak amacıyla kullanmaktadır. İran, yaptığı veya yapacağı faaliyetleri, eylemleri medya aracılığıyla anlatarak diğer devletlere karşı daha iyi gözükme çabası çalışmaktadır. Örneğin, uluslararası çapta düzenlenecek olan bir aktiviteye ev sahipliği yapıyorsa bunu çok güzel bir dille dünya kamuoyuna sunarak yumuşak gücünü artırmaktadır. Tam tersine eğer ülkede önemli bir olay veya eylem durumu varsa bunu da medyayı kullanarak bu olaya karşı verdiği tepkiyi meşru çıkarmaya çalışmakta ve diğer devletlere karşı iyi görünmeye uğraşmaktadır.

İran'ın yumuşak gücünü artırmak gayesiyle yararlandığı medya organları çeşitlilik arz etmektedir. Gazete, dergi, televizyon ve haber kanalları, radyo gibi çok sayıda ülkede birkaç farklı dille yayın yapan medya organı bulunan İran, bu medya organlarını kendisini daha düzgün ve iyi anlatmak için özellikle de son yıllarda büyük çaba sarf etmektedir. Zira İran yapmış olduğu nükleer faaliyetlerden dolayı ABD ve

---

¹⁵⁵ Yegin, 2015, s.15.

¹⁵⁶ Yegin, 2015, s.14-16.

¹⁵⁷ Ekşi, M. (2017). "İran'ın Transnasyonel ve Teopolitik-Şiilik-Temelli Kamu Diplomasisi". *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*. Cilt 1, Sayı 2, s.54.

diğer birkaç büyük Batı ülkesi tarafından birçok yaptırıma tabi tutulmuştur.¹⁵⁸ Daha sonrasında bununla ilgili olarak bir mutabakata varılmış ve 6 ülke arasında bir anlaşma imzalanmıştır.¹⁵⁹ Bu anlaşmanın imzalanması yolunda İran'ın medya organları da büyük rol oynamıştır.

İran İslam Cumhuriyeti, dünya kamuoyuna yönelik yayın yapan Arapça ve İngilizce olacak şekilde altı farklı gazete yayınlamaktadır. Arapça yayınlanan Keyhan Arapça ve El Vifak gazetelerinin odağını Arapça konuşan Ortadoğu ve Afrika ülkeleri oluştururken Tehran Times, İran Daily, İran News, Keyhan English gazetelerinin odak noktasında Asya, Avrupa ve Amerika ülkeleri bulunmaktadır. Bu gazetelerin diğer ülkelere gönderilme oranı maliyetlerinden ötürü düşüktür ancak internet siteleri aracılığıyla da yayın yapmaktadırlar.¹⁶⁰

Medya Türü	Adı	Yayın Dili	Açıklama
Gazete	İran News İran Daily Tehran Times Keyhan English	İngilizce	
	Vifak, Keyhan	Arapça	
Televizyon	Cam-ı Cem 1-2-3	Farsça	Yurt dışındaki İranlılar ve Farsça bilenlere yönelik 24 saat yayın
	El- Kevser	Arapça	Dini ve mezhebi programlar
	Seher TV 1-2-3	Urduca, İngilizce, Boşnakça, Türkçe, Fransızca, Kürtçe	
	El- Alem	Arapça	Ortadoğu'ya yönelik
	Press TV	İngilizce	
	Hispan TV	İspanyolca	Güney Amerika'ya yönelik
Ajans	Ehlibeyt Haber Ajansı, ABNA		Türkçe dahil 20 dilde yayın

Şekil 3.1: İran'ın Diğer Ülkelere Yönelik Yayın Yapan Medya Organları¹⁶¹

¹⁵⁸ Davenport, K. (2019). "IAEA Says Iran Abiding by Nuclear Deal". *Arms Control Association*. Web: <https://www.armscontrol.org/act/2019-04/news/iaea-says-iran-abiding-nuclear-deal> 10.10.2019'da alınmıştır.

¹⁵⁹ İnternet: Laub, Z. ve Robinson, K. (2020). "What Is the Status of the Iran Nuclear Agreement?". *Council on Foreign Affairs*. Web: <https://www.cfr.org/backgrounder/what-status-iran-nuclear-agreement> 12.11.2019'da alınmıştır.; İnternet: Ministère de L'Europe et des Affaires étrangères. "La question nucléaire iranienne". Web: <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/iran/la-question-nucleaire-iranienne/> 24.12.2019'da alınmıştır.

¹⁶⁰ Hüseyin, H. (1968). "İran'ın Yumuşak Gücünün Jeopolitiği". *Name-i Pejuheş Dergisi*. Cilt 4, Sayı 2, s. 243.

¹⁶¹ Üstüntaş, 2016, s.64.; Yegin, 2015, s.15.

Ayrıca yurt dışı yayını da mevcut olan Press TV, Hispan TV, Seher TV, El Alem, Cam-ı Cem gibi televizyon kanalları da vardır. Bu kanallardan bazıları Asya ve Amerika'ya yönelik yayın yaparken bazıları ise Ortadoğu ve Afrika odaklı yayınlar yapmaktadır.¹⁶² Hispan TV ise İspanyolca konuşan ülkelere yönelik faaliyet göstermektedir.¹⁶³ Televizyon kanallarının ve gazetelerin aynı zamanda internet üzerinden de yayın yaptığını söylemek gerekmektedir. Zira internet üzerinden yaptığı yayınlar daha fazla insana ulaşmaktadır. Çünkü birçok insan artık interneti televizyondan daha çok kullanmaktadır. İran'ın diğer ülkelere yönelik yayın yapan medya organlarının yayın dillerini ve odak ülkelerini aşağıdaki tabloda görebilirsiniz.

3.2.4 Din

İran İslam Cumhuriyeti adından da anlaşılacağı üzere dini esas alan bir devlettir. Dolayısıyla iç politikada olduğu gibi dış politikada da din unsuru İran için çok büyük önem arz etmektedir.¹⁶⁴ İran'daki dini yapı siyasi kararların alınması ve toplumun-devletin inşa sürecindeki en ehemmiyetli unsur olarak göze çarpmaktadır.¹⁶⁵ İslam devletleri arasında sahip olduğu nüfus miktarıyla ve askeri-ekonomik gücüyle ön plana çıkan İran, dış politikasında din temelli süjeleri çokça kullanmaktadır. İran 83 milyon nüfusa sahip olup, nüfusun yüzde 96'sı Müslümandır.¹⁶⁶ Müslümanların yüzde 91,5'i Şii mezhebine mensup iken; Türkmenler, Beluciler ve Arapların bir kısmı ile Kürtlerin çoğunluğundan oluşan Sünniler ise yüzde 8,5'lik bir paya sahiptir.¹⁶⁷ Müslüman olması hasebiyle Ortadoğu ülkeleriyle bir yakınlık kurabilirken Şii olmasından dolayı da Şiiilerin çok olduğu ülkelerle bir bağ kurabilmektedir. Şiiiler dünyadaki toplam Müslüman nüfusunun yüzde 15-16'sını oluşturmaktadır.¹⁶⁸

---

¹⁶² Yegin, 2015, s.15.

¹⁶³ Hispan TV ile ilgili daha detaylıca bilgi için bkz. www.hispantv.ir/

¹⁶⁴ Cavlak, H. ve Özbilek, Ü. (2018). "Konstrüktivist Perspektiften Devrim Sonrası İran Siyasal Sistemi". *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt 8, Sayı 16, s.136.

¹⁶⁵ Çelik, K. E. (2016). "İslam Devrimi Sonrası İran'da Kimlik ve Dış Politika: Konstrüktivist Bir Bakış". *Bölgesel Çalışmalar Dergisi*. Cilt 1, Sayı 1, s.260.

¹⁶⁶ İnternet: Amadeo, K. (2019). Sunni Versus Shiite Conflict Explained. *The Balance*. <https://www.thebalance.com/sunni-shiite-split-3305550> 01.10.2019'da alınmıştır.

¹⁶⁷ Premonville A. L. (2015). "*Géopolitique de l'Iran*". Paris: Presses Universitaires de France. s.141.; İnternet: US Department of State. (2018). *Iran International Religious Freedom Report*. s.4. Web: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/05/IRAN-2018-INTERNATIONAL-RELIGIOUS-FREEDOM-REPORT.pdf> 01.10.2019'da alınmıştır.

¹⁶⁸ Armanios, F. (2004). "Islam: Sunnis and Shiites". *CRS Report For Congress*. s.2.; İnternet: Pruitt, S. (2019). "Islam's Sunni-Shia Divide, Explained". *History*. Web: <https://www.history.com/news/sunni-shia-divide-islam-muslim> 02.10.2019'da alınmıştır.; Doix, V. (2017). "Le facteur chiite dans la politique étrangère de l'Iran". *Diploweb*. Web:

Dünyadaki en çok Şii nüfusuna sahip olan İran devleti de bundan dolayı Şiilerin yeryüzündeki önderi olma amacı gütmektedir.

Anayasasına göre İran, dini İslam ve mezhebi Şiilik olan bir cumhuriyettir.¹⁶⁹ Yani devrim sonrası oluşturulan yeni devlet ideolojisi ve kimliği din bağlamında inşa edilmiştir. Bu nedenle İran, Şii kimliği çerçevesinde inşa ettiği dış politikalarında İslam dinini ve Şiiliği bir yumuşak güç unsuru olarak kullanma amacı gütmüştür.¹⁷⁰

İran, birçok ülkede-bölgede yumuşak gücünü ve haliyle nüfuzunu artırmak gayesiyle din ögesinden çokça faydalanmaktadır. Bu bağlamda çeşitli kıta ve ülkelerde bu gayesini gerçekleştirmek için Şii okulları, üniversiteler, kültür merkezleri, Farsça merkezleri, yayınevleri, dernekler, sivil toplum örgütleri, siyasi partiler kurmuş, kurduğunu, kurulmasına destek olmuş veya kurulduktan sonra yardımda bulunmuştur.¹⁷¹ İran'ın yumuşak gücünün kültürden sonraki en önemli ayağını din ögesi oluşturmaktadır. İran, İslamcılık emelleri doğrultusunda Müslüman aleminin lideri olma yolunda da çalışmalar/faaliyetler yürütmektedir. Ancak İslamcılık hedeflerinden önce daha önem verdiği husus Şiilik mezhebinin yaygınlaştırılması yoluyla İran etkisinin artırılmasıdır. İslamcılık emellerine ulaşmak için Filistin sorununu politikalarında çok kez kullanan İran, Şiilik konusunda da bilhassa yumuşak gücü dahilinde oluşturduğu dış politikaları takip etmektedir. İran, Şiilikle ilgili olarak sert gücünü kullandığı yerler ve ülkeler de vardır, ancak burada konu yumuşak güçle alakalı olduğu için sert güce değinilmeyecektir.

İran, İslam dinini ve Şiiliği yaymak amacıyla kendi içerisinde birçok kurum ve kuruluş inşa etmiştir. Bunlar genel olarak Şiilik başlığında anlatılacak olduğundan burada yüzeysel geçilecektir. Bu kurumlar yoluyla pek çok ülkede çeşitli merkezler inşa ederek İslam'ın ve Şiiliğin yayılması için faaliyetler yürütmekte olan İran'ın asıl amacı Şiiliğin yayılması yoluyla İran'ın söz konusu ülkedeki etkisinin de artırılmasıdır. Bu yüzden İran dış politikasında en önemli yumuşak güç unsurlarından biri olan ve aynı zamanda İran devlet kimliğini oluşturan etmenlerden olan Şiilik

---

<https://www.diploweb.com/Le-facteur-chiite-dans-la-politique-etrangere-de-l-Iran.html> 12.02.2020'de alınmıştır.

¹⁶⁹ İnternet: İran İslam Cumhuriyeti Anayasası, 12. Madde. Web: kitab.nur-az.com/tr/lib/view/663/1/78128/Giriş/. 10.11.2019'da alınmıştır.

¹⁷⁰ Taşar, N. (2019). "1979 İran İslam Devrimi Sonrası İran'ın Yumuşak Güç Politikasında Jeopolitik ve Mezhepsel Boyutu". *Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*. s.2.

¹⁷¹ Yegin, 2015, s.13-16.

İran'ın geçmişinde olduğu gibi geleceğinde de çok büyük ehemmiyet teşkil etmekte olup dış politika yapım sürecinde de epeyce yararlanılan bir öge konumundadır.¹⁷²

3.3 İran Dış Politikasında Bir Yumuşak Güç Unsuru Olarak Şiilik

Tezin konusu gereği İran Dış Politikasında bir yumuşak güç unsuru olarak Şiiliği kullanmasından dolayı; öncelikle ‘Şii’ sözcüğünün anlamının etimolojik açıdan açıklanması, kimi yaygın yanlış algılama ve değerlendirmelerin doğru bir temele kavuşturulması açısından yararlı olacaktır. Gündelik dilde ‘Hz. Ali taraftarlığı’ anlamında kullanılan Şiilik, Şia sözcüğünden türemiştir. Şia kelimesi ‘tarafılilar’, ‘yardımcılar’ anlamına gelmekte olup Hz. Muhammed’in ölümünden sonra halifelüğün Hz. Ali’nin hakkı olduğuna inananlara ‘Şiat-ı Ali’ (Hz. Ali’nin yandaşları) denmiş ve bu kavram zamanla Şia sözcüğüne indirgenerek kullanılmaya başlamıştır. Günümüzde ise “Şia’dan gelme”, “Şia Mezhebi’ne ait olma”, “Hz. Ali yandaşlığı” anlamlarında salt Şii kelimesi tercih edilmektedir.

Şekil 3.2: İran ve Çevre Ülkelerdeki Şii Oranı¹⁷³

Yukarıda kısaca bahsedildiği üzere, İran Soğuk Savaş sonrası dönemde inşa ettiği politikası bağlamında yumuşak gücünü kullanarak istediği bölge ve ülkelerde nüfuzunu artırmak üzere faaliyetler yapmaya başlamıştır. Dünya genelinde özellikle Şiilik üzerinden yaptığı çalışmalardan dolayı İslam dünyasında ve Ortadoğu’da etkin

¹⁷² Ünalmiş ve Başaran, 2019, s.52.; Yegin, A. (2017). “İran’ın Bölgesel Faaliyetleri”. İstanbul: Seta Kitapları. s.10-11.

¹⁷³ İnternet: Askeroğlu, S. (2016). “İran Jeopolitiği”. Web: <https://www.habererk.com/dunya/iran-jeopolitigi-sabir-askeroglu-h24302.html> 19.11.2019’da alınmıştır.

ve güçlü bir aktör olma yolunda ilerlemektedir. İran için Şiilik en önemli yumuşak güç kaynaklarından birisidir, hatta yeri geldiğinde en ehemmiyetlisi dahi olmaktadır.

Joseph Nye'nin ifade ettiği üzere yumuşak güç bir devletin istediğini bir diğer devlete kabul ettirme ve onda kendisine karşı bir hayranlık yaratma çabası sonucu oluşan bir güç çeşididir.¹⁷⁴ Bu açıdan bakıldığında, İran'ın kültürel değerlerinin içinde en çok yer kaplayan kaynağın Şiilik olduğundan yola çıkarak İran'ın Şiiliği neden bu kadar çok kullandığını anlayabiliriz. Zira İran Şiilik temelinde birçok ülkede çok çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Böylece İran diğer devletler tarafından daha iyi görülmekte ve yumuşak gücünü artırmaktadır.

Örneğin İran'ın iki Ortadoğu ülkesi olan Suriye ve Irak'taki vekil güçleri sayesinde bölgede güç kazanmasına neredeyse hiçbir devletten tepki gelmemiştir, bu da İran'ın yumuşak güç politikalarını kullanma konusunda doğru yolda olduğunu göstermektedir. Çünkü İran diğer devletler tarafından meşru olarak görülerek tepki gösterilmemiştir. Tepki göstermesi gereken Suriye ve Irak devletlerinin sesini çıkarmamasının en büyük sebeplerinden birisi de dini inancın ortak olması ve daha da önemlisi Şiiliğin bölgede yayılmasıdır. Suriye Devlet Başkanı Esad'ın Şiiliğin benzeri bir alt mezhep olan Nusayrilik inancına sahip olması¹⁷⁵ ve İran'dan aldığı destek de burada önem arz etmektedir. Buna ek olarak İran'ın bu iki ülkede destek verdiği bazı Şii terör örgütleri ve siyasi partiler vardır.¹⁷⁶ İran bunlar aracılığıyla da bu iki devlet içinde etkili olabilmektedir.¹⁷⁷ İran, 1979'daki devrimden sonra kurmuş olduğu sistem ile bölge ülkeleri başta olmak üzere tüm dünyadaki Şiileri mobilize etme amacını gütmüş, buna göre birtakım kurum ve kuruluşlar inşa ederek bu amacına hep bir adım daha yaklaşmaya çalışmıştır.

İran İslam Cumhuriyeti'nin kurucusu olan Ayetullah Humeyni, Şiilik mezhebine göre 12. İmam olan Mehdi'nin başında olmadığı bir devlet İslami olamayacağından dolayı farklı bir teori geliştirmiş ve bu teoriyle İran İslam

---

¹⁷⁴ Nye, 2004, s.5.

¹⁷⁵ Arıkan, P. (2012). "Suriye'nin Nusayri Yüzü ve İran". *Ortadoğu Analiz Dergisi*. Cilt 4, Sayı 43, s. 19.; İnternet: "Suriye Alevileri: Katliamdan iktidara". *BBC*. 14 Mart 2013. Web: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/03/130314_suriye_alevileri_1 02.01.2020'de alınmıştır.

¹⁷⁶ İnternet: Robinson, K. (2020). "What is Hezbollah?". *Council on Foreign Affairs*. Web: <https://www.cfr.org/backgrounder/what-hezbollah> 01.01.2020'de alınmıştır.

¹⁷⁷ Louer, L. (2008). "*Chiisme et politique au moyen-orient*". Mondes et Nations Collections. s.52.

Cumhuriyeti'nin temel taşlarından birini oluşturmuştur.¹⁷⁸ Humeyni'nin inşa ettiği bu teorinin adı velayet-i fakih olup anlamı fakihlerin yani din bilginlerinin-alimlerinin yönetimidir. Şiilik inancına göre velayet kelimesi, imamların hükümetine bağlı olmayı ve bunun için hakları olduğunu kabul etmek anlamına gelmektedir.¹⁷⁹ Fakih kelimesi ise fıkıh alimi anlamındadır. 1970'li yıllarda bir sistem haline getirdiği teoriye göre devletin başında din bilginlerinin olması gerekmektedir.¹⁸⁰

İran Anayasası'nda kendine yer bulan velayet-i fakih teorisi İran için çok büyük öneme sahiptir. Anayasanın 109. maddesinde 'Mehdi (12. İmam) ortaya çıkana kadar İslam dünyasının liderliğini velayet-i fakih yapar' ifadesi yer almaktadır.¹⁸¹ Humeyni'nin vefatından sonra 1989 yılında yapılan anayasa değişikliğiyle beraber velayet-i fakih kurumunun yetkileri de artırılmıştır.¹⁸² Velayet-i fakih kurumunun başında olan kişi tüm devlet erklerinin üzerinde yer almaktadır.

Şiilik, aynı zamanda İran devletinin anayasal olarak mezhebidir, bunu anayasanın 12. Maddesinde geçen 'İran İslam Cumhuriyeti'nin resmi dini İslam, mezhebi Caferi İsmâ aşeridir (Şiilik) ve bu madde sonsuza dek değiştirilemez' ifadesinden anlamak mümkündür.¹⁸³ Buradan şunu çıkarabiliriz ki İran din ve mezhep temelli bir devlet olarak kurulmuştur. Devlet kurum ve kuruluşlarının hepsinde bu esasa uygun hareket edilmekte ve hatta bu kurumların yüksek makamlarındaki kişiler velayet-i fakih teorisine bağlı olup olmadıkları belirlenerek atanmaktadır.¹⁸⁴ Şiilik mezhebini temel alan İran, bu bağlamda Şiilik mezhebinin dünyadaki en büyük temsilcisi olmuştur.¹⁸⁵ Bu özelliğinden de yararlanan İran devleti, bölgedeki devletlere

---

¹⁷⁸ Uyar, M. (2000). "Velayet-i Fakih'in Ortaya Çıkışı ve Değerlendirilmesi". *Dini Araştırmalar Dergisi*. Cilt 2, Sayı 6, s.82.

¹⁷⁹ Musavi, A. (1997). "Velayet-i Fakih Teorisi ve Şii Fıkıh Literatüründeki Yeri", *İslami Siyaset Teorisi ve Sorunlar*. Ahmet, M. (Ed.), Sırçancı, H. (Çev.), İstanbul: Ekin Yayınları, s.149.

¹⁸⁰ Sinkaya, B. (2011). "İran İslam Cumhuriyeti'nde Siyasal Yapı ve Yönetim", *Ortadoğu Siyasetinde İran*. Yılmaz, T. ve Şahin, M. (Ed.), Ankara: Barış Kitap, s.17.

¹⁸¹ İran Anayasası ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz. İran İslam Cumhuriyeti Anayasası, Web: <http://kitab.nur-az.com/tr/lib/view/663/1/78128/Giriş/>. 10.11.2019'da alınmıştır.

¹⁸² Kılıncı, A. (2008). "İran Anayasa Hukukunun Genel Esasları". *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 12, Sayı 2. s.926.

¹⁸³ İnternet: İran İslam Cumhuriyeti Anayasası, 12. Madde. Web: <http://kitab.nur-az.com/tr/lib/view/663/1/78128/Giriş/>. 10.11.2019'da alınmıştır.

¹⁸⁴ İnternet: Demir, H. (2018). "İran'ın Şii Yayılmacılığı". *Türkiye Gazetesi*. Web: <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/hilmi-demir/605388.aspx>. 12.10.2019'da alınmıştır.

¹⁸⁵ Akbaş, Z. ve Baş, A. (2013). "İran'ın Nükleer Enerji Politikası ve Yansımaları". *History Studies*, Cilt 5, Sayı 2, s.21.

kendisini kabul ettirmek, sevdirmek ve böylelikle bölgede nüfuzunu artırmak amacıyla Şiiliği bir yumuşak güç unsuru haline getirmiştir.

Tahran yönetimi, yukarıda da bahsedildiği üzere birçok ülkede açtığı kültür merkezleri vasıtasıyla Şiilik mezhebini yaymak gayesini gütmektedir. Görünürde İslam dinini yayma amacını taşıdığını öne sürse de asıl gayesinin Şiilik mezhebini daha geniş kitlelere anlatmak olduğunu uyguladığı politikalar sayesinde rahatlıkla anlayabiliriz. İran, bu maksatla çeşitli kurumlar yoluyla birçok dini yayın yapmakta hem İran’da hem de bazı ülkelerde olmak üzere üniversiteler açmakta ve kültür merkezleri kurmaktadır.

İran, kullandığı yumuşak güç politikasının önemli enstrümanlarından biri olan Dünya Ehlibeyt Kurultayı’nı düzenli olarak gerçekleştirmektedir. Bu kurultayın 90 ülkede temsilcilikleri bulunmakta olup bunlardan 40 tanesi Avrupa, 18 tanesi Amerika, 42’si Afrika ve 39’u ise Asya kıtasındaki ülkelere oluşturmaktadır.¹⁸⁶ Ayrıca şunu da belirtmemiz gerekir ki bu kurultaya bağlı bir ağ farklı ülkelerdeki Şii öğrencilere burs vererek İran’da Şii mezhebine göre eğitim verip tekrar ülkelerine göndermekte ve bu ülkelerde kanunlara uygun şekilde sivil toplum örgütleri kurularak Şiiliği yaymaya devam etmektedir.¹⁸⁷

Bununla beraber bu kurultaya bağlı olan 4 kıtada birçok ülkede toplamda 250’den fazla cami bulunmaktadır. Aynı şekilde pek çok kültür merkezi ve Ehlibeyt Yerel Merkezi adını verdikleri adeta misyonerlik şubeleri gibi çalışan yerler de mevcuttur.¹⁸⁸ Kurultay en son 2015’te İran’da toplanmış olup 120’den fazla ülkeden 600’den fazla kişi katılmıştır. Ayrıca kurultay Yüksek Konseyi’nde Afganistan, Pakistan, Irak, İran, Suriye, Kenya ve Kuveyt’ten üyeler vardır.¹⁸⁹

Bütün bunlarla birlikte kurultaya bağlı olarak Avrupa, Asya, Amerika ve Afrika kıtalarındaki 70 üzeri ülkede kurulmuş olan birçok gençlik örgütü de mevcut

---

¹⁸⁶ İnternet: Dünya Ehlibeyt Kurultayı, Web: www.ahl-ul-bayt.org/en/introducing-the-assembly. 12.10.2019’da alınmıştır.; İnternet: Demir, H. (2018). “İran’ın Şii Yayılmacılığı”. *Türkiye Gazetesi*. Web: <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/hilmi-demir/605388.aspx>. 12.10.2019’da alınmıştır.

¹⁸⁷ İnternet: Dünya Ehlibeyt Kurultayı, Web: www.ahl-ul-bayt.org/en/introducing-the-assembly. 12.10.2019’da alınmıştır.

¹⁸⁸ Dünya Ehlibeyt Kurultayı hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Web: <http://www.ahl-ul-bayt.org/en/introducing-the-assembly/international> 12.10.2019’da alınmıştır.

¹⁸⁹ İnternet: Dünya Ehlibeyt Kurultayı, *Wikishia*, Web: [tr.wikishia.net/view/Dünya_Ehlibeyt_\(a.s\)_Kurultayı#Y.C3.BCksek_Konsey](http://tr.wikishia.net/view/Dünya_Ehlibeyt_(a.s)_Kurultayı#Y.C3.BCksek_Konsey) 25.12.2019’da alınmıştır.

olup buralarda 3500 kişiden fazla eğitimci-vaiz adını verdikleri misyonerler çalışmaktadır.¹⁹⁰ İran'ın liderliğini yaptığı bu kurultaya bağlı birçok alt örgüt ve organizasyon da bulunmaktadır. Kurultay pek çok ülkede Şii okuluna yardım etmektedir. 55 dilde 1800 kitabın basıldığı bir yayım evine de sahip olan kurultayın bir de Ehlibeyt Haber Ajansı isimli haber sitesi de vardır.¹⁹¹ Ayrıca birçok kadın örgütü, okul, ticaret şirketi ve buna benzer kuruluşları da bünyesinde barındırmaktadır.

Kurultayın resmî sitesindeki bilgilere göre Al-Mustafa Uluslararası Üniversitesi ve Ehlibeyt Uluslararası Üniversitesi de kurultaya bağlı olarak eğitim vermektedir.¹⁹² Burada özellikle Al-Mustafa Üniversitesi'ne dikkat çekelim. Rektörü ve üst heyeti İran Dini Lideri tarafından atanmakta olan bu üniversitenin 60 üzeri ülkede temsilciliği bulunmaktadır. Üniversiteden birçok ülkeden gelen binlerce sayıda öğrenci mezun olmuştur. İran yönetimi, 2018 bütçesinde söz konusu üniversiteye 84 milyon dolar ayırmıştır.¹⁹³

Kısacası İran devleti, yumuşak güç unsurlarından biri olan Şiiliği çok iyi şekilde kullanmaya çalışmaktadır. Çok sayıda ülke ve bölgede Şiiliği yaymaya çalışmakta ve aynı zamanda kendini güzel gösterme amacını gütmektedir. Şiilik, İran için çok önemli bir unsurdur zira Şiilik olmasa İran, İslam dünyasında ve Şiiliğe hayranlık duyan birçok yerde nüfuzunu artıramazdı ve destekçi bulamazdı. Ancak son yıllarda pek çok ülkede milyonlarca insan Şii mezhebine mensup olup İran'a hayranlık beslemektedir. İran da bu etkisini yaymak için çok sayıda Şii gruba ve örgüte yardım ederek o ülkelerde güçlenmeye uğraşmaktadır.

3.4 İran'ın Yumuşak Gücünün Sınırları ve Zayıf Yönleri

Orta Doğu'daki birçok ülkedeki politik değişimle beraber güçler dengesinin İran lehine değişmesi Batı'da endişeleri artırdı. Ancak Tahran'ın Irak'taki deneyimi, İslam Cumhuriyeti'nin bölgesel etkisinin sınırlarına ve Arap komşularıyla başa

---

¹⁹⁰ İnternet: Dai, H. (2016). "Al Mustafa University, Iran's global network of Islamic schools". *Iranian American Forum*. Web: iranian-americans.com/irans-export-of-islamic-fundamentalism-al-mustafa-global-training-centers-2/ 25.12.2019'da alınmıştır.

¹⁹¹ İnternet: "Head of Supreme Council of Ahlul Bayt World Assembly: Seventh General Assembly Session to be held in 2019". *Ahlulbayt News Agency*. Web: https://en.abna24.com/news/seventh-general-assembly-session-to-be-held-in-2019_923769.html 23.02.2019'da alınmıştır.

¹⁹² İnternet: Wali, K. (2017). "Al-Mustafa international University: Globalization of Shiism". *Ahwaz Monitor*. Web: www.ahwazmonitor.info/articles/al-mustafa-international-university-globalization-of-shiism/ 25.02.2019'da alınmıştır.

¹⁹³ Demir, 2018.

çıkımda kendi en büyük düşmanı olma eğilimine eleştirel bir bakış açısı sunmaktadır. Şöyle ki İran, Irak'ta birçok doğal avantaja sahip olmakla beraber iki ülke arasında uzunca bir sınır bulunmaktadır. İran'ın ayrıca Irak'taki önemli Şii ve Kürt siyasetçilerle, partilerle ve paramiliter gruplarla uzun zamandır bağları söz konusudur.¹⁹⁴ Aynı zamanda dini ve kültürel bir yakınlıkları da mevcut olup bu durum iki ülke arasındaki kapsamlı ticaret ve ekonomik ilişkilerin devamını sağlamaktadır.

Ancak İran'ın son yıllarda Irak ve Ortadoğu başta olmak üzere birçok yerde gelişmeleri etkilemeye yönelik çabaları farklı sonuçlar vermeye başlamıştır. Burada farklıdan kasıt İran'ın hedeflediği sonuçtan farklı bir sonuç ortaya çıkmasıdır. Bunun sebeplerinden biri İran'ın güttüğü politikadaki farklılıklardır. İran yumuşak güç kaynaklarını ve araçlarını bölgede etkili olmak için çokça kullanmaktadır, fakat bölge ve ülkeye göre değişen dış politikası İran için birtakım zorluklar yaratmaktadır. Her ülkenin olduğu gibi İran'ın da yumuşak gücünün hudutları ve zayıf yönleri mevcuttur. Bunlar bazen söz konusu ülkenin uyguladığı iç ve dış politikadan kaynaklıyken bazen de ülkenin her şeyi yapmaya gücünün yetmemesinden dolayıdır.

İran; kültür, dil, medya, din-Şiilik, siyasi değerler gibi birçok yumuşak güç kaynağından çok iyi şekilde faydalanmaktadır. Bunları güç kazanmak amacıyla kendi lehine kullanmaktadır. Ancak bazen yeterli etkiyi görememekte ve bunlar adeta dezavantaja dönüşmektedir. Mesela İran, dininin İslam olması ve İsrail'e karşı olmasından ötürü Filistin'i desteklemekte ve hatta birçok yardım yapmaktadır. Fakat bu politikayı Rusya'ya karşı gütmemiştir. Rusya'da ezilen Çeçenlere yönelik herhangi bir açıklama yapmaktan çekinmiştir.¹⁹⁵ Benzer şekilde Hizbullah'a büyük miktarda yardım yaparken Karabağ Savaşı'nda zulme uğrayan Azeri Şii'lerine karşı sessiz kalmıştır. Uyguladığı bu politikadan dolayı birçok ülke tarafından iyi gözle görülmemektedir. Çünkü söylemleri ile uygulamaları farklılık arz etmektedir. Bu

---

¹⁹⁴ İnternet: Al-Hamid, R. (2019). "What is behind rising anger against Iran in Iraq?". *Anadolu Ajansı*. Web: <https://www.aa.com.tr/en/analysis/what-is-behind-rising-anger-against-iran-in-iraq/1667707#> 28.12.2019'da alınmıştır.; İnternet: Nada, G. (2018). "Part 1: Iran's Role in Iraq". *Wilson Center*. Web: <https://www.wilsoncenter.org/article/part-1-irans-role-iraq> 28.12.2019'da alınmıştır.; İnternet: Sarı, İ. ve Farzam, R (2018). "Suriye'de İran'ın Şii milisleri". *Anadolu Ajansı*. Web: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/suriye-de-iran-in-sii-milisleri/1089525#> 28.12.2019'da alınmıştır.; İnternet: Hannah, J. (2020). "Iraq Needs Regime Change Again". *Foreign Policy*. Web: <https://foreignpolicy.com/2020/02/20/iraq-needs-regime-change-again-allawi-protests-iran/> 28.02.2020'da alınmıştır.

¹⁹⁵ Üstüntaş, 2016, s.76.

durumun sürekli devam ediyor olması da diğer ülkeler tarafından ciddiyetsizlik olarak algılanmaktadır.

‘İran’ın birçok farklı söylemi vardır, bu sebeple böyle farklılıklar olması normaldir’ denebilir. Ancak unutulmamalıdır ki bunun uzun yıllar devam etmesi diğer ülkeler tarafından farklı şekilde düşünülmektedir. Böylece diğer devletlerin İran’a karşı tutumu da ters olmaktadır. Örneğin, İran, genelde Şiilik ve İslamiyet üzerinden kurduğu dış politikasını söz konusu bölge Orta Asya ve Kafkasya olduğunda İran ulusu üzerinde inşa etmektedir. Yani bu bölgelerde milliyetçi bir dış politika gütmektedir.¹⁹⁶ İslamiyet ve Şiilik üzerinden güttüğü idealist politikaları, Kafkasya’da yapmamakta veya yapamamaktadır. Rusya ile olan ilişkilerin bozulmaması amacıyla Çeçen sorunuyla ilgili bir söylem yaratma çabası içine girmemiştir.¹⁹⁷

İran’ın bunlar haricinde yumuşak güçle alakalı birkaç problemi daha bulunmaktadır. Bunlardan biri ülkede yaşayan çeşitli ırklardan veya farklı dinlerden mezheplerden insanların olmasına İran’ın güvenlik perspektifinden bakmasıdır.¹⁹⁸ Haliyle bu durum İran’a yumuşak gücünü kullanırken büyük sorunlar oluşturmaktadır. Mesela İran’ın ülkesindeki Sünnilere karşı olan tutumu çok sert olmaktadır.¹⁹⁹ Çünkü İran, onları devlete karşı bir tehdit şeklinde algılamakta ve ona göre yaklaşmaktadır. Ancak İran, başka bir ülkedeki Müslümanları veya Sünnileri politikalarıyla ilgili ikna etme sürecinde başarılı olamamaktadır. Zira kendi ülkesindeki farklı mezhep ve ırklardan olanlara kötü davranan bir ülkenin başka ülkedeki bu ırk veya mezheplerden insanlara yönelik yaptığı söylemlere inanılması güçtür.²⁰⁰

İran’ın karşı karşıya kaldığı bir diğer problem ise kullanmak istediği yumuşak güç kaynaklarından birini seçmesi halinde diğerleriyle ilgili politikalarının kötü etkilenmesidir.²⁰¹ Bu problem de aslında söylem farklılığına benzemektedir. Şöyle ki İran, yumuşak güç kaynaklarıyla ilgili olarak Şiilik mezhebi temelli politikalar, İslamiyet merkezli politikalar ve İran ulusuyla alakalı politikalar üretmektedir. Ancak

---

¹⁹⁶ Üstüntaş, 2016, s.71.

¹⁹⁷ Üstüntaş, 2016, s.76-77.

¹⁹⁸ Üstüntaş, 2016, s.76.

¹⁹⁹ Aman, F. (2016). “Iran’s Uneasy Relationship with its Sunni Minority”. *Middle East Institute*. Web: <https://www.mei.edu/publications/irans-uneasy-relationship-its-sunni-minority> 21.12.2019’da alınmıştır.; Tatchell, P. (2008). “Iran’s war on Sunni Muslims”. *The Guardian*. Web: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2008/oct/16/iran-humanrights> 21.12.2019’da alınmıştır.

²⁰⁰ Yegin, 2015, s.16.

²⁰¹ Yegin, 2015, s.16.

bu politikalar temelde çakışmaktadır. Mesela İran günümüzde Şiilik mezhebi bağlamında dünyada başı çekmektedir, fakat İslamiyet'i merkez alan, tüm Müslümanlara yönelik politikalar yaptığında Şiilikle alakalı politikaları karşısına çıkarmaktadır. Çünkü Şiilik söylemleri yaptıktan sonra tüm Müslümanlara yönelik politikaları boşa düşmektedir.

Diğer problem ise ABD merkezli Batı kültürünün İran toplumuna oldukça cazip ve güzel gelmesinden ötürü İran'ın yumuşak güç temelli iç ve dış politikalarının havada kalmasıdır.²⁰² Örneğin, İran vatandaşlarının dahi izlemediği veya izlemek istemediği kanalları, diğer devletlerin vatandaşlarının da izlemeyeceği ihtimali yüksektir. Bunun aksine İran'da birçok insan yasak bile olsa bir şekilde erişerek pek çok Batılı filmi-diziyi izlemektedir. İranlılar, Batı kültürüne karşı bu kadar hayranlık ve takip ederken diğer toplumların İran'ın yumuşak güç unsurlarından herhangi birine karşı sempati duyması olasılığı düşüktür. İran'daki hayat stili kendi insanı tarafından dahi iyi karşılanmazken diğer ülkelerin İran'a sempati duymasını bekleyemeyiz.²⁰³ Bu durum da İran için bir handikap oluşturmaktadır.

Bu problemlerin dışında kalan birkaç sorun daha vardır. Onları genel olarak söyleyecek olursak İran'a Ortadoğu'da Körfez'deki birçok ülkede uyguladığı politikaları sebebiyle kötü gözle bakılmaktadır. Suriye politikası, Yemen'de yaptıkları, Lübnan'da Hizbullah'a olan desteği gibi birçok politikasından ötürü İran'a hayranlık azalmakta veya hiç olmamaktadır. Zira diğer ülkelerin iç işlerine karışarak adeta ABD'nin yaptığı gibi söz konusu ülkelerde karışıklıklar ve ikilikler çıkarmaktadır. Bunu kendi çıkarı için yapmakta bir lüzum görmemektedir. Bu yüzden diğer ülkeler ve özellikle de Ortadoğu ülkeleri tarafından sevilmemektedir.

3.5 İran'ın Şiilik Politikasına İnşacı Bir Bakış

İran tarihinin dönüm noktalarından biri ve tezin konusu olarak; 1979 yılında meydana gelen İslam Devrimi neticesinde İran İslam Cumhuriyeti'nin kurulması kabul edilebilir. İran, bu devrim sonrasında dünyada Şiiliğin devlet dini olduğu tek devlet olmuştur.²⁰⁴ 1979 yılında vuku bulan İslam Devrimi sonucunda eski gelenek ve göreneklere, düşünceye ve felsefeye haiz yeni bir uluslararası aktör olarak ortaya çıkan

---

²⁰² Üstüntaş, 2016, s.76.

²⁰³ Yegin, 2015, s.17.

²⁰⁴ Roy, O. (1994). "*Siyasal İslamın İflası*". Akalın, C. (çev.) İstanbul: Metis Yayınları, s.220.

İran İslam Cumhuriyeti, bu devrim sonrasında kimlik inşasında din ve mezhebi kullanmıştır. Yani dini ve mezhebi bir tanımlamayla kimliğini yeniden şekillendirmiştir. Ancak her şeyden önce İran, dış politikada dünyadaki bütün ezilen ve sömürülenlerin korumayı görev olarak belirlemiştir.²⁰⁵ Bu sebeple İran, dış politikasını sadece bölgesel değil, küresel olarak inşa etmektedir.²⁰⁶

İran, 1979 Devrimi sonrasında kimliğini tanımlarken ABD ve emperyalizm karşıtlığını kullanmıştır. ABD ve Batı karşıtlığını kimliğine kodlayan İran'ın bu tarz bir politika güttüğünün göstergesi olarak Merkezi Antlaşma Teşkilatı (CENTO)'ndan ayrılması, devrim öncesinde Uluslararası Petrol Konsorsiyumu'yla yapılan petrol anlaşmasından çekilmesi örnek verilebilir.²⁰⁷ Bununla birlikte İran İslam Cumhuriyeti, kendisi gibi emperyalizm karşıtı olan Angola, Küba ve Nikaragua ile ilişkiler kurmaya başlamıştır.²⁰⁸ Ayrıca Orta Asya ülkeleriyle de ilişkilerini ilerletmeye çalışan İran, söz konusu bölgeye dair dış politikalar da geliştirmiştir.²⁰⁹

1979 yılında ABD ve Batı yanlısı Şah'a karşı yapılan²¹⁰ Devrim zamanında oluşturulan ABD ve emperyalizm karşıtlığı ile Devrim sonrası sosyal, siyasal ve toplumsal hayatın oluşturulmasında kullanılan Şiilik tabanlı bir kimlik inşa eden İran'ın bu kimlik yapılıması süreci hem kendi iç siyasi yapısı hem de Orta Doğu jeopolitiği üzerinde karşılıklı olarak olmuştur.²¹¹

İran İslam Cumhuriyeti, ülkede çok sayıda etnik grup yaşamasına rağmen ayrılıkçı bir hareketin ciddi manada karşılık bulmadığı bir yer haline gelmiştir. Bunun oluşumunda İran'ın kimlik kodlaması önemli bir yer teşkil etmektedir. Zira, İran kimliğini emperyalizm karşıtlığı ile beraber Şiilik üzerine kurmuştur. Ülke insanların büyük çoğunluğunun Müslüman olduğu ve Şii mezhebine mensup olduğu düşünüldüğünde, Şiilik tabanlı bir kimlik inşasının herkesi kapsayıcı ve kucaklayıcı bir yol olduğu anlaşılacaktır. Bu bağlamda, İran'da yaşayan farklı etnik grupların Şiilik

---

²⁰⁵ Çelik, 2016, s. 266.

²⁰⁶ Görçün, Ö. F. (2008). "1979 İran İslam Devrimi Sonrası Türkiye İran İlişkileri", Beta Yayıncılık, İstanbul, s. 82.

²⁰⁷ Çelik, 2016, s. 263.

²⁰⁸ İnternet: "İran Devrimi ve Dış Politika Dinamikleri", *International Middle East Peace Research Center*, Web: <http://www.impr.org.tr/iran-devrimi-ve-dis-politika-dinamikleri/#.UfDS09Lwl39>, 19.12.2019'da alınmıştır.

²⁰⁹ Erol, 2004, s. 218-245.

²¹⁰ Gündoğan, Ü. (2011). "Geçmişten Bugüne İran İslam Devrimi: Genel Değerlendirme", *Ortadoğu Analiz*, Cilt 3, Sayı 29, s. 96.

²¹¹ Çelik, 2016, s. 264.

çatısı altında buluşarak bir arada yaşaması ve ülkelerine bir aidiyet duygusu ile bağlı oldukları düşünülebilir. Bu konuda örnek olarak, ülkede nüfusları azımsanmayacak oranda olan Azeri Türklerinin kendilerini Türkiye’den çok İran’a yakın hissetmeleri gösterilebilir.²¹² Verilen örnekten de anlaşılacağı üzere, İran’ın kimlik inşası mezhep temelli olarak yapılmış olup etnik kimlikten önde gelmektedir.

İran’ın kimlik inşasının Şiilik mezhebi üzerine kurulu olmasının bir diğer delili, siyasi ve sosyal yapının en üst mertebesinde Şii liderin bulunması ve her kuruma yapılan atamaların, tüm kurumlarla ilgili onay ve kabullerin bu makam tarafından verilmesidir.²¹³ İran; siyasi, sosyal ve toplumsal olarak Şiilik öngörüsü üzerinden bir devlet organizasyonu kurmuştur. Bu husus, İran’ın hem iç hem de dış politikasını tamamen etkilemektedir.

İran, anayasasında da belirttiği üzere dünyadaki tüm Müslümanların koruyuculuğunu üstlenmiş olsa da Devrim sonrasındaki dış politikası incelendiğinde Şiileri koruma amacı güttüğü görülebilir.²¹⁴ Arap Baharı sürecinde Suriye’de çıkan iç savaşta İran’ın dış politikası Şii merkezli olmuş, Irak’ta da Sünnilere karşı Şii gruplar desteklenmiş ve hala desteklenmektedir. İran; Ortadoğu’da Suriye, Irak, Lübnan, Yemen gibi ülkelerde Şii grupları ya da partileri desteklemekte²¹⁵; bunlardan bazılarını ise Hizbullah, Haşdi Şabi, Ebu Fadl el Abbas Tugayı, Hizbullah Nuceba Hareketi, Şehit Muhammed Sadr Güçleri, Zülfikar Tugayı, Kefil Zeynep Tugayı, Seyyiduş Şüheda Tugayları, El Vaat es-Sadık Birliği gibi vekil milis gruplar oluşturmaktadır.²¹⁶ Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere İran, dış politika kimliği gereği Şiileri koruyucu politikalar takip etmektedir.

İran İslam Cumhuriyeti’nin dış politikada etkisi olan bir diğer enstrümanı Velayet-i Fakih anlayışıdır. İran, bu anlayışı dış politikaya uyarlayarak devletin kurum ve kuruluşlarını ve hedeflerini buna uygun şekilde inşa etmektedir. Zira İran’ın dış

---

²¹² Çelik, 2016, s. 264.

²¹³ Çelik, 2016, s. 264-265.

²¹⁴ Çelik, 2016, s. 265.

²¹⁵ Bilgetürk, İ. (2018). “İran’ın Suriye Politikası Bağlamında Şiilik ve Şii Milisler”. *ANKASAM Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, s.416-419.; Güneş, E. (2018). “Şii Jeopolitiğinde Türkiye ile İran’ın Güç Mücadelesi”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 74, Sayı 1, s.76.; İnternet: Mamouri, A. (2017). “How Iraqis view Iran’s influence in their country”. *Al-Monitor*, Web: <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/04/iran-iraq-syria-lebanon-yemen-shiite-militias-qatar.html> 22.12.2019’da alınmıştır.

²¹⁶ Bilgetürk, 2018, s. 415.

politikasına bakıldığında, radikal ve muhafazakâr yapıda bir karakterinin olduğu görülecektir.²¹⁷ Bu durum, Velayet-i Fakih düşüncesinin bir getirisi olup İran tarafından Batı ülkeleri ve İslam coğrafyası ile ilişkilerde belirleyici özelliğe sahiptir.

Kısacası İran, kimliğini inşa ederken kullandığı Şiiliği dış politikasında ana unsur olarak ele almaktadır. Bu bağlamda, iç ve dış politikasına genel bir şekilde bakıldığında İran'ın kısa ve orta vadede Şii kimliğinden vazgeçmesinin olanaklı olmadığı anlaşılabilir.

---

²¹⁷ Görçün, 2008, s. 82-83.

IV. BÖLÜM

HİNDİSTAN ŞİİLİĞİ ve ŞİİLERİ

4.1 Şii Alt Mezhepleri ve Faaliyetleri

İslamiyet'in ilk dönemlerinde ve Hz. Muhammed'in ölümünden sonra meydana gelen bazı olaylardan sonra, Müslümanlar yavaş yavaş entelektüel ve teorik konular üzerinde anlaşmazlıklar yaşamaya başlamıştır. Bu durumla birlikte Sünnilerle Şiiler birbirinden ayrılmış ve iki mezhep de alt dallara bölünmüştür.²¹⁸ Bu alt mezheplerden Hindistan'da var olanlar şunlardır: On İki İmamcılar, İsmaililer, Davudi Buhracılar, Hocacılar, Maymancılar, Caferiler, El Kısacılar...

4.1.1 On İki İmam Şiileri

On İki İmam Şiileri, Hz. Ali'yi birinci ve Hz. Mehdi'yi 12. İmam olarak kabul ettikleri on iki tane imamdan oluşan bir düşünce sistemi kabul ederler.²¹⁹ Onlara göre Hz. Muhammed'den sonraki halifelik hakkı Ali'ye aittir.²²⁰ On İki İmamcılara göre Hz. Ali, Müslümanların çoğunluğunca kabul edilen dördüncü halife olmaktan öte ilahi şekilde tasdik edilmiş ilk imamdır.²²¹

On İki İmamcılar son imam Muhammed'in çocukken kaybolup bugün kayıp halde olduğunu ve ileride tekrar Mehdi olarak dünyaya geleceğini kabul ederler.²²² Şiilerin çoğunluğu İran da dahil olmak üzere On İki İmamcı'dır.²²³ On İki İmamcı denince İsnâaşeriye'den olanlar kastedilmektedir.

Fıkıh usulü olarak kıyas yerine akli kabul eden On İki İmamcılar, Sünnilerin halife kabul ettikleri Ebu Bekir, Ömer ve Osman yoluyla gelen hadisleri kabul etmez, onlara uymazlar. Ayrıca Hz. Muhammed ve kızı Fatma'yla beraber güvenilir kabul

²¹⁸ Gozlan, M. (2008). "*Sunnites, chiïtes, pourquoi ils s'entretuent*". Editions du Seuil. s.86-87.

²¹⁹ İnternet: "From Early Beginnings to Modern-Day Shia". *Fanack.com*. <https://fanack.com/religions/shia-islam/> 30.04.2018'de alınmıştır.

²²⁰ Daftary, F. (2014). "*Şii İslam Tarihi*". Alfa Basım Yayın. s.82.

²²¹ İnternet: "İsnâaşeriyye". *Dünya Dinleri*. Web: https://www.dunyadinleri.com/tr-TR/dunya-dinleri/siilik-veya-si-mezhepleri/oku_isn-aseriyye-onikicilik-on-iki-imamcilik 21.11.2018'de alınmıştır.

²²² İnternet: "Islam In Iran". *Iranica Online*. Web: www.iranicaonline.org/articles/islam-in-iran-vii-the-concept-of-mahdi-in-twelve-shiism, 21.11.2018'de alınmıştır.

²²³ İnternet: "Twelvers / Ithna Ashari Islam". *Global Security*. Web: <https://www.globalsecurity.org/military/intro/islam-ithna-ashari.htm>, 21.11.2018'de alınmıştır.

ettikleri 12 imamın masum ve yanılmaz olduklarını düşünerek sadece onların söz ve örneğini kabul etmektedirler.²²⁴

On İki İmam Şiiilerinin Hindistan'da yerleşmeye ve yaşamaya başladığı yer Bijapur şehridir. Safevi Devleti döneminde İsmailîler yani On İki İmamcılık Hindistan ve Bahreyn'e yayılma marifeti göstermiştir. İsmailîler çok daha erken dönemlerden itibaren Hindistan'a etki etmelerine rağmen, On İki İmamcılar Firuz Şah Tuğluk zamanında (1351-1388) Hindistan'a gelebilmiştir.²²⁵

On İki İmam Şiiilerinden olan Suriye, Irak Bahreyn ve Hindistan Şiiilerinin büyük bir kısmı Humeyni tarafından ortaya atılan Velayet-i Fakih düşüncesiyle ilgili tereddüt içindedirler.²²⁶ Hindistan'da yaşayan Şiiilerin büyük çoğunluğu On İki İmamcı olsa da onlara dair net bir sayı verilememektedir. Ancak On İki İmam Şiiilerinin Hindistan'ın her yerine dağılmış durumda olduğu düşünülmektedir. On İki İmam Şiiileri diğerleri arasında oran olarak fazla olduğu için Şiiilerin kurdukları medreseler, okullar, dernekler ve vakıflarda genellikle On İki İmamcılar etkindirler.

4.1.2 İsmailîler

İsmailîler, Hz. Muhammed'den sonraki üçüncü ve dördüncü yüzyıllarda Hindistan'da büyük ölçüde genişledi.²²⁷ Onlar, İsmail'in altıncı İmam'ın oğlu olduğuna ve onun yedinci Şii İmam olduğuna inanmaktaydılar²²⁸. Bu yüzden asıl Şiiilikten uzaklaşıp kendi sistemlerini kurmuşlardır ve Cafer bin Sadık'tan sonra imam olan Musa'ya karşı çıkararak muhalif olmuşlardır.²²⁹

İsmailîlerin günümüzdeki imamı Hz. Ali'nin 49. soyundan Karim Ağa Han'dır. Forbes'e göre Ağa Khan, yaklaşık 800 milyon dolarlık servetiyle dünyanın en zengin

---

²²⁴ İnternet: "Who Are The 12 Imams Of Twelver Shia Islam?". *World Atlas*. Web: <https://www.worldatlas.com/articles/who-are-the-twelve-imams-of-twelver-shia-islam.html>, 21.11.2018'de alınmıştır.

²²⁵ İnternet: Fırlalı, E. R. (2001). "İsmailîler". *TDV İslam Ansiklopedisi*. s. 152. Web: <https://islamansiklopedisi.org.tr/isnaaseriyye> 12.06.2020'de alınmıştır.

²²⁶ Fırlalı, 2001, s. 152.

²²⁷ Hollister, J. N. (1953). "*The Shi'a Of India*", London: Luzac Company. s.197.

²²⁸ Hollister, 1953, s.197.

²²⁹ İnternet: Okar, B. "İsmailîler ve Hasan Sabbah: Köken Miras: İslam'da Muhalefetin Toplumsal Temelleri". *Bilim ve Gelecek Dergisi*. Sayı 86. Web: <https://www.cafrande.org/ismaililer-ve-hasan-sabbah-koken-ve-miras-islamda-muhalefetin-toplumsal-temelleri/> 02.09.2018'de alınmıştır.

on dini liderinden biridir.²³⁰ Ayrıca İsmaililer cemaathane adını verdikleri yerde kadın-erkek bir arada ibadet etmektedirler.

Şiilik ile tasavvufu birleştiren İsmaililik, İslam ülkelerinde “gizli imamlık” adı verilen inancı geliştirmiştir.²³¹ Bu inanca göre imam nesnelleşmiş, insan biçimine girmiş Tanrı’dır ve ona karşı çıkmak doğrudan doğruya Tanrı’ya karşı çıkmaktır.²³² Ayrıca İsmailiğin Meymüiye, Muhammediye, Tahrimiye gibi kolları vardır.

Hindistan’da yaşayan Şiilerin büyük çoğunluğunu İşnaaşeriyye ve İsmaililer oluşturmaktadır. İşnaaşeriyye’den olanların sayısı daha fazla olmakla beraber İsmaililer de kendilerine has kurumsal yapıları ve inançlarıyla dikkat çekmektedir. Hindistan’da İsmaililiği temsil eden ana grup Nizari İsmaililer olup bunlar bölgede daha çok Hocalar olarak bilinmektedir. İsmaililer, aynı zamanda Hint alt kıtasında siyasî ve dinî olarak belli bir etkinlik de kazanmışlardır.

Delhi Sultanlığı’nın (1206-1526) kurulduğu ilk yıllarda, Delhi şehri civarına birçok İsmaili Şii yerleştirmiştir. Ardından yine aynı yıllarda İsmaililer Gujarat şehrine de giderek burada İsmailik mezhebini tanıtmaya başlamıştır. Böylece İsmaililer Gujarat’a da yayılmış ve sonrasında İsmaili topluluk Hindistan’ın belli bölgelerinde yayılma göstermiştir. İltutmuş Han’ın (1211-1236) başa gelmesine kadar olan sürede İsmaililer, inançlarını gizli yaşamayı sürdürmüşlerdir.

Günümüzde Hindistan’da İsmaililerin imamı olan Prens 4. Karim Ağa Han, sadece Hindistan’daki İsmaililer değil, bütün dünyadaki İsmaili Şiiler tarafından 49. imam olarak tanınmaktadır. Ağa Han, büyük babasının ve selefının modernizasyon politikalarını sürdürmüş ve önemli ölçüde genişletmiştir. Ağa Khan Mimarlık Ödülü de dahil olmak üzere yeni programlar ve kurumlar ortaya çıkarmıştır. Dünyada Amerika başta olmak üzere birçok ülkesinde ve şehrinde İsmaili topluluğunun kuruluş ve örgütleri bulunmakta olup bunlar Şiilere, Müslümanlara ve birçok insana yardımlar yapmaktadır.²³³ Aynı zamanda Hindistan’da da saygın bir topluluk olan İsmaililerin televizyon kanalları, internet radyosu ve bölgesel nitelikte vakıf ve dernekleri de

²³⁰ İnternet: “Sünni ile İsmaili Arasındaki Fark”. *Limenya.com*. Web: <https://limenya.com/sunni-ile-ismaili-arasindaki-fark/> 02.09.2018’de alınmıştır.

²³¹ Louer, L. (2017). “*Sunnites et Chiïtes Histoire politique d'une discorde*”. Edition du Seuil. s.102.

²³² İnternet: “İsmaililik”. *Dünya Dinleri*. Web: www.dunyadinleri.com/ismailik.html, 30.08.2018’de alınmıştır.

²³³ Daha ayrıntılı bilgi için bkz. <https://the.ismaili/>

bulunmaktadır. İsmaililer, Hindistan'ın Haydarabad, Bombay, Surat, Pencab ve Lucknow şehirlerinde yoğunluktadırlar.

4.1.3 Davudi Buhra Şiileri

Dini lideri Hindistan'da yaşayan ve hemen hemen 1 milyon takipçisi olan Davudi Buhra Cemaati, İsmailiye mezhebinin bir kolu olarak bilinmekte²³⁴ ve Hindistan'daki en büyük Şii mezhebini teşkil etmektedir. Buhralar kendilerini Tayyibi İsmaili Şiileri olarak tanımlasa²³⁵ da sohbetler sırasında kendileri hakkında “kabile” terimini kullanırlar. Bu Şiiler ilk altı Şii İmamı kabul ederler, ancak İmam El-Sadık'ın en büyük oğlu İsmail'in bir sonraki imam olması gerektiğine inanmaktadırlar.²³⁶

Davudiler kendilerini eskiden Mısır'da hüküm süren Fatımilerin devamı olarak görmektedirler. Günümüzde ise cemaatin liderliğini Mufaddal Saifuddin yürütmektedir.²³⁷ Saifuddin'den önceki lider ise Syedna Muhammed Burhaneddin'di ve 2014 yılında 102 yaşında vefat etmiştir. Hatta onun ölümü münasebetiyle toplanan büyük kalabalıkta oluşan izdihamda 18 kişi hayatını kaybetmiştir.²³⁸

Davudiler dindarlık ile modernliği bir araya getirerek yaşadıkları şehirlerin gelişimine ve refahına katkı sağladıkları için ilgi görmektedirler. Bu yüzden Davudi Buhracılar, Hindistan'da “ülkenin refahına katkıda bulunan çalışkan, barışsever, yardımsever ve sadık vatandaşlar”²³⁹ olarak görülmektedirler.

Örneğin, Davudi Buhra Cemaati'nin 2018 Kербela ve Aşure Günü etkinliğine katılan Hindistan Başbakanı Narendra Modi, cemaat lideri Seyyidina Mufaddal

---

²³⁴ Daftary, F. (2003). “*Les Ismaéliens: Histoire et traditions d'une communauté musulmane*”. Librairie Arthème Fayard. s.195.; İnternet: Aksöz, A. (2018). “Davudi Buhra Cemaati”. *Mecra*. 25 Eylül. Web: <https://www.gzt.com/mecra/davudi-buhra-cemaati-3435120>, 20.11.2018'de alınmıştır.

²³⁵ İnternet: “İsmaililik”. *Dünya Dinleri*. Web: www.dunyadinleri.com/ismailik.html, 30.08.2018'de alınmıştır.

²³⁶ İnternet: “What is the difference between Shia and Bohra People?”. *Stack Exchange*. Web: <https://islam.stackexchange.com/questions/8535/what-is-the-difference-between-shia-and-bohra-people>, 05.05.2018'de alınmıştır.

²³⁷ İnternet: Aksöz, A. (2018). “Davudi Buhra Cemaati”. *Mecra*. 25 Eylül. Web: <https://www.gzt.com/mecra/davudi-buhra-cemaati-3435120>, 20.11.2018'de alınmıştır.

²³⁸ İnternet: “Hindistan'da izdiham: 18 ölü”. *İslah Haber*. 18.01.2014. Web: <https://www.islahhaber.net/54312--26229.html>, 21.11.2018'de alınmıştır.

²³⁹ İnternet: Aksöz, A. (2018). “Davudi Buhra Cemaati”. *Mecra*. 25 Eylül. Web: <https://www.gzt.com/mecra/davudi-buhra-cemaati-3435120>, 20.11.2018'de alınmıştır.

Saifuddin tarafından ağırlanmıştır. Modi Davudilere yaptığı hitapta, onları Hindistan'ın omurgası olarak gördüğünü söylemiştir.²⁴⁰

4.1.4 Hocacılar

Hocacılar, genel olarak Şiilerden farklılık arz etseler de On İki İmam Şiiliğine yakındırlar. Ayetullah Sistani ve İran'daki diğer Marja Şiileriyle dini ve entelektüel ilişkileri vardır. Bu Şiilerin büyük bir kısmı Bombay'daki Al-i İman Vakfı çerçevesinde dini faaliyetler yürütmeleriyle ünlenmişlerdir. Hocacıların çoğu Haydarabad, Gujarat, Maharashtra ve Rajasthan şehirlerinde yaşamaktadır.²⁴¹

Hocacılar, Hindistan'da dönüştürülmüş Müslüman olarak bilinirler. Hocacılar aynı zamanda Pakistan'da da yaşamaktadırlar. Hatta Pakistan'ın kurucusu Muhammed Ali Jinnah bir Hocacı'dır.²⁴² Çoğu Hocacı İsmaili Şiiliğe inanmaktadır. Hocacılar içinde çok küçük bir grup ise Sünnidir.²⁴³ Ek olarak, Hocacıların Mumbai ve Gujarat arasındaki ticari işlerde etkili bir tekeli vardır. Günümüzde siyasi ve dini faaliyetlerle beraber üç uluslararası dernekleri bulunmaktadır: Global Association, Afrika Derneği ve Gujarat Derneği.

4.1.6 Beşinci Mezhep Şiileri

Kendilerine Beşinci Mezhep diyen bu tarikat, entelektüel ve inançla ilgili eğilimlerine göre kendilerini tüm Müslüman mezhepler arasında gerçek bir mezhep olarak görmektedir ve Raşidun halifelerine inanmaktadır. Onlar da Hz. Ali'yi dördüncü halife olarak kabul etmektedirler. Temel düşünceleri açısından bakıldığında İmamlık, bir Kalem-bilge teorisi yerine bir siyasi teori olarak görülmektedir. Coğrafi olarak Beşinci Mezhep takipçileri Gujarat, Bombay ve Maskat'ta yerleşmiştir.²⁴⁴

---

²⁴⁰ İnternet: "PM Narendra Modi's 'Sabka Saath' push at Saifee Mosque in Indore, says we believe in taking everyone along". *Times Now News*. 14.09.2018. Web: <https://www.timesnownews.com/india/article/narendra-modi-ashara-mubarak-indore-madhya-pradesh-dawoodi-bohra-syedna-mufaddal-saifuddin-sumitra-mahajan-vishvas-sarang-kantilal-bhuria-shivraj/284496> 21.11.2018'de alınmıştır.; İnternet: "PM Shri Narendra Modi Met Syedna Mufaddal Saifuddin during Ashara sermons in Indore". *Youtube*. Gallinews. 14.09.2018, Web: <https://www.youtube.com/watch?v=W93wy4r-HZ8>, 21.11.2018'de alınmıştır.

²⁴¹ İnternet: "La Communauté Khoja Shia Isna Asheri". *Shia 974*. Web: <https://shia974.fr/texte/La-communaute-KHOJA-SHIA-ISNA-ASHERI.htm>, 26.10.2018'de alınmıştır.

²⁴² İnternet: "Khoja in India". *Joshua Project*. Web: https://joshuaproject.net/people_groups/17177/IN, 05.05.2018'de alınmıştır.

²⁴³ İnternet: "Khoja in India". *Joshua Project*. Web: https://joshuaproject.net/people_groups/17177/IN, 05.05.2018'de alınmıştır.

²⁴⁴ Kutlutürk, C. (2017). "Hindistan'daki İsmaili Hocalarda Hint Kültürü Etkisi ve Bunun Ginan Külliyyatındaki Yansımaları". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 58, Sayı 2, s. 18.

4.1.7 Caferi Şiileri

Caferilik, genel anlamda bir fıkıh ekolü sayılmaktadır. Şiilerin çoğunluğunun da inandığı bir ekoldür. Günümüzde Şii Müslümanların yüzde 80'i On İki İmamcılığın Caferi fikhını takip etmektedirler ve bu yüzden İsnâaşeriyye mezhebiyle Caferilik neredeyse aynı anlamda adlandırılmaktadır.²⁴⁵ Caferilik fıkıh ekolü aynı zamanda Şiiliğin en büyük mezhebi olan İmamiye olarak da bilinmektedir.²⁴⁶ Caferiler, aslında Sünniliğe yakın olarak bilinmektedir. Ancak Şii mezhepleri arasında kabul edilmektedir.

Caferiler, Hz. Muhammed'in ölümünden sonraki halifenin Hz. Ali olması gerektiğine inanırlar. Ayrıca Caferilere göre Hz. Muhammed'den sonra 12 imam gelmiştir.²⁴⁷ Son imam ortadan kaybolmuştur. Son zamanda ortaya çıkacaktır. O çıkıncıya kadar bir Şii alimi onun adına hüküm verir ve bu alimin içtihatları da bağlayıcıdır.²⁴⁸ Ayrıca imamların emirlerine uymanın gerekli olmadığına inanırlar. Onlar bilgi kapısının kapandığına inandıkları için "Taklit"i reddederler. Caferi Şiileri sadece Pirlerinin taklidini kabul ederler.

Caferilik, İran'da çoğunluğun ve İran İslam Cumhuriyeti'nin resmi mezhebi niteliğinde (fıkıh ekolü olarak) olup İsnâaşeriyye ile neredeyse özdeş manada kullanıldığından ve Hindistan'da en çok üyesi bulunan mezhebin İsnâaşeriyye olmasından hareketle Hindistan'daki Şiilerin içindeki Caferi oranının yüksek olduğu söylenebilir. Zira Caferilik, On İki İmamcılarının fıkıh olarak inandıkları mezhep olduğu için Hindistan'daki On İki İmamcılarının da büyük çoğunluğunun inandığı fıkhi mezheptir. Fıkhi bir mezhep olduğundan ve On İki İmam Şiilerinin kabul ettiği bir ekol olduğundan dolayı Hindistan'da bunlarla ilgili herhangi bir sayı, yaşadıkları yerlerin bilgisi, kurdukları örgüt, dernek ve vakıflar tam olarak bilinmemektedir.

²⁴⁵ İnternet: "Caferilik nedir?". *Timetürk*. 15.11.2017, Web: <https://www.timeturk.com/caferilik-nedir/haber-778206>, 02.09.2018'de alınmıştır.

²⁴⁶ İnternet: "İmâmiyye Fırkası". *Ehli Sünnet Büyükleri*. Web: www.ehlisunnetbuyukleri.com/Islam-Tarihi-Ansiklopedisi/Detay/IMAMIYYE-FIRKASI/424 20.11.2018'de alınmıştır.

²⁴⁷ İnternet: Sumar, A. "The Formation of the Ja'fari Shi'a Islamic School of Law from its Inception to the Occultation". *Al-islam.org*. Web: <https://www.al-islam.org/articles/formation-jafari-shia-islamic-school-law-its-inception-occultation-afzal-sumar>, 05.05.2018'de alınmıştır.

²⁴⁸ İnternet: "Caferiler kimlerdir". *İnternet Haber*. 20.09.2018, Web: www.internethaber.com/caferiler-kimlerdir-alevilikten-farki-ne-caferi-mezhebi-lideri-kimdir-1904848h.htm, 02.09.2018'de alınmıştır.

4.1.8 El-Kısa Şiileri

El-Kısa Şiileri, On İki İmam Şiilerinin inançlarını reddetmekte ve biraz Vahabiliğe kayan bir inanç sistemini benimsemektedirler. Ancak sayıları çok fazla değildir.

Hindistan'da bu Şii mezheplerin dışında çok sayıda Şii alt mezhep bulunmaktadır: Sabaiye, Kamiliye, Mughairiye, Bananiye, Janaliye, Mansuriye, Hatabiye, Gurabiye, Haltuba, Akmiye, Zaferiye, Abaziye, Nibithasiye, Memuniye, Halifiye, Şamitiye, Burkhiye, Jansibye, Halagiye ve Süleymaniye. Bu alt mezheplerin takipçi sayısı az olup çok yaygın değildir.

4.2 Hindistan Şiiliği

Hindistan Şiileri, ülkedeki Müslümanlar içerisinde büyük bir azınlığı oluşturmaktadırlar. Hindistan'da Şiiilerle ilgili herhangi bir sayım yapılmamıştır, ancak Pew Araştırma Merkezi adlı bir kuruluş 2009'da yaptığı bir araştırmada, ülkede yaşayan ve ülke nüfusuna oranla %14,2'ye tekabül eden Müslümanların %10-15'inin Şii olduğunu iddia etmiştir.²⁴⁹ Fakat, ünlü bir Şii vakıf olan Al-i İman Vakfı, Hindistan'ın 2000 yıllarının başlarında sahip olduğu Şii nüfusunun, bu nüfusun onda birini oluşturan Seyitlerle birlikte yaklaşık 30 milyon olduğunu iddia etmiştir.²⁵⁰ Bazı kaynaklara göre, Hindistan, Şii nüfusu bakımından İran'dan sonra dünyada Şii nüfusunun en fazla olduğu ikinci ülkedir.²⁵¹

Şii nüfusunun en fazla olduğu ikinci ülke olması bilgisi aynı zamanda 2005 yılında 14. Hindistan Başbakanı Manmohan Singh tarafından da kamuoyuna ilan edilmiştir.²⁵² Şii nüfusunun tahmin edilmesinde yaşanan sıkıntılardan biri, Şiiilerin Müslüman bir ülkede önemli bir azınlık oluşturmasına rağmen tüm bu nüfusun çoğu kez Sünni olarak listelenmesidir. Şii kaynaklar, Şiiiler tarafından başvuru alan takiyye uygulamasından dolayı tam nüfusu tahmin etmenin zor olacağını iddia etmektedir.

²⁴⁹ İnternet: "Mapping the Global Muslim Population". *Pew Forum*. 7 Ekim 2009, Web: www.pewforum.org/2009/10/07/mapping-the-global-muslim-population/ 25.10.2018'de alınmıştır.

²⁵⁰ İnternet: "Why India". *Al-i İman Vakfı*. Web: www.alimaan.org/whyindia.html, 06.04.2018'de alınmıştır.

²⁵¹ İnternet: Balraj Puri, "Obama's overtures Approach to win Muslims flawed". *Tribune India*, Web: www.tribuneindia.com/2009/20090725/edit.htm#4, 06.04.2018'de alınmıştır.; İnternet: Gajendra Singh, "Imperialism and Divide & Rule Policy". *Bololoji*, www.boloji.com/index.cfm?md=Content&sd=Articles&ArticleID=7567, 06.04.2018'de alınmıştır.

²⁵² İnternet: "Iran is the largest Shia Muslim country". *Indian Express*, Web: archive.indianexpress.com/oldStory/75028/, 06.04.2018'de alınmıştır.

Güney Asya'daki toplam Müslüman sayısının da toplam nüfusun %21-35'i olduğu tahmin edilmektedir.²⁵³

Şii düşünce Hindistan'da İslam'ın ortaya çıkmasından sonraki ilk yüzyıllarda Sünnilerle ayrışan bazı Şii önderleri aracılığıyla var olmaya başlamıştır. Bu konuda Safarid, Ziyarid ve Buyid hanedanları dahil olmak üzere İran'ın Şii hükümetlerinin de entelektüel etkileri önemli bir rol oynamıştır. Moğolların İran topraklarına hükmettiği zamanlarda birçok Şii başka bölgelere göç etmiştir. Coğrafi olarak, Hindistan Şiilerin göçü için ideal bölgelerdendi. Ayrıca Moğolların ülkelerine yaptıkları istilalardan sonra İran Seyitlerinin göçü, Hindistan'da Şiiliğin genişlemesine neden olmuştur. Seyitler, Hindistan'a göç ettikten sonra 12. ve 13. yüzyıl hükümetleri tarafından sıcak karşılanmışlardır. Seyitler esas olarak Hindistan'ın Panipat, Nuhta, Bijnor ve Jawar bölgelerine yerleşmişlerdir.²⁵⁴ Ancak bazı tasavvufi örgütlerin sayesinde katı kast sistemi zamanla yumuşamaya başlamış ve sonunda İngiliz sömürgesi sonrasında tamamen kaldırılmıştır.

11-16. yüzyıllar arasında birçok Seyit, Sünni iktidarlar tarafından yönetilen Orta Doğu'daki bazı ülkelerin zulmünden kaçmak için Hint Yarımadası'na göç etmiştir.²⁵⁵ İngiliz sömürgesi altında Şiilik faaliyetleri yine olduğu gibi devam edebilmiştir. Ancak bazı bölgelerde İngiliz saldırılarından dolayı birçok Şii hayatını kaybetmiştir. Üstelik sömürge zamanı bazı yerlerde başa getirilen Sünni yöneticiler Şiilere ve Şii imamlara karşı sert tutumlar içinde olmuşlardır. Eski tarihlere dayanan bu Şii-Sünni çatışmaları sömürge yönetimi altında da devam etmiştir.²⁵⁶ Sömürge dönemi sonrasında ise kast sistemi kalkmış, bazı bölgeler Pakistan'ın olmuştur. Günümüzde Pakistan sınırları içinde kalan yerlerde de birçok Şii yaşamakta olup Sünni yönetim altında yaşamak zorunda kalmışlardır.

Hindistan Şiileri arasında büyük bir çoğunluk İsnâaşerileri'nden (Oniki İmamcılar) oluşmakta ve tüm topluluklar arasındaki Şiilerin başını ise İsmaililer

---

²⁵³ Momen, M. (1987). *An Introduction to Shi'i Islam*, Yale University Press, 1987, s.277-278; Rizvi, S. A. (2017). "Population of Shia Ithna Ashri community in India; case study of Lucknow", *IOSR Journal Of Humanities And Social Science*, Cilt 22, Sayı 9, s.17.

²⁵⁴ Rizvi, 2017, s.18.

²⁵⁵ Hasnain, N. ve Husain, S. E. (1988). *Shias and Shia Islam in India: a study in society and culture*. New Delhi: Harnam Publications, s.196.

²⁵⁶ İnternet: Rehman, Z. U. (2019). "Shia Islam in colonial India and Pakistan". *The News*. 9 Haziran. Web: <https://www.thenews.com.pk/tns/detail/567927-shia-islam-colonial-india-pakistan> 08.03.2020'de alınmıştır.

çekmektedir.²⁵⁷ Davudi teolojisinin temeli Yemen'e dayansa da esas olarak Hindistan'da bulunmaktadır. Hindistan, çoğunluğu Gujarat'ta yaşayan dünya çapında 1 milyondan fazla takipçiden oluşan Davudi Buhra nüfusunun büyük bir kısmına ev sahipliği yapmaktadır.

4.3 Hindistan Şiiliğinin Tarihi Arka Planı

Şii Müslümanların farklı dönemlerdeki sayısı her zaman farklı olagelmiş; Şii yöneticileri Hindistan'daki bazı bölgelerde yöneticilik bile yapmıştır. Şiilik tarihi, Hint Yarımadası'nın kuzey ve güney bölgeleri olmak üzere iki bölüme ayrılabilir. Şii Müslümanlar, büyük ölçüde Hindistan'ın kuzeyindeki Send vadisine yerleşmişler, fakat bu topraklar bugün Pakistan topraklarında yer almaktadır.

Dört büyük halife dönemi ve sonrasında başlayan Hindistan'a Şii göçü, Emevi ve Abbasi döneminde de sürmüştür. Ardından Moğol istilaları ile birçok Şii ve Şii Seyitler Hindistan'a göç etmek durumunda kalmışlardır. Hindistan'ın bazı bölgelerine yerleşen bu Şiiler Hindistan'da var olan kast sistemine ayak uydurarak varlıklarını devam ettirmeyi bilmişlerdir.²⁵⁸ "Aşraf" ve "Ajlaf" adı verilen iki sınıfa ayrılmışlardır. Aşraf yüksek statüye sahip Müslümanları temsil ederken ajlaf ise sonradan Müslüman olan Hindular için kullanılmaktaydı.²⁵⁹ Moğol istilalarından sonraki süreçte ise aşağıda anlatılacak olan sultanlıklarla birlikte Şiilik bazen hanedanlıkların resmi mezhebi haline dahi gelecektir.

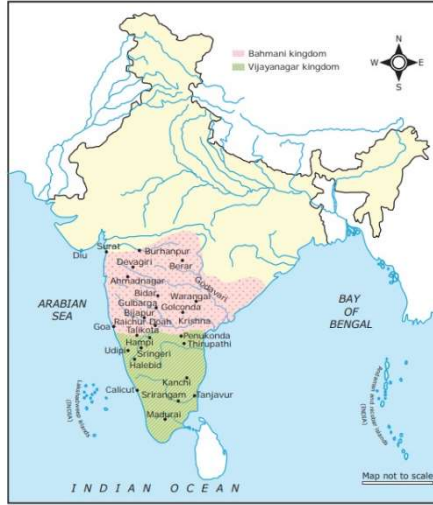
---

²⁵⁷ İnternet: Mahmud, T. (2006). "Reform Friendly". *Times of India*. 11 Aralık, Web: <https://timesofindia.indiatimes.com/home/opinion/edit-page/Reform-Friendly/articleshow/762529.cms?referral=PM>, 09.04.2018'de alınmıştır.

²⁵⁸ İnternet: "The Non-Hindus in Caste System". *Shiavault*. Web: www.shiavault.com/books/the-caste-system-of-india-a-very-rudimentary-summary/chapters/6-the-non-hindus-in-caste-system 08.03.2020'de alınmıştır.

²⁵⁹ İnternet: Engineer, A. A. (2004). "On reservation for Muslims". *The Milli Gazette*. Web: www.milligazette.com/Archives/2004/01-15Sep04-Print-Edition/011509200449.htm 08.03.2020'de alınmıştır.; İnternet: Zissis, C. (2007). "India's Muslim Population". *Council on Foreign Relations*. 22 Haziran. Web: <https://www.cfr.org/backgrounder/indias-muslim-population> 10.03.2020'de alınmıştır.

4.3.1 Bahmani Sultanlığı (1347-1526)

Şekil 4.1: Bahmani Sultanlığı²⁶⁰

Bahmani Sultanlığı 1347-1526 yılları arasında hüküm sürmüş bir sultanlıktır ve Hasan Gangu tarafından kurulmuştur.²⁶¹ O dönemde Hindistan’da Şiiliğin genişlemesine neden olan İranlıların ve Seyitlerin sayısı artmış ve bu göçmenlere “Garib” veya “Afaki” denilmiştir.²⁶² Afakiler devlet görevlerine atandıkça, yerel halk tepki göstermiş ve bu durum aralarında anlaşmazlıklara yol açmıştır. İranlılar daha çok Bahmani hükümetindeki askeri ve politik pozisyonlarda görevlendirilmiştir. Ayrıca Bahmani ordusunun çoğunluğu Seyit göçmenleridir. Bahmani Sultanlığı’nın resmi dili de İran şiiirlerinin ve din bilginlerinin yöneticiler tarafından beğenilmesinden dolayı Farsça olmuştur.

Her ne kadar Bahmani yöneticileri Sünni ve Hanefi inançlarını takip etseler de Şii Müslümanlarını da desteklemişler ve önceki halifeler olan Ebu Bekir’e, Ömer’e ve Osman’a kıyasen İmam Ali’yi daha üst bir seviyede kabul etmişlerdir.

1. Ahmed Şah (825-838) resmi olarak Şiiliği kabul eden ilk Bahmani hükümdarı olmuştur. Bahmani yöneticileri, genel olarak Şeyh Siraj el-Din Junaydi’nin ailesinin takipçileri; O, Şii Sufi olan Ahmed Gesudaraz’ın öğrencisi olmuş ve

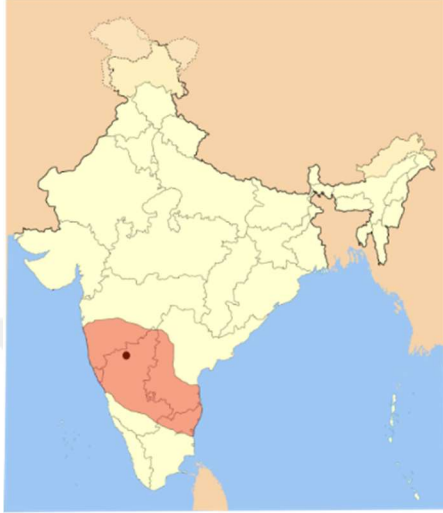
²⁶⁰ İnternet: “Bahmani Kingdom”. *Brainkart.com*. Web: https://www.brainkart.com/article/Bahmani-Kingdom_36917/ 08.08.2018’de alınmıştır.

²⁶¹ İnternet: “Bahmani Sultanate”. *Global Security*. Web: <https://www.globalsecurity.org/military/world/india/history-bahmani.htm> 10.08.2018’de alınmıştır.

²⁶² İnternet: Rana, V. “The Bahmanis: Polity, Society, Economy and Culture”. *History Discussion*. Web: www.historydiscussion.net/history-of-india/the-bahmanis-polity-society-economy-and-culture/2028, 10.08.2018’de alınmıştır.

ayrıca İranlı bir Şii Sufi olan Nimetullah Veli'yi Deccan'ı ziyaret etmeye davet etmiştir.²⁶³ Bahmani Sultanlığı, hüküm sürdüğü yıllar boyunca Güney Hindistan'ın kültür ve siyasetini kontrol altında tutmayı başarmışlardır.²⁶⁴

4.3.2 Adil Şah Hanedanlığı (1490-1686)

Şekil 4.2: Adil Şah Hanedanlığı²⁶⁵

Şiiğin Bahmani döneminde gelişmesi, Hindistan'daki Şii hükümetlerinin kurulmasına ortam hazırlamıştır. Şii Adil Şah hükümetini kuran Yusuf Adil Şah, çeşitli anlatılara göre ölümden kaçmak için İran'a köle gibi gelen bir sultandı ve Osmanlı hükümdarı 2. Murad'ın oğluydu.²⁶⁶ Daha sonra 1460 yılında, Imad al-Din Tacir ile birlikte Deccan'a gitmiş ve Bahmani Sultanlığı Bakanı Mahmud Gawan onu Bahmani sarayının kölesi olarak satın almıştır. Yüksek askeri düzeylere ulaşmayı başaran²⁶⁷ Yusuf Adil Şah, Mahmud Gawan ve Bahmani hükümdarının ölümünden sonra Sultan 3. Muhammed'in Bahmani Sultanlığı'nda bir krize yol açmasından faydalanarak bir

²⁶³ Torabi, S. M. H. (2015). "Nimatullahi Sufism and Deccan Bahman Sultanate". *Paripex Indian Journal Of Research*, Cilt 4, Sayı 6, s.81-82.

²⁶⁴ İnternet: "Administration of India under the Bahmani Kingdom". *History Discussion*. www.historydiscussion.net/history-of-india/medieval-age/administration-of-india-under-the-bahmani-kingdom-indian-history/6589 10.08.2018'de alınmıştır.

²⁶⁵ İnternet: Wikiwand, <http://www.wikiwand.com/tr/Adil%C5%9Fahlar> 11.08.2018'de alınmıştır.

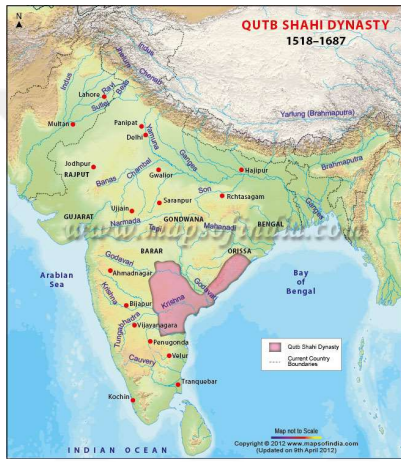
²⁶⁶ İnternet: "Adil Shahi Dynasty". *Britannica*. Web: <https://www.britannica.com/topic/Adil-Shahi-dynasty>, 12.08.2018'de alınmıştır.

²⁶⁷ İnternet: "The Adil Shahi Kingdom". *Indo History*. Web: indohistory.com/adil_shah_dynasty_at_bijapur.html 15.08.2018'de alınmıştır.

dizi üst düzey askeri yetkiliyle birlikte Bijapur'da Adil Şah olarak bağımsızlık ilan etmiştir.²⁶⁸

Bu sultanlık aynı zamanda kurulduğu yerin adından dolayı Bijapur Sultanlığı olarak da bilinmektedir. Yusuf Adil Şah, Şiiliği hükümetinin resmi dini olarak seçmiştir. Adil Şah yöneticileri, Şii şairlerini ve din bilginlerini desteklemiştir. 1510 yılında Yusuf'un ölümünden sonra, ailesinin sekiz üyesi Adil Şah Hanedanlığı'nın devamını sağlasa da sonunda Babür İmparatoru Aurangzeb tarafından yıkılmıştır.²⁶⁹

4.3.3 Kutb Şah ve Haydarabad'ın Kurulması (1518-1687)

Şekil 4. 3: Kutb Şah Hanedanlığı²⁷⁰

Deccan'da bir Şii monarşi olan Kutb Şah Sultanlığı, Bahmani Sultanlığı'nın parçalanmasından sonra kurulmuştur. Karakoyunlu prensi Sultan Kuli, Akkoyunlu Sultan Yakup'tan kaçarak amcası Allah-Kuli ve akrabalarıyla beraber Deccan'a göç etmişti.²⁷¹ Sultan Kuli Kutb Şah hanedanlığının kurucusu olup Bahmani yöneticileri tarafından da sıcak karşılanmıştır. Hatta bir isyan sırasında Sultan Kuli Sultan Mahmut

²⁶⁸ İnternet: "Bijapur Sultanate". *Anwar's Coin Collection*. Web: www.anwarscoincollection.com/category/sultanate/bijapur-sultanate/ 13.08.2018'de alınmıştır.

²⁶⁹ İnternet: "The Adil Shahis of Bijapur Till the End". *India That Was*. Web: www.indiathatwas.com/the-adil-shahis-of-bijapur-till-the-end/ 15.08.2018'de alınmıştır.

²⁷⁰ İnternet: "Qutb Shahi Dynasty Map". *Maps Of India*. <https://www.mapsofindia.com/history/qutb-shahi-dynasty.html#> 25.10.2018'de alınmıştır.

²⁷¹ Husain, M. (1996). "*Mohammad Quli Qutb Shah: Makers of Indian Literature*". Mehr Afshan Farooqi (Çev.), Sahitya Akademi, s.1.; İnternet: "Qutb Shahi Dynasty". *Revolvy*. Web: <https://www.revolvy.com/page/Qutb-Shahi-dynasty> 20.08.2018'de alınmıştır.

Bahmani'nin hayatını kurtarmıştır. Böylece Bahmani tarafından çok saygı görmüş ve Talang ve Golconda'ya yönetici olarak atanmıştır.²⁷²

Bahmani Sultanlığı'nın gücünün azaldığı yıllarda Sultan Kuli bağımsızlığını ilan etmiş²⁷³ ve Şiiliği kendi topraklarının resmi dini olarak kabul etmiştir. Böylelikle Şiilik Hint topraklarında devam etmiştir. Ayrıca Sultan Kuli, On İki İmam adına hutbe okutup sikke dağıttırıştır.

Şiilik, Kutb Şah Hanedanlığı zamanında ünlü Şii Müslümanların yönetici ve hanedanların resmi üyeleri olarak atanması yoluyla daha da gelişmiştir. İbrahim Şah, Mir Muhammed Mümin Astarabadi, Mustafa Khan Ardistani gibi kişilerin başbakanlık yaptığı zamanda Şiilik daha da yayılmış ve gelişmiştir.

4.3.4 Nizam Şah Hanedanlığı (1490-1633)

Ahmed Nizam liderliğindeki Nizam Şah Hanedanlığı, özellikle Deccan'ın bir kısmı üzerinde hüküm sürmüştür.²⁷⁴ Nizam Şah Sultanlığı'nın kurucusu Ahmed Nizam Şah, daha önceki hanedanların kurucuları gibi, Junnar'ın hükümdarıydı. Bahreyn ordusunu yenmiş ve 1490 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Sultan Ahmed yönetimi normalde bir Şii yönetimi değildi, fakat Sultan Ahmed'in halefi olan Burhan Şah zamanında, Şiilik, Nizam Şah Sultanlığı'nın resmi dini olmuştur.²⁷⁵ Fatımilerin soyundan olan ve İran'dan göç eden Şah Tahir, Burhan Şah'ın bakanı olarak atanmıştır. Tahir'den etkilenen Burhan Şah, 1537 yılında Nizam Şah Sultanlığı'nın resmi dini olarak Şiiliği ilan etmiştir.²⁷⁶

4.4 Hindistan'da Şii Nüfusu

Bazı kaynaklar, Hindistan'ın İran'dan sonra dünyanın en büyük ikinci Şii nüfusuna sahip ülke olduğunu iddia etmektedir.²⁷⁷ Fakat Hindistan'da tarikat ve

²⁷² İnternet: "Qutub Shahi Dynasty". *Glorious India*. Web: www.gloriousindia.com/history/qutub_shahi_dynasty.php 20.08.2018'de alınmıştır.

²⁷³ İnternet: "Quli Qutb Mulk". *Revolvy*. Web: <https://www.revolvy.com/page/Quli-Qutb-Mulk> 20.08.2018'de alınmıştır.

²⁷⁴ İnternet: Tajaldini, J. (2009). "*Iranian Perceptions of India and Indian Shiism in the Eighteenth and Nineteenth Centuries*". Jawaharlal Nehru University. Centre For Historical Studies School Of Social Sciences. Doktora Tezi, s.183, Web: shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/17674/12/12_chapter%206.pdf 20.10.2018'de alınmıştır.

²⁷⁵ Elphinstone, M. (1843). "*The History of India*". London, s.659-660.

²⁷⁶ Farooqui, S. A. (2011). "*A Comprehensive History of Medieval India: Twelfth to the Mid-Eighteenth Century*". Pearson Education India, s.172.,

²⁷⁷ İnternet: "Shia Muslims Population". *Shia Numbers*. Web: shianumbers.com/shia-muslims-population.html 09.04.2018'de alınmıştır.

mezheplerle ilgili özel bir nüfus sayımı yapılmamıştır. Ancak Britanya Yayın Kuruluşu (BBC) gibi bazı dış kaynakların 2016'daki bir haberine göre Hindistan'da 45 milyona yakın Şii bulunmaktadır.²⁷⁸ Hindistan 2013 Uluslararası Din Özgürlüğü Raporu da Şiilerin Müslüman nüfus içerisinde %15'ten az olduklarını ortaya koymuştur.²⁷⁹

4.5 Hindistan Şiilerinin Yoğun Olarak Yaşadığı Yerler

Hint Şiileri ülkenin genellikle orta ve güney eyaletlerinde yaşamaktadır. Lucknow'da bulunan Uttar Pradeş çok sayıda Şii'ye ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca bu şehir, Hindistan'daki diğer şehirler arasında en yüksek ikinci okur yazarlık oranına sahiptir. Aynı zamanda Jaunpur'da da çok sayıda Şii yaşamakta ve Keşmir'den sonra Hindistan'ın en kalabalık ikinci Şii şehri unvanına sahiptir. Jaunpur üstelik Hindistan'daki en yüksek okur yazarlık oranına sahip birinci şehir niteliğindedir.

Sadece Lucknow'da yaşayan üç milyondan fazla Şii olduğu söylenmektedir. Ayrıca Lucknow eyaletindeki Şiilerin büyük kısmını On İki İmamcılar oluşturmaktadır. Deccan'daki tarihi Haydarabad şehrinde ise yüz binden fazla Şii hayatını sürdürmektedir.

Şii Müslümanlar çoğunlukla Deccan ve Fayzabad'a yerleşmiş olsalar da genel olarak Hindistan'ın her yerine dağılmış durumdadırlar. Ancak, Şii Müslüman nüfusun çoğunluğu Haydarabad, Delhi, Pencap, Amroha, Fayzabad, Jonapur, Lucknow, Rampur ve Keşmir'e yerleşmiştir.²⁸⁰

On İki İmamcı Şii hocalar büyük oranda Gujarat eyaleti ve Kutch bölgesindedir. Kutch bölgesindeki Gujarat, Bombay, Behuj, Baruda, Surat, Mandoy, Ahmedabad, Murby ve Bhavnagar gibi eyalet ve şehirlerde yaşayan yirmi beş bin On İki İmamcı Şii hoca vardır.²⁸¹ Bu şehirler Kutch Federasyonu ve Gujarat Konseyi tarafından yönetilmektedir. Bombay ise Hindistan'daki Şiilerin çoğunluğunu elinde tutan yer olmakla beraber On İki İmamcı hocaların ana merkezini oluşturmaktadır.

²⁷⁸ İnternet: Ethirajan, A. (2016). "India's Narendra Modi woos Iranian leaders". *BBC*. 21 Mayıs, Web: www.bbc.com/news/world-asia-india-36329915 09.04.2018'de alınmıştır.

²⁷⁹ İnternet: *CIA World Factsbook*. "India 2012 International Religious Freedom Report". <https://www.state.gov/documents/organization/208640.pdf> 07.04.2018'de alınmıştır.

²⁸⁰ Rizvi, 2017, s.19-21.

²⁸¹ Rizvi, 2017, s.20.

4.6 Şiilerin Kurduğu Dernekler-Örgütler-Cemaatler

Hindistan'da yayılmış olarak yaşayan Şii toplulukların kurduğu ve hatta İran tarafından da Şii oldukları ve İran dış politikasının bir unsuru oldukları için desteklenen birçok dernek, vakıf, alt mezhep ve örgüt bulunmaktadır. Bu yapı ve grupların genel amacı, Şii olmaları ve Şiiliği yaymayı şiar edinmiş olmalarıdır.

• Haji Naji Hatıra Tröstü	• Dünya İslami Ağı	• Sultanul Medaris	• Medresetül Vaizin	• Medinetül Ulum Koleji
• Imaan Vakfı	• Al Madrasha	• Camiya-i Nazmiye	• Camiül Ulum Cevadiye	• Halkın Demokratik Cephesi
• Jafari Observer	• Chennai Şii Gençlik Derneği	• İmaniye Gençlik Örgütü	• Anjuman Hayderi Hallaur	• Partisi Medrese-i İmaniye
• Safina-tul-Hidaya Trust	• Al-i İman Vakfı	• Zehra İju Kişen Merkezi	• Medrese-i el-Zehra	• Medrese-i Enver el Zehra
• Tanzim-UL-Makatib	• Tüm Hindistan Şiileri Örgütü	• Tüm Hindistan Şii Kişisel Hukuk Kurulu	• Camia-i Zeynebiye	• Şiiler Koleji
• İmam el-Hüseyn Vakfı	• Maşari el-Şarayı Okulu	• Cevadiye Okulu	• El-İmaniye Okulu	• Tevhid el-Müslimin

Şekil 4.4. Hindistan'da Şiiler tarafından kurulan dernek, vakıf ve örgütlerin karışık gösterimi

Hindistan'da sayıları yıllar geçtikçe artan Şiilerin kurdukları bu örgüt ve dernekler yoluyla üniversite söyleşileri, konferanslar, sempozyumlar, küçük çaplı dini konserler, kitap söyleşileri gibi birçok faaliyet düzenlenmekte olup bu faaliyetler pek çok alanda çeşitlilik göstermektedir. Böylece, Şiiler Hindistan'da etkinliğini ve gücünü artırmaktadır. Bu örgüt, dernek, vakıf, cemaat, medrese, parti veya gruplar karışık bir şekilde aşağıda anlatılacaktır.

4.6.1 Chennai Şii Gençlik Derneği

Chennai Şii Gençlik Derneği, Hint Şii toplumu için daha iyi bir dünya inşa etmek isteyen gençler topluluğu olup Tamil Nadu'nun Chennai şehrinde ortaya

çıkmıştır.²⁸² 8 Mart 2009’da kurulan dernek; çeşitli dini, sosyal, kültürel faaliyetler yürütmüş ve yürütmeye devam etmektedir.²⁸³

“Topluluğumuzu Yaşamak İçin Daha İyi Bir Yer Yapalım” şiarını amaç edinmiş derneğin bazı belli başlı amaçları şunlardır: Toplum için dini, sosyal faaliyetlerde bulunma; yetim, fakir, ezilen, ihmal edilmiş ve terk edilmiş insanlara yardımlar; Tamil Şii bilincini oluşturmak vb...

4.6.2 Al-i İman Vakfı

Al-i İman Vakfı Bombay’da kurulmuştur. Hocacılar da dahil olmak üzere binlerce Şii Müslüman, Seyit Abedi tarafından yönetilen bu vakfın üyeleridir. Bu partinin ana odak noktası Şiiilerin dinlerini daha iyi yaşayabilmeleri ve refah içinde olmaları üzerinedir. Vakfın bu amaç doğrultusunda açmış olduğu birçok okul, seminer, yemek yardım şirketleri ve kadınlar için çeşitli şirketler bulunmaktadır.²⁸⁴

4.6.3 Tüm Hindistan Şiiileri Örgütü

Başkanlığını Mir Hadi Ali’nin yaptığı bu örgütün amacı Şii toplumunun refahı ve Şii vakıflarının korunmasıdır. Örgüt, Haydarabad merkezli olarak 2005 yılında kurulmuş²⁸⁵ olup Başkan Mir Hadi Ali, Hint hükümetine çeşitli yollarla başvurarak Şiiilerin sorunlarını çözmek için uğraşmıştır.²⁸⁶

4.6.4 Tüm Hindistan Müslümanları Kişisel Hukuk Kurulu

Hindistan’daki Müslüman Kişisel Hukuku (Şeriat) Uygulama Yasasının korunması ve sürdürülebilmesi için uygun stratejileri benimsemeye yönelik 1973’te kurulmuş bir sivil toplum örgütüdür. Kurulun başkan yardımcısı Maulana Kalbe Sadık, aynı zamanda Tüm Hindistan Şii Kişisel Hukuk Kurulunun da başkan

²⁸² İnternet: “About Us”. *Chennai Shia Youth Association*. Web: <https://www.chennaishiyouth.com/about-us.html>, 13.04.2018’de alınmıştır.

²⁸³ Aynı yer

²⁸⁴ İnternet: “Education”. *Al-i İman Vakfı*. Web: <http://www.alimaan.org/education.html> 13.04.2018’de alınmıştır.

²⁸⁵ İnternet: Mukerjee, S. (2005). “India’s Muslims face up to rifts”. 9 Şubat. *BBC*. Web: news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4235999.stm 13.04.2018’de alınmıştır.

²⁸⁶ İnternet: “All India Shia Organisation”. *Revolvy*. Web: <https://www.revolvy.com/main/index.php?s=All%20India%20Shia%20Organisation> 13.04.2018’de alınmıştır.

yardımcısıdır.²⁸⁷ Kurul, Müslümanların kişisel yasalarını korumak, Hindistan Hükümeti'yle bu konuda irtibat kurmak için çalışan ve halkı önemli konular hakkında yönlendiren özel bir kurumdur. Kurulda çeşitli düşünce okullarını temsil eden 51 ulema çalışma komitesi bulunmaktadır. Buna ek olarak, yaklaşık 25 kadın dahil olmak üzere ulemanın 201 kişilik genel bir organı vardır.²⁸⁸

Ayrıca, Tüm Hindistan Şii Kişisel Hukuk Kurulu ve Tüm Hindistan Müslüman Kadınlar Kişisel Hukuk Kurulu gibi Şii ve Müslüman feministlerin bazıları kendi kurullarını oluşturdular, ancak Müslümanlardan veya hükümetten önemli bir destek elde edemediler.²⁸⁹

Kurul esas olarak Şariat yasalarını, üzerinde hak ihlallerini düşündüğü herhangi bir yasa veya mevzuattan korumaya odaklanır.²⁹⁰ Bu nedenle başlangıçta Müslüman kadınlar için boşanma yasalarında herhangi bir değişiklik yapılmasına karşı çıkmışlardır.²⁹¹ Hatta bu konuda Nikah-ı Talak (Evlilik ve Boşanma) adlı bir kitap bile yayınlamışlardır.²⁹² Aynı zamanda eşcinsel haklarına da itiraz eden kurul,²⁹³ aynı cinsiyetten kişiler arasındaki cinsel ilişkiyi yasaklayan 1861 tarihli Hindistan yasasını desteklemektedir.²⁹⁴ Kurul hem hükümet hem Şiiler hem de İran tarafından destek görmektedir.

---

²⁸⁷ İnternet: Sikand, Y. (2007). "Interview with Maulana Kalbe Sadiq which is a Shia scholar". *Twocircles.net*. Web: twocircles.net/2007aug08/interview_maulana_kalbe_sadiq_shia_scholar.html#.V9U9gPB97IU

17.04.2018'de alınmıştır.; İnternet: "Piyush Srivastava, Shia cleric Maulana Kalbe Sadiq slams RSS chief Mohan Bhagwat on conversion issue". *India Today*. Web: <https://www.indiatoday.in/india/north/story/shia-cleric-maulana-kalbe-sadiq-aimplb-rss-mohan-bhagwat-232431-2014-12-23> 18.04.2018'de alınmıştır.

²⁸⁸ İnternet: "All India Muslim Personal Law Board". *Revolvy*. Web: <https://www.revolvy.com/topic/All+India+Muslim+Personal+Law+Board> 18.04.2018'de alınmıştır.

²⁸⁹ İnternet: Abdi, P. (2006). "All India Muslim Women's Personal Law Board On Muslim Women's Reservation". *Milli Gazete*. Web: www.milligazette.com/IndMusStat/2006a/966-aimwplb-12jun06-reservation.htm 20.04.2018'de alınmıştır.

²⁹⁰ İnternet: All India Muslim Personal Law Board, Web: www.aimplboard.in 20.04.2018'de alınmıştır.

²⁹¹ İnternet: "Sharia Courts should be first option". 18 Temmuz 2007. *The Times Of India*. Web: <https://timesofindia.indiatimes.com/india/Sharia-courts-should-be-first-option-AIMPLB/articleshow/2212292.cms?referral=PM> 20.04.2018'de alınmıştır.

²⁹² İnternet: All India Muslim Personal Law Board. Web: www.aimplboard.in 20.04.2018'de alınmıştır.

²⁹³ İnternet: Thottam, J. (2009). "India's Historic Ruling on Gay Rights". 2 Temmuz. *TIME*. Web: content.time.com/time/world/article/0,8599,1908406,00.html?xid=rss-mostpopularemail 20.04.2018'de alınmıştır.

²⁹⁴ İnternet: Harris, G. (2013). "India's Supreme Court Restores an 1861 Law Banning Gay Sex", 11 Aralık. *The New York Times*. Web: <https://www.nytimes.com/2013/12/12/world/asia/court-restores-indias-ban-on-gay-sex.html?hp> 20.04.2018'de alınmıştır.

4.6.5 İmamiye Gençlik Örgütü

İmamiye Gençlik Örgütü, kâr amacı gütmeyen bir yardım kuruluşu olan İmamiye Yardımsever Tröstü'nün bir birimidir.²⁹⁵ Kur'an-ı Kerim İslamı'nı kitlelere tanıtmayı ve böylece onları İslami ruha derinden bağlı ve insanlığa hizmet etmeye hazır olan sorumlu kişilere dönüştürmeyi taahhüt etmektedir. Örgüt; çeşitli dinsel, sosyal, eğitimsel ve tıbbi faaliyetlerde bulunan din adamları, hayırseverler ve profesyonellerden oluşan bir ekip tarafından yönetilmektedir. Öncelikli amacını gençliği toplumun hayranlık uyandıran üyeleri haline getirerek geleceğe yatırım yapmak olduğunu ifade eden örgüt, 1991 yılında kurulmuştur ve Kanpur, Aligarh ve Delhi şehirlerinde aktif halde çalışmalarını sürdürmektedir.²⁹⁶

Örgüt; İslam edebiyatının Hintçe, Urduca ve İngilizce gibi farklı dillerde yazılması, derlenmesi ve tercüme edilmesi; çocuklar ve gençler için dini konularda günlük ve haftalık dersler düzenlenmesi; farklı şehirlerdeki İslami temalar hakkında yarışmalar, tartışmalar, konferanslar, söylemler, seminerler, konferanslar, oyunlar ve sergiler gibi programların düzenlenmesi; yoksul ve muhtaç insanlara maddi yardım sağlanması; dinin daha iyi anlaşılması yoluyla genç Şii'leri birbirine bağlamak; benzer hedefleri ve politikaları olan diğer kuruluşlarla irtibat kurmak, genç Şii'lere kariyer ve mesleki rehberlik ve yardım sunmak gibi birçok faaliyet yürütmüş ve halen yürütmektedir.²⁹⁷

1991 yılında kuruluşundan bu yana, Hindistan'ın üç farklı şehrinde en az dört merkez kurmuşlardır. (Kanpur'da iki, Aligarh ve Delhi'de birer tane). Yukarıda yazılan amaçları gerçekleştirmek adına birçok çalışma merkezi, eğitim kampları, konferanslar, seminerler düzenleyip başta gençler olmak üzere birçok kişiyi Şiiliğe ve İslam'a yöneltmektedirler. Ayrıca sergiler yapmakta ve kitaplar da çıkarmaktadırlar.

Örgütün bir de kadınlarla ilgili bir bölümü mevcuttur. Bu bölüm, kadınların adaletsizlik ve baskı kurbanı olduklarını gözlemlemiştir. Onlar için de akademik ve dini farkındalık eksikliğini gidermek üzere çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır.

²⁹⁵ İnternet: "About Us". *Imamia Youth Organization*. Web: www.imamiayouth.in/pages/about_us. 25.04.2018'de alınmıştır.

²⁹⁶ İnternet: "About Us". *Imamia Youth Organization*. Web: www.imamiayouth.in/pages/about_us. 25.04.2018'de alınmıştır.

²⁹⁷ İnternet: "About Us". *Imamia Youth Organization*. Web: www.imamiayouth.in/pages/about_us. 25.04.2018'de alınmıştır.

Örgüt, çeşitli bilgisayar oyunları veya normal oyunlar yoluyla gençleri Şiiliğe ve İslam'a davet ettikleri de bilinen bir gerçektir. Bu kadar fazla etkinliğin yapılması için gerekli olan ekonomik destek tabii ki sadece üyelere toplanarak yapılamaz. Çünkü örgüt çok fazla alanda ve çok fazla sayıda faaliyetle uğraşmaktadır. İran da bu örgütü destekleriyle büyütmektedir.

4.6.6 Dünya İslami Ağı

Dünya İslami Ağı (DİA), 1991 yılında kurulan ve dünyanın her yerindeki insanlara İslam hakkında gerçek bilgi vermeyi amaçlayan ve Hint hükümeti tarafından da kabul gören bir Kamu Tröstü'dür.²⁹⁸ Bu örgüt, Şii inancını ve Ehli Beyt öğretilerini desteklemekte ve bu konuda çalışmalar yürütmektedir. DİA, kurduğu akademi yoluyla çok sayıda insana eğitim vermekte ve ayrıca İmam Hüseyin'in mesajlarını medya yolu da dahil yayma amacı gütmektedir.²⁹⁹ Çeşitli konularda 5 binden fazla kitabın olduğu bir kadınlar kütüphanesi de bulunan örgütün bir tane de televizyon kanalı mevcuttur. Bu televizyon kanalı Hindistan'da 24 saat gösterimde olan ilk İslami kanalı özelliğini de taşımaktadır.³⁰⁰ Hint hükümeti, 2012 yılında İran'la olan ilişkilerin geliştirilmesi adına bu izni vererek Şii desteklerini göstermeyi amaçlamışlardır.

4.6.7 Medresetül Vaizin

Medresetül Vaizin, Hindistan şehrinde kurulan ve Şii İslami eğitimin merkezi olan bir kuruluştur. Medrese aslen genç kardeşi Şahibzade Muhammed Ali Ahmed Khan Sahib'in anısına Mahmudabad Maharaja Muhammed Ali Khan tarafından 1919 yılında Lucknow'da kurulmuştur.³⁰¹ Ayetullah Seyit Necmul Hasan, kurulduğu günden beri medresede yer almıştır.³⁰²

Medresetül Vaizin, 1920'lerin sonlarında Doğu Afrika'ya misyonerlerini göndermeye başlamış ve bu misyonerler, Şiiliği duyurmak ve yaymak için özel olarak

---

²⁹⁸ İnternet: "About Us". *Dünya İslami Ağı*. Web: www.winislam.com/index.php?option=com_content&view=article&id=4, 25.04.2018'de alınmıştır.

²⁹⁹ İnternet: "About Us". *Dünya İslami Ağı*. Web: www.winislam.com/index.php?option=com_content&view=article&id=4, 25.04.2018'de alınmıştır.

³⁰⁰ İnternet: "About Us". *Dünya İslami Ağı*. Web: www.winislam.com/index.php?option=com_content&view=article&id=4, 25.04.2018'de alınmıştır.

³⁰¹ Hasnain, N. (2016). "*The Other Lucknow*". New Delhi: Vani Prakashan. s.76-77.; Hasan, A. (1990). "*Vanishing Culture of Lucknow*". South Asia Books. s.30-31.

³⁰² İnternet: "Foundation and Development". *Nazmia*. Web: www.nazmia.org/history.htm 25.04.2018'de alınmıştır.

eğitilmişlerdir. Doğu Afrika'yı gezen misyonerler, çeşitli Şii İtna Eşarileri'ni ziyaret etmiş ve kendi faaliyetlerinin kapsamlı bir raporunu hazırlamışlardır. Medrese, Hindistan'ın Sitapur bölgesindeki Mahmudabad şehrinde yer alan Medrese-i Ahmedul Madaris olarak bilinen bir kurumla ilgili bir kuruluştur. Mahmudabad Raja tarafından finanse edilmektedir.³⁰³

4.6.8 Camiya-i Nazmiye

Camiya-i Nazmiye, Lucknow'daki Şii İslami eğitimin önde gelen merkezlerinden birisidir. Hindistan'ın en eski Şii dini kurumu olan bu örgüt, Ayetullah Seyit Necmul Hasan tarafından 2 Şubat 1890'da kurulmuştur.³⁰⁴ Hint hükümeti ve İran tarafından da desteklenen örgütün Nazmiye Arap Koleji de vardır. Bu kolej ve medrese çeşitli alanlarda eğitim vermektedir.

4.6.9 Sultanul Medaris

Sultanul Medaris, 1892 yılında Ayetullah Seyit Muhammed Ebul Hasan tarafından Lucknow'da kurulmuş olan ve yüksek din eğitimi veren bir Şii İslam medresesidir.³⁰⁵ Başlıca çalışma alanları arasında hukuk, ilahiyat ve İslam edebiyatı gibi konular bulunmaktadır.³⁰⁶ Sultanul Medaris'ten eğitim almış kişiler arasında Maulana Seyyid Ali Nakvi, Medresetül Vaizin müdürü Seyit İbni Hasan Naunaharavi, Batı Bengal eski valisi Saiyid Nurul Hasan, Lucknow Üniversitesi'nden Şabihul Hasan Naunaharavi gibi çeşitli tanınmış isimler yer almaktadır.

4.6.10 Halkın Demokratik Cephesi Partisi

Bu parti Şebneli Müslümanlar tarafından 2017'de Lucknow'da kurulmuş ve faaliyetleri için yasal izin almaya çalışmaktadır.³⁰⁷ Tanınmış bir Şii olan Kalbe Cevad bu partinin başkanlığı görevini yürütmektedir.

---

³⁰³ İnternet: "Death Anniversary of Raja Sahib of Mehmoodabad". *Shaheed Foundation*. Web: www.shaheedfoundation.org/foundationnews.asp?id=2232, 25.04.2018'de alınmıştır.

³⁰⁴ Hasnain, 2016, s.77.; İnternet: "Foundation and Development". *Nazmia*. Web: www.nazmia.org/history.htm 25.04.2018'de alınmıştır.

³⁰⁵ İnternet: "About Us". *Vidya Sarathi*. Web: www.vidyasarathi.com/Sultanul-Madaris-Lucknow-210, 26.04.2018'de alınmıştır.

³⁰⁶ Hasnain, 2016, s.77.

³⁰⁷ İnternet: "New regional party launched in Meghalaya". *The Times Of India*. Web: <https://timesofindia.indiatimes.com/city/shillong/new-regional-party-launched-in-meghalaya/articleshow/57956495.cms>, 25.04.2018'de alınmıştır.

4.6.11 Medrese-i İmaniye

Banaras, çoğunlukla Hinduların ibadet ettikleri Hindistan'ın önemli şehirlerinden birisidir. Müslümanlar da bu şehirde yaşardı, ancak kültürleri yavaş yavaş Budist kültüründen etkilenmiştir. İmdad Ali bu değişimi fark etmiş ve Şii Nevab'ı, Hurşid Ali Khan'ı Banaras'ta bir bilim merkezi kurmaya teşvik etmiştir. 1865'te vefat etse de eşi bu planına devam etmiş ve çok sayıda vakıf ile İmaniye Medresesini inşa etmiştir.³⁰⁸

4.6.12 Camiül Ulum Cevadiye

Camiül Ulum Cevadiye, 1928 yılında Banaras'ın doğusundaki Prahlad Ghat'ta Seyit Muhammed Sajjad al-Hüseyni tarafından kurulmuştur.³⁰⁹ Ayetullah Seyit Zafer el-Hasan bu okulun yöneticisi olduğunda okula destek zirveye ulaşmıştır. Tatilde, insanları bu okulu desteklemeye teşvik etmek için farklı bölgelere seyahat etmiş ve böylece istediğini almıştır.

4.6.13 Medinetül Ulum Koleji

Bu kolej, Hindistan'daki dini öğretilerin en önemli eğitim merkezi olarak kabul edilmektedir. Özellikle ülkenin her yerinden öğrenci çeken On İki İmamcı Şiiler için bir merkezdir. Biri din bilimleri, diğeri de diğer bilimler için olmak üzere iki şubesi vardır. Profesör Ali Muhammed Nakvi bu okulun başkanlığını yapmaktadır. 1993 yılında Hintli Şii liderleri tarafından kurulmuştur.³¹⁰

4.6.14 Anjuman Hayderi Hallaur

Anjuman Hayderi, Mumbai eyaletinin Maharaştra şehrinde kurulmuş bir Şii dini örgüttür. Anjuman Hayderi, Muharrem ayında düzenlenen dini törenler ve alaylara aktif olarak katılmaktadır.

Anjuman Hayderi; Lucknow, Gorakpur, Aligarh, Delhi ve Hindistan'ın diğer bazı bölgelerinde şubelere sahiptir. Anjuman Masumiyah Hayderi Hallaur, 90'lı yıllarda Mumbai'de kurulmuş ve Hallaur'un başka bir organıdır. Anjuman Masumiyah

³⁰⁸ Jones, J. (2011). *“Shi'a Islam in Colonial India: Religion, Community and Sectarianism”*. Cambridge University Press, s.33-38.

³⁰⁹ İnternet: “Jawadia Arabic College”. *Wikiwand*, Web: www.wikiwand.com/en/Jawadia_Arabic_College, 26.04.2018'de alınmıştır.

³¹⁰ İnternet: “Madinatul Ulum College”. *Wiki Shia*, Web: en.wikishia.net/view/India#Madinatul_Ulum_College, 20.10.2018'de alınmıştır.

Hayderi Hallaur, ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olduğu ve dolayısıyla bağımsız olarak var olduğu için Hayderi Hallaur'un girişimi olarak adlandırılmamaktadır.

Bunlara ek olarak, aşağıdaki kuruluş ve örgütler de Şiiliğe bağlı diğer kurumlardır: Tanzimül Makatib (937 dini okulla birlikte), İmam Humeyni'yi Anma Komitesi, İmam El-Abbasi Komitesi, Ebu El-Fadl el-Abbas Bürosu, İmam el-Hüseyin Vakfı, Maşari el-Şarayı Okulu, Cevadiye Okulu, Şiiler Koleji, El-İmaniye Okulu, El-Vaizin Okulu, Camia-i el-Zehra ve Tevhid el-Müslimin.³¹¹

Hint Şiileri, Şii teolojisini geliştirmek ve yaymak adına sadece kadınlar için Camia-i el-Zehra, Tanzim el-Makatib, Medrese-i Enver el Zehra, Camia-i Zeynebiye, Zehra Iju Kişen Merkezi, Medrese-i el-Zehra gibi yapıları kurmuşlardır.

Ayrıca Şiiler, Hindistan'da Nasırya Kütüphanesi, Raja Kütüphanesi, Rıza Kütüphanesi gibi birkaç kütüphaneye de sahiptir.

---

³¹¹ İnternet: "India". *Wikishia*. Web: wikishia.net/view/India#History_of_Shi.27ism_in_India 30.04.2018'de alınmıştır.

V. BÖLÜM

İRAN-HİNDİSTAN İLİŞKİLERİ VE ŞİİLER

5.1 Hindistan Hükümeti ve Şiiler

Hindistan'ın iktidar partisi olan Bharatiya Janata Partisi (BJP) son yıllarda beklenmedik bir şekilde Müslümanlardan da oy almaktadır. Bu herkes için bir sürpriz olmuştur, çünkü bu parti koyu bir Hindu milliyetçisi olarak bilinmektedir. Hindu milliyetçiliği yapmasına rağmen BJP, son yapılan seçimde yarısından çoğu Müslüman olan Uttar Pradesh şehrinde 80 koltuktan 71'ini kazanmıştı.³¹² Bu şehirde yaşamını idame ettiren Müslümanların bir kısmı da Şiilerden oluşmaktaydı. Zira BJP parti sözcüsü Nakvi de Müslümanlardan aldıkları oyun %14-15 civarında olduğunu dile getirmişti.³¹³ Bu desteğin Sünnilerden mi Şiilerden mi geldiği çok önem arz etmektedir. Örneğin Uttar Pradesh'in başkenti gibi olan Lucknow'da Şiiler önemli bir yer kaplamaktadır ve bu kentte BJP'ye verilen oy miktarındaki artış³¹⁴ da göz önüne alınırsa Şiilerin BJP'yi desteklediği görülebilir. Ayrıca Şii liderlerin BJP'ye övgülerde bulunduğu da bilinen bir gerçektir.³¹⁵ Zaten BJP'nin önemli bir Müslüman figürü olan başkan yardımcısı Muhtar Abbas Nakvi bir Şii'dir. Kısacası Şiiler BJP'ye oy vermeyi bu gibi olaylar neticesinde daha da artırarak devam edeceği izlenimi vermektedir.

Aynı şekilde BJP de veya genel anlamda Hint hükümeti de Şiilere birçok alanda izin ve destek vermektedir. Bu biraz da İran'la olan çıkar uyuşmasından kaynaklansa da Şiilerden de böyle karşılıklar alındığı göz önüne alındığında iki taraf da birbirlerine yarar sağlamaktadırlar. Örneğin, Hint hükümeti 2012 yılında DİA örgütünün bir televizyon kanalı açmasını onaylamış ve bu açılan ilk İslami kanal olma

---

³¹² İnternet: Pillalamarri, A. (2014). "India's Muslims Aren't All Skeptical of Modi and the BJP". 29 Mayıs. *The Diplomat*. Web: <https://thediplomat.com/2014/05/indias-muslims-arent-all-skeptical-of-modi-and-the-bjp/> 15.05.2018'de alınmıştır.

³¹³ İnternet: "More Muslims voted for BJP this time: Naqvi". *Business Standard*. 25.05.2014, Web: https://www.business-standard.com/article/politics/more-muslims-voted-for-bjp-this-time-naqvi-114052500532_1.html, 21.11.2018'de alınmıştır.

³¹⁴ İnternet: Zanane, A. (2019). "Will Rajnath Singh Secure Lucknow's Shia Muslim Vote This Time?". *The Quint*, 18 Nisan. Web: <https://www.thequint.com/voices/opinion/rajnath-singh-lucknow-shia-muslim-vote-bank-2019-elections> 21.11.2019'de alınmıştır.

³¹⁵ İnternet: Sharma, B. (2017). "The Leader Of The Shia Muslims Praises BJP, Protests The 'Secular Alliance' And Prefers BSP". *Huffington Post*. 15 Şubat. Web: https://www.huffingtonpost.in/2017/02/15/the-leader-of-the-shia-muslims-praises-bjp-protests-the-secula_a_21714468/ 21.11.2018'de alınmıştır.

niteliği taşımıştır.³¹⁶ Bu ve buna benzer hamlelere karşılık Şiiler ise seçimlerde oylarını BJP'ye yönelik oy kullanmakta ve karşılıklı çıkar uyuşmasını gözetmektedirler.

Her ne kadar durum böyle olsa da son dönemlerde BJP hükümetinin çıkarmış olduğu Vatandaşlık Yasası (CAA)'ndan dolayı Şii gruplar hükümete karşı protestolara katılmaya başlamıştır. Hindistan hükümetinin çıkardığı bu Vatandaşlık Yasası çerçevesinde bilhassa Bangladeş, Pakistan ve Afganistan'da yaşayan ancak dini baskıdan ötürü Hindistan'a kaçan Hint, Parsi, Sih, Budist ve Hıristiyanlar kimlikleri ile beraber devlet dairesine gidecek ve burada kendilerinden Hindistan'da 6 yıldan fazla yaşadıklarını kanıtlamaları istenecek. Böylece bu kişiler Hindistan vatandaşlığına geçebilecekler. Ancak BJP hükümeti Şiiler de dahil olmak üzere Müslümanları bu kapsamın dışında bırakmıştır. Bu sebeple Şii gruplar da ülkenin özellikle kuzeyindeki Müslümanların çoğunlukla yaşadığı yerlerde düzenlenen gösterilere katılmaktadırlar. Üstelik 9 Aralık 2019'da başlayan protestolarda ölenler ve yaralananlar da olmuştur. Şii gruplardan olan Şii Vakfı Kurulu bu yasa değişiklikle ilgili hükümetten bir bakana mektup göndererek Şiileri de bu yasaya eklemelerini istemiştir. Fakat bu istek yerine getirilmemiş, bu yüzden Şii gruplar da protestolara katılmaya başlamışlardır. Bu durum, ilerleyen zamanlarda BJP hükümetinin politikaları ve Şiiler üzerinden İran'ı etkileme isteği oluşması halinde değişiklik de gösterebilir. Ancak şu halde, Hindistan Şiileri, Modi hükümetine duyduğu sempatiden uzaklaşmaya başlayacaktır.

5.2 Şiilerin Siyasal ve Toplumsal Alandaki Varlığı

Şiiler Hindistan'da sanat, iş dünyası, diplomasi, gazetecilik, spor, bilim, edebiyat, din ve siyaset gibi birçok alanda etkin olmaktadır. Toplumun ve siyasetin birçok alanında faaliyet gösteren Şiiler, bağlı buldukları tarikat, cemaat ve grupların çeşitli davetlerine katılabilmekte, bazen filmlerinde Şiilere ve Şiiliğe yer verebilmektedir. Böylece Şiiliği daha fazla sayıda insana ulaştırarak Şiilik konusunda merak uyandırmaya ve tanınmasını sağlamaya çalışmaktadırlar. Şiiliğin tanınırlığının artması ve iyi şekilde bilinmesi yoluyla Müslümanlığın ve İslam'ın güzel gözle görülebileceği düşüncesini güden Şiiler, tanınmış kişilerin faaliyetleriyle beraber daha

³¹⁶ İnternet: "About Us". *Dünya İslami Ağı*. Web: www.winislam.com/index.php?option=com_content&view=article&id=4, 25.04.2018'de alınmıştır.

çok kişiye ulaşma amacı gütmektedirler. Bununla birlikte, Hindistan’da önemli ve tanınan birçok kişi Şiilik mezhebini tercih etmiş, buna uygun yaşam tarzı benimsemiştir. Örneğin, Hindistan’ın en zengin üçüncü kişisi olan Haşim Premji Şii cemaatindedir.³¹⁷ Bharat Ratna ödülü sahibi Bismillah Khan, Hint müziğinin en önemli figürlerinden biri olarak kabul edilir. Bir diğer önemli Şii olan Azim Premji, Wipro adlı büyük şirketin kurucusu olup milyarder bir iş adamıdır. Cavid Caferi, Ali Merchant, Kişwer Merchant ve Aamir Khan gibi ünlü oyuncular; Muhtar Abbas Nakvi, Nazma Heptullah gibi siyasetçiler; Cavid Ali, Salim-Süleyman Merchant gibi şarkıcılar da Şii cemaatine mensupturlar.

Aamir Khan ve Shahrukh Khan gibi dünyaca da ünlü olan Hint film yıldızları da Şiiliği benimseyen tanınmış kişilerden olup filmlerinde Şiiliği de kullanmaktadırlar. Ayrıca filmlerinde genelde güzel konuları işleyen bu iki aktör yaptıkları bu filmlerle insanları kendilerine hayran bırakmakta ve Şii olmaları sebebiyle dünyadaki birçok insanın da Şiiliği merak etmesini sağlamaktadırlar. İslamofobi’nin dünyadaki birçok ülkede yayıldığı bir zamanda, özellikle de İslam’ın terörizm ile bağdaştırılmaya çalışıldığı bir zamanda, bu ünlü Hindistanlı Şiiler gerçeğin aslında öyle olmadığını, İslamiyet’in iyi ancak kişilerin kötü olduğunu kendilerince göstermeye çalışmaktadır. Bunlara ek olarak, söz konusu zatlar Şii grup ve örgütlere parasal yardımlar da yapmaktadır. Yapılan yardımlar neticesinde hem bu örgüt, cemaat ve grupların maddi gücü artmakta, hem söz konusu gruplar Şiiliği daha geniş kitlelere duyurabilme gücü elde etmekte, hem de bu ünlü zatlar geldikleri yerleri unutmadıklarını topluma göstermektedirler.

Bir önceki bölümde İsmaililer başlığında kısaca anlatılmış olan Aga Khan ve onun dünyada etkinlik gösteren topluluğu da Şiilerin birçok alanda etkin olduğunun göstergesi olarak sayılabilir. Çünkü Aga Khan Topluluğu dünyada olduğu gibi Hindistan’da da çok etkin olan bir örgüt niteliğindedir. Yardım kuruluşlarından okullara, sağlık hizmetlerinden kültürel çalışmalara, tarımdan insani yardım hizmetlerine birçok farklı alanda faaliyet gösteren bu topluluk, öncelikli olarak Müslümanların hayat standartlarının ileri taşınması amacını taşımaktadır. Telangana Delhi, Uttar Pradeş Madhya Pradeş, Gujarat, Maharashtra ve Bihar şehirlerinde

---

³¹⁷ İnternet: “Azim Premji Biography”. *The Famous People*. <https://www.thefamouspeople.com/profiles/azim-premji-6447.php>, 04.05.2018’de alınmıştır.

faaliyetlerini yürütmekte olan Aga Khan Topluluğunun Mumbai’de 162 yataklı bir hastanesi bulunmakta olup yukarıda adı geçen şehirlerdeki 2500 köyde bir buçuk milyonu aşkın insana yardım edilmesi için oluşturulan kırsal destek programı da vardır.³¹⁸ Bu program sayesinde birçok eyalet ve şehirdeki yoksul insanlar destek görmektedir. Programın içerdiği konular arasında eğitim, sağlık, su sorunu, içme suyu, maddi yardım, yenilenebilir enerji, doğal kaynak yönetimi gibi konular bulunmaktadır. Bununla beraber Aga Khan Okulları adı altında toplamda sayıları 9000’i aşan öğrenciden oluşan lise, ortaokul ve ilkokulları da mevcuttur.³¹⁹ Yukarıda adı geçen şehirlerde birçok farklı alanda faaliyet gösteren bu örgüt de Şiiilerin Hindistan’da etkinliğinin artmış olduğunun bir göstergesidir.

Kısacası Şiiiler, siyasal ve toplumsal hayatta çok sayıda alanda etkinlik göstermekte olduğundan dolayı hükümet onları mecburen göz ardı edememektedir. Zira Şiiiler artık çok etkin olmaya ve iyi yerlere gelmeye başlamışlardır. Yukarıdaki örneklere ek olarak sayılabilecek kişilerden şarkıcı Muzaffar Ali, aktris Farah Haşimi, yönetmen Akbar Khan, siyasetçi Nazar Abbas Naqvi, aktris Nargiss Dutt, kriket oyuncusu Sved Kirmani, siyasetçi Haji Asgar Ali Karbalai, 2009 yılında vefat eden bilim insanı Syed Mahmood Naqvi, aktör Javed Jafri gibi birçok farklı alana mensup Şii, önemli pozisyonlarda yer almaktadır. Binaenaleyh, Şiiilerin hükümeti desteklemesi, hükümetin Şiiileri desteklemesine bağlı olup birbirleriyle son dönemlerde iyi ilişkiler içinde olmaya başlamışlardır.³²⁰

5.3 İran-Hindistan İlişkileri ve Şiiiler

İran’ın Hindistan’daki kültürel rolü, Hindistan’daki Şii din adamları etrafında dönmekte olup Hindistan hükümeti ve yöneticileri bu durumu sessiz kalarak onaylamaktadır. İran’ın Hindistan büyükelçisi Gulam Rıza Ensari 2017 yılında

³¹⁸ İnternet: Aga Khan Topluluğu hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Web: http://www.akrspindia.org.in/home_homepage

³¹⁹ İnternet: Aga Khan Okulları hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Web: <https://www.agakhanschools.org/India>

³²⁰ İnternet: Vachhani, N. “Why is Modi so popular with the Indian Shia community?”. *Quora*. Web: <https://www.quora.com/Why-is-Modi-so-popular-with-the-Indian-Shia-community>, 02.05.2018’de alınmıştır.

Delhi'deki bir üniversitede yaptığı konuşmada, birçok kez İran-Hindistan ilişkilerinin İran-Pakistan ilişkilerinden daha iyi olduğunu tekrarlamıştır.³²¹

Hindistan, Sünni Müslüman köktenciliği ve Pakistan'dan gelen çeşitli grup militanlarını ulusal güvenlik tehdidi olarak görmektedir. İran'ın da kendi ülkesindeki Sünnilere karşı eylemleri dikkate alındığında, İran ve Hindistan arasındaki bu karşılıklı çıkar uyuşması, her iki ülkenin ekonomik ve jeopolitik çıkarlarının birbiriyle uyuştüğünü göstermektedir. Açıkçası Hindistan, İran'la olan ikili ilişkileri geliştirerek onu kendisine daha da yakınlaştırmak adına Hindistan Şii'lerini çeşitli şekillerde tatmin etmekten mutluluk duyacaktır. Hindistan zaten bölgede kendini güçlendirmek istemekte ve ABD'nin Pakistan'a destek çıkmasına karşılık Tacikistan ve İran vasıtasıyla Rusya'ya yakın durmak istemektedir.³²² Böylece Keşmir konusu veya Pakistan'la olan diğer anlaşmazlıklarda ve bölgedeki diğer olası sorunlarda karşısında ABD'yi bulabileceği için kendini bu şekilde korumak istemektedir. Hindistan bir de enerji ihtiyacı bakımından da İran'la ilişkilerinin iyi olmasına özen göstermektedir.

Bununla beraber, İran'ın Keşmir konusundaki duruşu da sürekli olarak belirsizdir ve periyodik olarak değişmeye devam etmektedir. Bu da Hindistan'la olan dalgalı ilişkileri yansıtmaktadır. İran lideri Ayetullah Hamaney, birçok vesileyle Keşmir meselesini Filistin davasıyla karşılaştırmış, kuşatılmış Gazze ile ilişkilendirmiş ve ayrıca Keşmir halkının haklarını ve isteklerini garanti ederek konunun çözümünü vurgulamıştır.

Zamanın İran Cumhurbaşkanı Ali Ekber Haşimi Rafsancani, 1995 yılında Hindistan'a yaptığı ziyaretinde, Hindistan'da laikliğin beklenmedik bir şekilde onaylanmasını sağlamış ve Pakistan'ın Amerikan arabuluculuğu düşüncesini reddederken Hindistan'ın Keşmir konusundaki ciddi iradesine de övgüde bulunmuştur. Son yıllarda İran, sürekli olarak Keşmir konusuyla ilgili Hindistan ve Pakistan arasında arabuluculuk yapmayı teklif etmiştir. 2016 yılının aralık ayında

---

³²¹ İnternet: "Iran Ambassador Gholamreza Ansari Discusses India-Iran Relations", *Institute for Defence Studies and Analyses*. 2017. Web: <https://idsa.in/idsanews/islamic-republic-iran-to-india-gholamreza-ansari> 09.05.2018'de alınmıştır.

³²² Erol, M. S. (Şubat-2004). "Hindistan'ın "Yeni Orta Asya Politikası ve Tacikistan". *Stratejik Analiz Dergisi*, s.74.

Dışişleri Bakanı Cevad Zarif bunu bir konuşmasında dile getirerek Hindistan'la Pakistan arasında arabulucu olmayı teklif etmiştir.³²³

Hindistan'ın dünyadaki büyük Şii topluluklarından birine sahip olduğu düşünüldüğünde, İran'ın dış politika aracı olarak devletin mezhep kartını kullanma politikasının ikili ilişkileri geliştirmede önemli rol oynadığını söylemek mümkün olacaktır. İran, sayıları 30 milyondan fazla olan Hint Şii topluluğu için stratejik bir rol oynamaktadır. Hindistan'daki bu Şii topluluğunun resmi bir istatistik olmasa da ülkenin toplam Müslüman nüfusunun yaklaşık yüzde 15'ini oluşturduğu tahmin edilmektedir.

Hindistan Şii Müslümanlarının çoğu, İran'ın din görevlilerine dini bağlılıklarını ifade etmektedir. Hatta 2016'da kılınan bayram namazı, bu sadakat ve bağlılığın bir örneğini teşkil etmektedir. Hint Şii din adamlarının çoğunluğu, gecenin geç saatlerinde İran'dan talimatlar aldıktan sonra aceleyle diğer Müslüman din adamlarıyla anlaşmaya varmadan bir gün önce bayram namazının zamanını ilan etmiştir.

Kısacası Hindistan Şii gruplarının İran'dan talimat aldığı ve destek gördüğü aşıkardır. İran'ın Şiiler üzerindeki etkisi yadsınamayacak kadar fazladır. Zira İran kendisini Şiilerin öncü ülkesi konumunda gördüğü için her ülkede yaşayan Şiilere yönelik bir politika oluşturmaktadır. Bu politikalar ülkeye, söz konusu ülkedeki Şiilerin nüfusuna ve etkisine göre de değişiklik arz etmektedir. Ancak konumuza bakıldığında, Hindistan Şiilerinin nüfus anlamında fazla olması demek, İran'ın onları etkin şekilde destekleyebileceğini ve kullanabileceğini göstermektedir.

5.4 Hindistan Şii Topluluğunda İran Etkisi ve Desteği

İran'ın Hindistan Şiileri içindeki etkisi birçok alanda görülebilir. Mesela; Kargil, Jammu ve Keşmir'deki İmam Humeyni Hatıra Vakfı (IKMT) İran devriminden ilham almıştır ve İran'da eğitim görmüş genç din adamları tarafından yönetilmektedir. IKMT Kargil'de faaliyet göstermekte olup İran Devrimi'nin gerçekleştiği yıl olan 1979'da kurulmuştur. Hayır işleri ve eğitim gibi konularda aktif olmanın yanı sıra, İslam Devrimi ve Ayetullah Humeyni'nin düşüncelerini yayma hedefine sahiptir.

---

³²³ İnternet: Bilgrami, M. P. (2017). "Iran's Relations with India". *İram Center*. Web: <https://iramcenter.org/en/irans-relations-with-india/> 09.05.2018'de alınmıştır.

İKMT Facebook³²⁴ sayfasında İran'ın dini lideri Ayetullah Ali Hamaney'in Suriye ve Irak'ta "şehit" olan Hint savaşçıların aile üyeleriyle yaptığı toplantıyla ilgili fotoğraflar yer almıştır.³²⁵

Bir başka Şii din adamı olan Hindistan'daki Şii din adamlarının örgütlerinden biri olan Meclis-i Ulama-i Hind'in (MUD) genel sekreteri Mevlana Kalbe Cevad'ın 2006 yılında Wikileaks tarafından yayınlanan belgede Tahran için ücretli bir casus olduğu iddia edilmiştir.³²⁶ İddiayı "komplo" olarak nitelendiren Cevad, 2012 yılında Hindistan'ın İran'a yönelik yapmış olduğu Yeni Delhi'deki bir İsrail diplomatına yapılan terör saldırısında parmağı olduğu suçlamasını geri çekmesi için lobi faaliyetinde bulunmak zorunda kalmıştır.³²⁷

Günümüzde Hindistan'da iki Ayetullah bulunmaktadır. Bunlardan biri, Ayetullah Şeyh Mohsen Araki'nin bir temsilcisi olan ve Delhi'de yaşayan din adamı Ayetullah Seyit Akilul Garavi, diğeri ise Lucknow'da yaşayan din adamı Ayetullah Seyit Hamidul Hasan'dır. Hamidul Hasan, 2007 yılında İran hükümetinin Hindistan-İran ilişkilerini desteklemedeki rolü nedeniyle bir takdir mektubu ile ödüllendirilmiştir.³²⁸

Hindistan Şiiileri aynı zamanda İran'ın verdiği kararlara veya yaptığı açıklamalara paralel şekilde de hareket edebilmektedir. Bu yönden bakılacak olduğunda İran'ın nüfuzunu kullanarak sayıları 30 milyonu aşan Hint Şiiilerini etkisi altına alabilir ve onları kendi politikaları doğrultusunda yönlendirebilir. Bir örnek verilecek olursa, İranlı General Kasım Süleymani'nin öldürülmesi, Hindistan'ın Kargil şehrinde bir protestoya yol açmıştır. Yerel Şii Müslüman nüfus, sürpriz olmayacak şekilde İran'ın tarafını tutmuş ve Süleymani'nin ölümünü duyunca sokaklara dökülmüştür. Daha sonra, Şiiilerin ABD karşıtı gösterileri Keşmir'in bazı bölgelerinde ve birkaç gün sonra Yeni Delhi'de bile patlak vermiştir.

³²⁴ İnternet: Imam Khomeini Memorial Trust, Web: https://www.facebook.com/ikmtkargil/?ref=page_internal 09.05.2020'de alınmıştır.

³²⁵ Bilgrami, 2017.

³²⁶ İnternet: Shankar, A. (2016). "The Saudi-Iran Rivalry and Sectarian Strife in South Asia". *The Diplomat*. 6 Ekim. Web: <https://thediplomat.com/2016/10/the-saudi-iran-rivalry-and-sectarian-strife-in-south-asia/> 09.05.2020'de alınmıştır.

³²⁷ İnternet: Jaleel, M. (2016). Clear air on 'plot' to link Iran to terror attack: Shia cleric. The Indian Express. 22 Mayıs. Web: <https://indianexpress.com/article/india/india-news-india/modi-iran-visit-new-delhi-israeli-embassy-2012-attack-iran-plot-2813081/> 21.11.2018'de alınmıştır.

³²⁸ İnternet: "Syed Hamidul Hasan". *Revolvey*. Web: <https://www.revolvey.com/page/Syed-Hamidul-Hasan>, 21.11.2018'de alınmıştır.

İran'ın Hindistan Şiileri üzerindeki etkisiyle ilgili bir örnek daha verilebilir. Mesela, İran Ruhani Lideri Hamaney'in 2020'nin mart ayında Hindistan'da Müslümanlara karşı gerçekleştirilen saldırılara yönelik yaptığı eleştirinin³²⁹ Hindistan Şiileri üzerine yansımaları olmuştur. Hamaney'in mesajları sonrasında Şiiler de sokaklara dökülerek hükümetin saldırılarla ilgili tavrına yönelik protestolar yapmıştır. Bu bağlamda, İran'ın Hindistan Şiileri üstünde bilhassa İran Dini Lideri nezdinde ciddi derecede bir nüfuzunun olduğu aşikardır.

5.5 İran'ın Hindistan Politikasında Şiiler

İran; Ortadoğu ülkelerinde, bazı Afrika ülkelerinde, bazı Orta Asya ve Güney Asya ülkelerinde olduğu gibi Hindistan'da da Şiiliği kullanarak etkisini artırma politikası gütmektedir. İran'ın Fas gibi Şiilerin çok az olduğu ülkelerde bile Şiilik tabanlı politikaları olduğu göz önüne alındığında, dünya genelinde en çok sayıda Şii nüfus bulunduran ikinci ülke konumundaki Hindistan için bir politikası olmadığı düşünülemez. Ayrıca İran; Azerbaycan, Nijerya, Pakistan ve Hindistan gibi Şiilerin çok olduğu yerlerdeki Şii gruplara destek sağladığı da bilinen bir gerçektir.³³⁰

İran Devrimi öncesinde Hindistan Şiilerine hükümet tarafından pek çok zorluklar ve işkenceler uygulanmaktaydı ve İran'ın devrim öncesinde Şii kimliği ön planda olmadığından dolayı bu tarz olaylara yönelik bir politikası yoktu. Devrim öncesi yıllarda İran, yönünü Batı'ya dönmüş bir ülke konumunda olup Şiilik mezhebi üzerine politika yapmamaktaydı. Ancak devrim sonrasında İran İslam Cumhuriyeti, Şiiliğin yayılmasını ve Şiilik yoluyla diğer ülkeler üzerinde etki sağlamayı bir politika haline getirdiği için Hindistan'la kurduğu ilişkilerde Şiileri öne çıkarmıştır.

Hindistan devrimden sonraki ilk zamanlarda İran'la ilişkilerini henüz geliştirmemiş olsa da sonraki yıllarda gelişen ilişkilerle beraber Şiilik temelli görüşmeler de yapılmıştır. Ayrıca İran zaten devrim sonrası yıllarda da Hindistan'daki Şii örgüt ve grupları alttan alta desteklemekteydi. Ancak Hindistan'la ilişkilerin gelişmesiyle beraber bu destekler açıktan da olmaya başlamıştır. Şayet İran

³²⁹ İnternet: "Iran's supreme leader Ayatollah Khamenei asks India to 'confront extremist Hindus and their parties'". *Times of India*, 5 Mart 2020. Web: <https://timesofindia.indiatimes.com/india/irans-supreme-leader-ayatollah-khamenei-asks-india-to-confront-extremist-hindus-and-their-parties/articleshow/74496829.cms> 21.08.2020'de alınmıştır.

³³⁰ İnternet: "The rise of Iran as a regional power: Shia empowerment and its limits". *NATO*. Web: <https://www.nato.int/docu/review/2016/Also-in-2016/iran-tehran-islamic/EN/index.htm>, 08.05.2018'de alınmıştır.

Cumhurbaşkanı Ruhani 2018 yılının şubat ayında Hindistan'a yaptığı ziyaretinde bir Şii topluluğunu da ziyaret ederek görüşmelerde bulunmuştur.³³¹ Dolayısıyla buradan İran'ın Hindistan Şii topluluğunu unutmadığı ve destekler nitelikte görüşmeler yaptığı çıkarılabilir. Zira İran, Hindistan'la olan ilişkilerinde Çabahar Limanı ve bununla ilgili stratejik iş birliği, petrol ve doğalgaz gibi enerji konuları, Keşmir sorunu gibi ekonomik, siyasi ve jeopolitik alanların yanı sıra Şii kartını da kullanmakta ve böylece Hint Şiilerini Hint hükümetiyle ilişkilerinde ön planda tutmaktadır.

Son yıllarda Hindistan ve İran enerji, gıda gibi birçok ekonomik alanda iyi ilişkilere sahiptir. Bununla beraber İran, Keşmir sorunu konusunda da Hindistan-Pakistan arasında arabuluculuk yapmak istemektedir. Çünkü İran, Keşmir'in Hindistan için çok önemli ve değerli olduğunu bilmekte ve bu yüzden bunu ilişkileri ilerletme adına kullanmaktadır. Zira Hindistan eğer Keşmir'den taviz verirse Hindistan'ın bütünlüğü sorunu oluşabilir ve uluslararası ve bölgesel alandaki ağırlığı azalabilir.³³² Dolayısıyla Keşmir sorunu Hindistan'ın birliği noktasında çok önemli bir yere sahiptir. Hindistan da İran'la olan ilişkilerinde Keşmir sorununa fazlasıyla değer atfetmektedir.

İran'ın Hindistan'la ikili ilişkilerini geliştirmek için gösterdiği çabaların yanında Hindistan da İran'la olan bağlarını iyi seviyede tutmaya çalışmakta ve bu hususta Çabahar Limanı'na yatırım yaparak, Şiiilere karşı daha yumuşak davranarak İran'a bu çabalarının karşılığını verme yolunda adımlar atmaktadır. Zira son yıllarda kurulan çok sayıda örgüt, dernek, parti ve bunlarla ilişkili çok sayıda kuruluş da Hindistan'ın Şiiilere karşı daha yumuşak politikalar güttüğünü göstermektedir. İran da Hindistan'ın bu olumlu tavrını iyi bir şekilde kullanmakta ve bu kuruluşları destekleyerek Şiiliği daha da yayma gayesini taşımaktadır.

İran, Hindistan politikası bağlamında Şiileri bir politika aracı olarak kullanmakta olup gerektiğinde Hindistan hükümeti ve kamuoyu üzerinde etki sağlayabilmek adına bu durumdan faydalanmaktadır. Hindistan'ın İran'a yönelik tavırları süreç içerisinde bazı değişkenlikler arz etmektedir. Gerçi bunda İran'ın aldığı

---

³³¹ İnternet: "Hassan Rouhani Visits Hyderabad Mosque, Calls For Unity Among Muslims". *NDTV*. Web: <https://www.ndtv.com/india-news/hassan-rouhani-visits-hyderabad-mosque-mecca-masjid-calls-for-unity-among-muslims-1813694>, 08.05.2018'de alınmıştır.

³³² İnternet: Erol, M. S. (2015). "Alt Kıtada Dinmeyen Gözyaşı: Keşmir". *Millî Gazete*, 29 Ekim, Web: <https://www.milligazete.com.tr/makale/850377/prof-dr-m-seyfetin-erol/alt-kitada-dinmeyen-gozyasi-kesmir> 21.11.2018'de alınmıştır.

bazı kararlar ve söylemler de etkili olabilmektedir. Hindistan'ın son zamanlardaki bu olumlu tavrı ekonomik ilişkilerle ve Keşmir sorunuyla da bağdaştırılabilir. Zira iki ülke arasında son yıllarda birçok ekonomik anlaşma imzalanmıştır ve bu anlaşmalar Hindistan açısından çok büyük önem taşımaktadır.

5.6 ABD Yatırımlarının İran-Hindistan İlişkilerine Etkisi

İran-Hindistan ilişkileri özellikle de ticaret bağlamında sömürge öncesine kadar gitmektedir. Hindistan'ın İngiliz sömürgesi olduğu vakitte durgun bir seviyede süren ekonomik ilişkiler, bağımsızlığın kazanılmasından sonra ise biraz olsun canlanma gösterse de hiç istenilen düzeye varamamıştır. Sömürge döneminde İngiltere'den dolayı ilerlemeyen ikili ilişkiler, Soğuk Savaş ve sonrası dönemde de ABD yatırımlarından ötürü sürekli olarak iniş çıkışlara sahip olmuştur.

Soğuk Savaşın bitiminden sonra Hindistan idealist yerine yararçı (pragmatist) bir dış politika oluşturmaya başlamıştır. Bu politikalar kapsamında ekonomide çeşitli yeni atılımlar yapmış ve böylelikle ekonomisinde reformist bir politikayı takip etmiştir. Bu bağlamda daha liberal bir ekonomi politikası oluşturmuş ve yatırımlar üstündeki egemenliğini kademe kademe azaltmaya başlamıştır. Günümüze kadar geçen süreçte ekonomisini dışa açan Hindistan, ekonomik olarak oldukça iyi bir seviyeye ulaşmıştır. Ancak bu büyümeyle beraber enerjiye duyduğu ihtiyaç kat be kat artmıştır. Büyümeye devam edebilmesi için ihtiyaç duyduğu enerji kaynaklarına ulaşması gerekmektedir. Hindistan; bu büyük enerji ihtiyacını, haiz olduğu yüksek miktarda enerji kaynakları ile karşılayabilecek olan ancak alıcı bulmakta zorlanan İran'dan karşılayabilir. Zira İran, dünyada petrol ve doğalgaz yönünden zengin olan ülkelerin başında gelmektedir.

Hindistan ve İran arasındaki ilişkiler, zaman zaman iniş çıkışlar yaşasa da İran, milletlerarası dışlanmışlıktan kurtulmak için, Hindistan ise enerji ihtiyacını karşılamak ve Orta Asya'ya açılabilmek için birbirlerine ihtiyaç duymaktadırlar. İran, Hindistan'ı ABD'nin yatırımlarını göz ardı ederek kendisini uluslararası arenada tutmaya çalışan bir aktör olarak görürken, Hindistan ise İran'ı kendi ulusal menfaatleri için stratejik bir partner olarak görmüş ve iki taraf da ilişkilerini bu pragmatist bakış etrafında inşa etmiştir.

Haiz oldukları jeopolitik ve jeo-stratejik konumları, İran-Hindistan ikili ilişkilerini tabii şekilde etkileyen en mühim hususlardan birisi durumundadır. İran, dünyadaki petrol pazarının hemen hemen yarısının bulunduğu deniz trafik yoluna yakın olduğu ve bu noktalarda birkaç önemli limana haiz olduğu için Hindistan açısından önemli bir konumda yer almaktadır. Zira Hindistan'ın yeni pazarlar bulması gerekmekte ve bunu İran üzerinden yapmak istemektedir.

İran-Hindistan ilişkilerini biçimlendiren önemli hususlar ise; İran'ın stratejik açıdan iyi bir konuma sahip olmasından dolayı Hindistan mallarının Orta Asya pazarlarına varmasının Hindistan açısından ehemmiyeti, enerji bakımından yaklaşık olarak yüzde 75 oranında dışarıya bağımlı olan Hindistan'ın İran'ın petrol ve doğalgaz kaynaklarına ulaşımı, Hindistan'ın bölgede hızlı şekilde yükselen Çin etkisini sınırlandırılmak istemesi, İran'ın yıllarca maruz kaldığı ABD yaptırımları ve ambargoları sebebiyle kötüleşen ekonomisini yeniden canlandırmak istemesi, başta Hindistan olmak üzere yeni yatırımlar ve yatırımcılar bularak ABD nedeniyle düştüğü yalnızlıktan kurtulma isteği gibi hususlardan oluşmaktadır.³³³ Buna ek olarak Tahran yönetimi, ABD ambargoları neticesinde ülkeden gitmek zorunda kalan Avrupalı yatırımcılardan arta kalan boşluğu Hindistan ve Çin yoluyla kapatma amacı gütmektedir.

Son yıllarda maruz kaldığı yaptırımlar nedeniyle dışlanan İran, petrol ve doğalgazını satma konusunda büyük sıkıntılar yaşamış ve bu açığı ise Hindistan ile birlikte geliştirmiş olduğu politikalar üzerinden doldurmaya çalışmaktadır. Büyük miktarda döviz sıkıntısı yaşayan Tahran yönetimi, bu ihtiyacını kapatmak adına Hindistan'a ayrıcalıklar tanımış ve böylece ülkeye döviz girmesini sağlamıştır. Söz konusu ticaret ürünleri de İran bakımından temel gıda malzemeleri, demir-çelik makineleri ve elektrikli aletler olurken, Hindistan açısından ise petrol, doğalgaz, kimyasal maddeler ve bazı değerli taşlardan oluşmaktadır.³³⁴ İkili ekonomik ilişkilerin hacmine bakıldığında, 2002-2003 yıllarında 913 milyon dolar olduğu görülürken bir

³³³ İnternet: Güven, A. (2019). "ABD Ambargoları Gölgesinde Hindistan-İran İlişkileri". *İlim ve Medeniyet*. 6 Temmuz. Web: <https://www.ilimvemedeniyet.com/abd-ambargolari-golgesinde-hindistan-iran-iliskileri.html> 21.08.2020'de alınmıştır.

³³⁴ İnternet: "Commercial Relations, Trade Agreements and International Trade Organisations". Commerce Ministry of India. s.150. Web: https://commerce.gov.in/pdf_download/8.Commercial%20Relations,%20Trade%20Agreements%20and%20International%20Trade%20Organisations.pdf 25.08.2020'de alınmıştır.

sonraki yıl 1,8 milyar dolara ulaşmıştır. 2008-2009 yılına gelindiğinde ise bu miktar 14,55 milyar doları bulmuştur.³³⁵

Öte yandan ABD, İran İslam Devriminden günümüze kadar uyguladığı çeşitli yaptırım ve ambargolarla İran'ı uluslararası ve bölgesel anlamda yalnızlığa mahkum etmeye çalışmaktadır. 1990 yılı sonrasında da gittikçe artan yaptırımlar nedeniyle İran'ın Batı ülkeleriyle ve Hindistan ile ilişkileri de ciddi şekilde zarar görmektedir. Burada konu ABD yaptırımlarından etkilenen İran-Hindistan ilişkileri olduğundan dolayı Batı ülkeleriyle olan ilişkilere değinilmeyecektir. Hindistan-İran ilişkilerine enerji tabanlı bakıldığında yaptırımların büyük etkisi olduğu görülecektir. Zira yaptırımlardan ötürü ekonomik ilişkiler hep belli bir seviyeye kadar gelmiş, ancak ardından tekrar azalmıştır. Örneğin, Hindistan ABD'nin yaptırım politikası doğrultusunda 2017 yılında İran'dan petrol alımını azaltmaya başlamıştır.³³⁶

Cumhuriyetçi Partinin adayı olan G.W. Bush döneminde baskı altında durgun bir seyir izleyen İran-Hindistan ilişkileri, Başkan Obama'nın ikinci defa seçilmesinden sonra düzelmeye başlamıştır. Zira ikili arasındaki problemler yaptırımların gevşemesi ve ABD'nin tavrından dolayı çözülme aşamasına gelmiştir. 2015 yılında da İran'la, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (BMGK) üyeleri ve Almanya'nın taraf olduğu nükleer anlaşma imzalanmıştır. Böylece İran-Hindistan ilişkileri daha iyi bir seviyeye doğru ilerlemiştir. Ancak Obama'dan sonra başkan seçilen Trump'ın ilk yaptıklarından biri, bu nükleer anlaşmadan çekilmek olmuştur. Ayrıca Trump yeniden yaptırım kararları almış ve bu kararlar Hindistan'ı arada bırakmıştır. Kısacası sömürge sonrasında Hindistan-İran ilişkilerinin iniş çıkışlarına bakıldığında bunların birçoğunun ABD yaptırımlarından kaynaklandığı görülecektir. Bu noktada şunu da söylemek gerekir: Hindistan, İran için uluslararası yalnızlıktan kurtulmak ve ekonomisini kurtarmak adına stratejik bir aktörken, İran da Hindistan için hem konumu hem de sahip olduğu enerji kaynakları sebebiyle çok önemli bir aktördür.

Aynı zamanda dünyada resmi olmayan sayılara göre en çok Şii bulunduran ülkelerin başlarında gelmektedir. Her ne kadar genel nüfusa ve ülkedeki Müslüman

---

³³⁵ Ogden, C. (2016). "*Hindistan Dış Politikası*", Çev. Aslan Yavuz Şir, İstanbul, İyi Düşün Yayınları, s.248.

³³⁶ İnternet: Pethiyagoda, K. (2018). "India's Pursuit of Strategic and Economic Interests in Iran", *Brookings Institute*. s.20. Web: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2018/09/Indias-Pursuit-of-Strategic-and-Economic-Interests-in-Iran.pdf>. 27.08.2020'de alınmıştır.

nüfusa oranla bu sayı az olsa da Şiiilerin Sünnilere kıyasla daha eğitimli, zengin ve imtiyazlı olması onların bir o kadar değerli ve dikkat edilmesi gereken bir kesim yapmaktadır. İran'ın da kendisini tüm dünyadaki Şiiilerin hamisi olarak gördüğü ve onlara elinden geldiğince destek verdiği düşünülecek olduğunda, Hindistan'ın İran'la olan ilişkilerine daha dikkatle davranması gerekmektedir.

Üstelik Hindistan'ın İslam dünyasına açılan kapısı İran'dan geçmektedir. Zira Hindistan'ın İslam dünyasından bir ülkeyle İran'la olduğu seviyede bir ilişkisi tam anlamıyla bulunmamaktadır. Sadece son dönemlerde ABD'nin etkisiyle Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Suudi Arabistan'la ikili ilişkiler içine girmeye başlamıştır. Bunun bir nedeni de Hindistan'ın İran'dan aldığı petrol miktarını azaltması ve bu boşluğu doldurmak istemesidir.

5.7 İran-Hindistan İlişkilerinin Olası Seyri

İran-Hindistan ilişkilerinin geleceği geçmiş olaylara bakıldığında ABD'ye bağlıdır. ABD'nin önceki tavırları özellikle de yaptırımları yüzünden bu iki ülke arasındaki ilişki hiçbir zaman sürekli yükselememiştir. Yükseldiği zamanlarda araya giren ABD baskısı veya ambargoları ilişkilerin durumunu ciddi şekilde etkilemiştir. Bu durumun gelecekte de devam etmesi muhtemel gözükmektedir. O yüzden ABD'de 2020 yılının kasım ayında yapılacak olan başkanlık seçiminin sonucu iki ülke ilişkilerini ya iyi şekilde etkileyecek ya da şu anda olduğu gibi durgunluk ve kötüleşme durumu devam edecektir. Trump seçilirse Hindistan'ın ABD yaptırımlarından muaf olabilmesi şu haliyle zor görünmekteyken, Joe Biden'ın seçilmesi halinde Obama döneminde imzalanan nükleer anlaşmaya geri dönüş yaşanabilir. Zira bu konu hakkında basının sorularına cevap veren Hindistan kökenli Demokrat Parti Başkan Yardımcısı Adayı Kamala Harris, İran'ın nükleer silah elde etmesine izin vermeyeceklerini ve Obama döneminde imzalanan anlaşmayı güçlendireceklerini söylemiştir.³³⁷

İran ile Hindistan arasındaki ilişkiyi etkileyebilecek bir diğer husus ise Çin'in yükselmesidir. Son dönemlerde hem dünyada hem de Asya'da dengeler değişmeye başlamış, Çin ekonomik anlamda çok hızlı yükselmiş ve böylece Hindistan'ın İran'la

---

³³⁷ İnternet: "Kamala Harris Pledges To Rejoin Paris Climate Pact, Re-Enter Iran Nuke Deal". *NDTV*. 29 Ağustos. Web: <https://www.ndtv.com/world-news/us-election-2020-kamala-harris-pledges-to-rejoin-paris-climate-pact-re-enter-iran-nuke-deal-2287176> 28.08.2020'de alınmıştır.

olan ilişkilerini yeniden değerlendirmesine neden olmuştur. Çünkü Çinli yatırımcılar, ABD yaptırımlarından dolayı ekonomik zorluk çeken İran'a yatırım yapmak ve hatta İran'ın doğalgazından pay kapmak istediğini göstermiştir. Yatırım kararının ardından Batı şirketleri İran'ı terk etmeye başlamış, Hindistan ise ABD'den gelen baskılar yüzünden İran'la olan ilişkilerini istediği seviyeye getirememiştir. Böylece bu boşluğu Çin doldurmak istemiştir. Çin'in bu isteği İran'ı da kendi yanına çekerek Hindistan'ı bölgede yalnız bırakmak ve Kuşak Yol Projesini gerçekleştirebilmek adına bir fırsat niteliğindedir. İran'ın Hindistan'la olan ilişkilerinin kötüleşmesi sonucunda Çin devreye girmiş olacak ve Çabahar projesinde Hindistan'ın yarıda bıraktığı işi tamamlayarak bölgede etkisini daha da artırabilecektir. Ekonomisi Çin gibi her yıl büyüyen Hindistan da Çin'in bu yayılcı politikasını görerek İran ile ilişkilerinde bağımsız olması gerektiğini ABD ile yapılan ikili görüşmelerde dile getirmiştir. Bu nedenle Hindistan'a yaptırımlar hususunda bir ayrıcalık tanınmıştır. Ancak sonradan ABD'nin baskıları sonucunda Hindistan yaptırım kararlarına yavaş yavaş uymaya başlamıştır.

Bütün bunların bir sonucu olarak 23 Haziran 2020 tarihinde duyurulan Çin ile İran arasında 25 yıl sürecek olan kapsamlı bir iş birliği anlaşması hazırlıkları başlamıştır. Bu çalışmalar Hindistan'ı da endişeye sevk etmiştir; çünkü enerji, güvenlik ekonomi, teknoloji gibi birçok alanda yapılması planlanan bu anlaşmanın hazırlanmaya başlanacağına duyurulduğu tarihten sonraki süreçte, İran Hindistan ile birlikte Çabahar Limanı-Zahedan arasında yapacağı demir yolu bağlantısı planından Hindistan'ı çıkarmıştır. Bu durum, Çin-İran iş birliğinin gittikçe derinleşmesi ihtimalini artırmakta ve Hindistan'ın Pakistan'ı aradan çıkararak kurmak istediği ekonomik koridorun Çin'in etkisi altına gireceğinden duyduğu endişeyi ciddi şekilde artırmaktadır.

İran'la olan ilişkilerde Hindistan tarafından bırakılan boşluğun Çin tarafından ne ölçüde doldurulacağı yakın gelecekte belli olacaktır. Çin'in yayılcı politikasına karşı Hindistan önlemler almak isteyecektir. Bu noktada İran'la arasını düzeltme konusunda Şiileri kullanabilir. Ancak yine de bu durum ABD'nin yeni başkanının kim olacağına da bağlıdır.

5.8 Tespit-Öngörüler

Hindistan Şiileri, vatandaşı olarak bağlı buldukları ülkede kendilerini geliştirmeye çalışmakta ve genelde iyi eğitilmiş olmaktadır. Görece Sünnilere kıyasen daha varlıklıdır. Sünni Müslümanların mevcut hükümete karşı tavrı hükümetin onlara karşı sert tavırlar sergilemesinden ötürü iyi değilken, Şiilerin hükümete belli bir düzeyde sempatisi olduğu bazı Şii yoğunluklu şehirlerde hükümet partisi olan BJP'ye çıkan oylardan da anlaşılabilir. Ayrıca Şii gruplar arasında da bir söylem farklılığı sezilmektedir. Zira Vatandaşlık Yasası çıkacağı tarihlerde (Aralık 2019) Şii bir grup olan Şii Vakfı Kurulu Başkanı Waseem Rizvi, İç İşleri Bakanına mektup göndererek söz konusu yasaya Şiileri de dahil etmeleri gerektiğini belirtmiştir. Bu isteği yerine getirilmemiş olsa da hala bu istekleri devam etmekte ve hatta yasayla ilgili yapılan protestolara katılmamışlardır.³³⁸ Ancak bir diğer Şii grup ise söz konusu isteğin yerine getirilmemesinden dolayı hükümete tavrı koymuş ve protestolara da katılmışlardır. Bu bağlamda, Şii grupları arasında da söylem ve eylem farklılıkları zaman zaman ortaya çıkabilmektedir. Yakın gelecekte Şiilerin bu yasaya eklenmesi ihtimali düşük olsa da, ABD başkanının değişmesi söz konusu olduğunda Hindistan İran'la ilişkilerini düzeltmek isteyecek ve bu hususta Şiilere karşı daha olumlu ve ılımlı yaklaşarak bu isteklerini yerine getirecektir. Fakat şu an için bu durumun yaşanması zor olduğu görünmektedir.

Bunlara ek olarak, Şiiler Lucknow ve Uttar Pradesh gibi şehirlerde 2019 yılının ilk aylarında yapılan seçimlerde BJP hükümetinin adaylarına destek verdiği görülmektedir. Bu durum, yukarıda da bahsedildiği üzere, Şiilerin mevcut hükümete karşı olumlu bir hissiyat içinde olduğunu göstermekte, ancak hükümetten olumlu bir karşılık gelmediğinde ise durumun bazı Şii gruplar için tersine dönebileceği tahmin edilmektedir. BJP hükümeti, eğer İran'la ilişkilerini düzeltme bağlamında Şii grupların yasa ile ilgili isteklerini yerine getirmesi mümkün olmazsa, bir sonraki seçim tarihinde veya seçime yakın zamanlarda bu hususu değerlendireceği söylenebilir. Çünkü hükümet Şii ağırlıklı şehirlerde oy kaybetmek istemeyecek, bunun sonucunda Şiilere

---

³³⁸ İnternet: Mohan, S. (2019). "Shia Muslims in Uttar Pradesh likely to support BJP, say saffron party is inclusive and gave them important positions". Firstpost. 16 Şubat. Web: <https://www.firstpost.com/politics/shia-muslims-in-uttar-pradesh-likely-to-support-bjp-say-saffron-party-is-inclusive-and-gave-them-important-positions-6100071.html>

istediklerini verebilecektir. Bu da Hindistan Şiilerinin önemini bir kez daha göstermektedir.

Tezin yazılış amacı doğrultusunda belirtilebilecek önemli bir diğer husus ise İran'ın Şiileri kullanarak Hindistan'a etki etmesi hususudur. Zira İran, dış politikasını oluştururken Şiiliği her zaman başta tutmaya çalışmaktadır. Gerçi bu durum bazı büyük güçler açısından aynı şekilde değildir. Mesela İran, Rusya ve Çin'e karşı Şii kartını hatta İslam kartını dahi oynamamaktadır. Zaten İran'ın dış politikadaki zorluklarından biri de budur. ABD'ye karşı onu uluslararası arenada ve özellikle de BMGK'de destekleyecek büyük güçlerin yanında olmayı tercih eden İran, onlara karşı daha ılımlı yaklaşmakta ve İslamiyet ile ilgili konuları kullanmamayı seçmektedir. Ancak İran, Hindistan'a karşı Şiilik ve İslam kartını sık sık kullanmaktadır. Çünkü İran, her ne kadar Hindistan'la kültürel benzerliklere sahip olsa da, Hindistan'ın Batı'ya ve özellikle de ABD'ye yakın duruş sergilemeye başlamasından ötürü rahatsızlık duymaktadır. Bu nedenle de İran, Hindistan'a yönelik olarak Şiiler üzerinden veya 2020'nin mart ayında olduğu gibi Müslümanlar üzerinden mesajlar vermektedir. İran'ın mart ayında verdiği tepkisel mesaj, aslında Hindistan'ın ABD ile ilişkileri bağlamında İran'dan uzaklaşmasına verdiği taktiksel bir mesaj olarak okunmalıdır. Zira İran, Hindistan'ı ABD yaptırımlarına karşı yeteri kadar direnmemekle suçlamaktadır. Dolayısıyla İran, Şiiler veya genel olarak Müslümanlar üzerinden Hindistan'a karşı bir duruş sergilemekte ve yeniden ikili ilişkilerin iyi olmasını dile getirmektedir. Ancak ikili ilişkilerin Hindistan'ın ABD'ye yaptırımlarından dolayı iyiye gitmemesi sonucunda da İran, Çin'le anlaşarak Hindistan'ı devre dışı bırakabileceğinin sinyallerini vermektedir. Haziran 2020'de Çin'le hazırlığını yaptığını duyurmuş olduğu ikili anlaşmalar bunu göstermektedir.

Hindistan'ın ise İran'a vereceği karşılıklar İran'ı çok da zorlamayabilir. Zira Hindistan'ın İran'dan aldığı petrol miktarının sürekli azalmasından dolayı zaten İran'ın petrolden kazandığı para düşürmekteydi. Ancak devreye Çin'in girmesi işleri değiştirebilir ve İran'ın yeniden petrol satışı artabilir. Üstelik Çinli firmaların İran'ın petrol ve doğalgaz sahalarına ortak olmaları söz konusu olursa Hindistan'ın İran üzerindeki etkisi azalacaktır. Hatta Çin'in bölgede güç kazanmasından ve bulunduğu bölgeye sıkışma ihtimalinden dolayı Hindistan endişe duymaya şimdiden başlamış olmalıdır.

Şimdiye kadar, İnan hassas olan Keşmir konusu da dahil Hindistan ile ilgili olan önemli olaylarda sert ve katı ifadelerden kaçınmayı tercih etmiştir. BJP hükümetinin 2019'da Jammu ve Keşmir'i özel statüden çıkardığı zamanda dahi İnan sert bir tepki değil, aksine yumuşak bir cevap vermişti. Ancak İnan'ın mart ayında Cevad Zarif ve Ruhani Lider Hamaney tarafından attığı tweetlerle vermiş oldukları mesajların sertliği İnan-Hindistan ilişkilerinde yeni bir dönemin başladığının işareti niteliğindedir. Bu durum sonucunda Hindistan, Müslüman dünyası üzerindeki cüzi olan nüfuzunu da kaybedebilecektir. İnan'ın Hindistan'a yönelik katı bir çizgi çekmesi halinde bölgede çok önemli sonuçlar ortaya çıkabilecektir.

6. SONUÇ

Uluslararası İlişkiler alanında Soğuk Savaş sonrasında etkinlik kazanan konstrüktivizm; fikirler, normlar, algılar, çıkarlar ve kimlik kavramlarına odaklanmaktadır. Akılcı teorilerin Soğuk Savaş'ın sonunu tahmin edememesinden dolayı konstrüktivizm ya da diğer adıyla inşacı kuram ön plana çıkmaya başlamıştır. Dünyanın fikirler, normlar vasıtasıyla oluşturulan kimlikler üzerinden inşa edildiğine ve devletler arası ilişkilerin algılara, fikirlere, kimliklere, kimliklerden kaynaklanan çıkarlara göre dizayn edildiğine dikkat çeken inşacı kuram, birkaç şekilde yumuşak güç kavramı ile bağdaştırılabilir.

Yumuşak gücün inşacı kuramla benzeştikleri noktalar kimliklerini oluşturan değerler noktasındadır. İnşacı kurama göre devletlerin kimlikleri fikirlerden, algılardan, normlar ve düşüncelerden oluşturmaktadır. Bu fikirler ve algılar ise devletlerin sahip oldukları tarihe, dile dine, coğrafyaya, gelenek ve göreneklerine yani kısacası kültürel değerlerine göre şekil alır. Dolayısıyla inşacı kuramdaki kimlik kavramı yumuşak güç unsurlarından ikisi olan kültürel ve siyasi değerlerden yola çıkılarak meydana gelir. Bu nedenledir ki inşacı kuram ve yumuşak güç birbirleriyle bu noktalarda benzerlikler göstermektedir.

İran İslam Cumhuriyeti, 1979 yılındaki devrimle beraber devlet kimliğini Şiilik mezhebi üzerinden inşa etmiştir. İran, 1979 İslam Devrimi neticesinde yeniden inşa edilmesinden sonra bölgede büyük bir güç olma, devrim ihracı ve Şiiliği yayma gibi hedefler gütmüştür. Ancak bu hedeflerine ulaşmada sert gücünü yani askeri gücünü kullanmıştır. Sert gücüyle pek bir yere varamayan İran, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle beraber dünyadaki büyük aktörlerin yumuşak güce önem vermesiyle başlayan furyada tepkisiz kalmayarak hedeflerine ulaşmada yumuşak güç unsurlarını da kullanmaya başlamıştır.

1901 yılında Ortadoğu'da petrolü bulan ilk ülke olan İran, kıtasal ölçekte Ortadoğu'ya, Orta Asya'ya ve Kafkasya'ya komşudur. Ortadoğu petrolünün çıkış noktası olan Basra Körfezinin doğu kıyıları İran'a ait olduğundan, Hürmüz Boğazı'nı da kontrol altında tutmaktadır. İran hem Hazar'a hem de Hint Okyanusu'na kıyıdaş olan tek devlettir. Bunun İran'a sağladığı avantaj hem Akdeniz'e hem de Karadeniz'e kıyıdaş olmanın Türkiye'ye sağladığı avantaja benzemektedir. Dünyanın en büyük iki

enerji havzasının birine sahip, diğerine komşu olan İran, bu jeopolitik konumuyla dünyanın en stratejik ülkelerinden bir tanesidir.

İran; Irak'a, Türkiye'ye, Afganistan'a, Pakistan'a, Azerbaycan'a ve Ermenistan'a komşudur. Bu sınırdaşlık İran'a uygulanmakta olan, uluslararası ambargoların etkisiz kalmasına yol açmaktadır. Bu nedenledir ki; bölgedeki en büyük aktör Hindistan açısından İran'ın değeri ve İran açısından Hindistan'ın değeri uluslararası ilişkileri çerçevesinde yumuşak gücü kullanımını gerekli kılmıştır.

İran ile Hindistan 1947 yılına dek ortak bir sınırı paylaşan iki devlettir. Bu açıdan bakıldığında, iki devletin kültürleri, dilleri ve gelenekleri pek çok şekilde benzerlikler taşımaktadır. Kültürel benzerlikler, ekonomik anlaşmaların da oluşmasını sağlamış ve böylece Güney Asya ve İran Körfezi'nde önemli bir iş birliği yapılmıştır. Ancak Soğuk Savaş sürecinde İran Şahı'nın Pakistan'a yaklaşmasından dolayı Hindistan İran'dan uzaklaşmıştır. 1979 yılındaki devrimden sonra ise İran iç ve dış politikasını büyük ölçüde değiştirmiş ve bölge ülkeleriyle iyi ilişkiler kurmaya başlamadan Irak ile savaşa girmiştir. Bu savaş sonrasında daha yararlı bir dış politika kuran ve ekonomiyi canlandırmak isteyen İran eski Cumhurbaşkanı Haşimi Rafsancani, takip ettiği bu politika ile beraber dünyayla bütünleşme amacı gütmüştür. Devrim sonrasında Hindistan, İran'ın 'Devrim İhracı' söylemlerinden ve Şiiliği kullanarak ülkesindeki Şiiler üzerinde etkinlik kazanmasından çekinmiş olsa da, İran'ın Pakistan'a karşı Soğuk Savaş zamanı gösterdiği yaklaşmayı göstermemesi İran'la olan ilişkilerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi hususunda büyük rol oynamıştır.

Hindistan-İran ikili ilişkileri tarih boyunca yeteri kadar üstünde durulmayan bir konu iken iki ülkenin ekonomik ve askeri alanlardaki iş birlikleri 2015 yılı sonrasında daha yakından tetkik edilmeye başlanmıştır. İran ve Hindistan'ın ticaret hacmi 2015 sonrasında daha hızlı artmaya başlamış ve Çabahar Limanı, Kuzey-Güney Ulaştırma Koridoru, Pakistan-İran-Hindistan Doğalgaz Hattı Projesi gibi projeler, iki ülkenin stratejik bir iş birliği geliştirdiğini göstermiştir. Aynı zamanda iki ülkenin de Afganistan'a yönelik politikalarının benzerliği de ilişkilerin geliştirilmesinde rol oynamıştır.

İran-Hindistan ilişkileri 1950'li yıllardan sonra İran'ın Pakistan'la olan temasları yüzünden ve İran'ın nükleer faaliyetleri kapsamında ABD yaptırımlarından dolayı sekteye uğrasa da, Hindistan'ın artan enerji ihtiyacından ötürü gelişmeyi

sürdürmüştür. Ayrıca iki ülke sadece enerji sektöründe değil, başka alanlarda da çeşitli ortaklıklar kurarak ticaret hacimlerini genişletmeye çalışmış ve çalışmaktadır. Bu bağlamda, ikili anlaşmalar ve ziyaretlerle bu iki ülkenin ilişkileri her geçen gün sessiz de olsa ilerlemektedir. Bilhassa devrimden sonra İran'ın uluslararası sisteme entegre olmak istemesine rağmen izole edilme gayretleri İran'ın bölgesel yeni ittifaklar kurmaya itmiştir. 2000'den sonra gelişmeye devam eden İran-Hindistan ilişkileri, ABD yaptırımları yüzünden sekteye uğramış ancak 2015'te imzalanan Nükleer Anlaşma ile beraber yeniden büyük bir gelişme göstermiştir. Hindistan'ın yatırımlarıyla desteklediği Çabahar Limanı Projesi, bu noktada ilişkilerin geliştiğinin göstergesi niteliğindedir. Ancak 2018 yılında ABD'nin Nükleer Anlaşmadan çekilmesi, 2019'da tekrar İran'a yönelik yaptırımları devreye sokmasıyla beraber İran-Hindistan ilişkileri yine gerilemiştir. Çabahar Limanı Projesi'ne yaptığı yatırımı durduran Hindistan, ABD yaptırımlarından çekinmesinden ötürü bu şekilde hareket etmektedir. Hindistan, enerji ihtiyacının birçoğunu İran'dan karşılarken yaptırımlardan dolayı rotasını Suudi Arabistan'a çevirmiştir. Fakat bu yaptırımların yumuşaması, kalkması ve değişmesi halinde iki ülke ilişkilerinin yeniden ve daha güçlü gelişeceği tahmin edilmektedir. Zira coğrafi olarak bakıldığında, her iki ülkenin de birbirine ihtiyacı vardır. İran; doğalgaz ve petrolünü satarak ekonomisini dengede tutmak, kurduğu ittifaklarla bölgede var olabilmek ve nüfuzunu artırabilmek için Hindistan'la bağını güçlendirmesi gerekirken; Hindistan ise enerji ihtiyacını karşılayabilmek, Orta Asya'ya açılabilme gibi nedenlerle İran ile ilişkilerini geliştirmesi gerekmektedir.

İran dış politikasında büyük öneme sahip olan Hindistan Şiiliği, Şiiliğin Hindistan'a ulaşmasıyla başlamış ve çeşitli hanedanlıklar zamanında gelişerek yayılmıştır. Daha sonraki zamanlarda ise farklı alt mezhepler yoluyla sürekli parçalanarak ve yayılarak daha da gelişmiş ve böylelikle bugünkü durumuna gelmiştir. Dünyada en çok Şii nüfusun yaşadığı ülkeler içinde Hindistan şu an ikinci konumdadır. Tam olarak bilinmemesinin nedeni ülkede yapılan nüfus sayımında böyle bir ayırım yapılmamış olmasıdır. Müslümanların nüfusu aşağı yukarı belliyken Şiiilerin nüfus miktarı tam olarak bilinmemektedir. Hindistan Şiiileri genel olarak bazı eyalet ve şehirlerde çok sayıda nüfusa sahip olmakla beraber Hindistan'ın geneline yayılmışlardır.

Hindistan Şiiileri, ÷lke içinde birçok dernek, vakıf, örg÷t, parti, alt mezhep, cemaat, okul, medrese, k÷t÷phane ve cami gibi birçok grup ve yapı kurmuşlardır. T÷m Hindistan Şiiileri Örg÷t÷, Al-i İmran Vakfı gibi örg÷tlerle On İki İmam Şiiileri, İsmaililer ve Davudi Buhracılar gibi alt mezheplere mensup olan birçok kişinin son yıllarda adlarını çokça duyulmakta ve bu gibi örg÷t veya alt mezheplerden olan bazı kişilerin siyasi hayatta ve toplumsal hayatta önemli yerlere geldikleri gör÷lmektedir. Üstelik son yıllarda bu grupların başlarındaki şahsiyetlerin kimisi iktidar partisinde yer almış, kimisi de Hindistan Başbakanı Modi'yle gör÷şmeler yapmıştır. Bollywood filmleriyle ÷nl÷ olan Hindistan'da bir de Şii oyuncular yer almakta ve bunların toplum üzerindeki etkisinin de iyi olduğu bilinmektedir.

İran; Irak, Lübnan, Suriye, Yemen gibi birçok ÷lkede yaptığı gibi Hindistan'da da Şiiiler üzerinden politikalar yürüterek bu ÷lkeler etkinliğini ve gücünü artırmaya çalışmaktadır. Ayrıca İran, askeri ve ekonomik gücüyle sonuca varamayacağını bildiği zamanlarda yumuşak gücünü ve diplomasiyi kullanmaktadır. Bununla beraber Hindistan'ın da İran'la ilişkileri geliştirme politikası kapsamında ÷lkedeki özellikle etkisi büyük olan Şii gruplara son yıllarda çok sayıda izin vermiştir. Bu bağlamda Hint hükümetinin Şiiilere bakış açısının günümüzde değiştiği ya da İran'la olan ilişkiler bağlamında değişmiş gibi gösterilmeye çalışıldığı gör÷lmektedir. Ayrıca Şii toplulukları, cemaatleri ve örg÷tlerinden bazılarının Hint Başbakanı'nın partisini desteklediklerini açıklamaları, partideki bazı politikacıların Şii olması gibi durumlar da Hint Şiiileriyle Hindistan hükümetinin arasının iyi olduğuna bir işaret olmaktadır.

İran'ın Hindistan politikası temelinde Şiiileri bir araç olarak kullanması da sadece Hindistan'a yönelik bir politika olmayıp İran tarafından birçok ÷lkeye yönelik olarak uygulanmaktadır. Ancak Şii nüfusunun çok olması ve Hindistan'a yönelik yürüttüğü siyasi ve ekonomik politikalarla ilgili olarak Şii kartını da kullanan İran'ın Hint hükümetiyle ilişkilerinde nasıl bir yol izlemeye devam edeceği ve Hint Şiiilerinin gelecekte nasıl bir yerde olacağı da iki ÷lke arasındaki ilişkilerin seyrine, birbirlerine verdikleri öneme, ABD'nin yeni başkanının kim olacağına ve Hindistan'ın ABD'ye karşı bir duruş sergileyip sergilemeyeceğine bağlıdır.

KAYNAKÇA

- “A Deep Dive Into Bonyads and How They Work”. *Double Think*, Rapor, 3 Haziran 2019. s. 3.
- AKBAŞ, Z. ve BAŞ, A. (2013). “İran’ın Nükleer Enerji Politikası ve Yansımaları”. *History Studies*, Cilt 5, Sayı 2, s.21.
- AKILLI, E. (2013). “*Türkiye’de Devlet Kimliği ve Dış Politika*”. Ankara: Nobel Yayınları, s.160-161.
- ALPAY, E. (2018). “Sosyal İnşacılık Kuramı Çerçevesinde Türk ve Bulgar Kimliği”, İstanbul: Hiper Yayınları, s. 51.
- AMETBEK, D. (2017). “İran ve Orta Asya: Tarih, Kültür Ve Politika”. *ANKASAM*, Balgat Çalışmaları, Sayı 4.
- ARI, T. (2013). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. Bursa: Mkm Yayınları, s.507.
- ARIKAN, P. (2012). “Suriye’nin Nusayri Yüzü ve İran”. *Ortadoğu Analiz Dergisi*. Cilt 4, Sayı 43, s.18-29.
- ARMANIOS, F. (2004). “Islam: Sunnis and Shiites”. *CRS Report For Congress*. s.2.; İnternet: Pruitt, S. (2019). “Islam’s Sunni-Shia Divide, Explained”. *History*. Web: <https://www.history.com/news/sunni-shia-divide-islam-muslim> 02.10.2019’da alınmıştır.
- BAR, S. (2004). “Iran: Cultural Values, Self images and Negotiation Behavior”. *Institute for Policy and Strategy*. s.1.
- BATTISTELLA, D. (2009). “Le projet constructiviste”. *Théories des relations internationales*. Battistella, D. (Ed.) Presses de Sciences Po. s.316.
- BİLGETÜRK, İ. (2018). “İran’ın Suriye Politikası Bağlamında Şiilik ve Şii Milisler”. *ANKASAM Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, s.398-438.;
- BRZEZINSKI, Z. (1998). “*Büyük Satranç Tahtası: Amerika’nın Önceliği ve Bunun Jeostratejik Gerekleri*”. Çev. Ertuğrul Dikbaş ve Ergun Kocabıyık, İstanbul: Sabah Kitapları, s.27.
- BULUT, M. (2018). “Türkiye-İsrail İlişkilerinin Analizi: Konstrüktivist (İnşacı) Bir Yaklaşım”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Doktora Tezi. s.21.
- CAVLAK, H. ve ÖZBİLEK, Ü. (2018). “Konstrüktivist Perspektiften Devrim Sonrası İran Siyasal Sistemi”. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt 8, Sayı 16, s.129–137.
- CHORIN, E. ve MALKA, H. (2008). “Iran’s Soft Power Creates Hard Realities”. *CSIS Middle East*. s.1-2.
- ÇELİK, K. E. (2016). “İslam Devrimi Sonrası İran’da Kimlik ve Dış Politika: Konstrüktivist Bir Bakış”. *Bölgesel Çalışmalar Dergisi*. Cilt 1, Sayı 1, s.251- 274.
- DAFTARY, F. (2003). “*Les Ismaéliens: Histoire et traditions d'une communauté musulmane*”. Librairie Artheme Fayard.

- DAFTARY, F. (2014). “*Şii İslam Tarihi*”. Alfa Basım Yayın.
- DEMİR, V. (2012). “*Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*”. İstanbul: Beta Yayınları, s.60.
- DEMİRTAŞ, T. (2015). “Türkiye’nin Afrika Politikasında Yumuşak Güç Unsurunun Rolü”. *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Yüksek Lisans Tezi. s.7.
- DOIX, V. (2017). “Le facteur chiite dans la politique étrangère de l’Iran”. *Diploweb*. Web: <https://www.diploweb.com/Le-facteur-chiite-dans-la-politique-etrangere-de-l-Iran.html> 12.02.2020’de alınmıştır.
- DURSUNOĞLU, H. (2009). “Türkiye Türkçesindeki Farsça Sözcükler ve Kullanım Şekilleri”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt 13, Sayı 1, s.131-142.
- EKŞİ, M. (2017). “İran’ın Transnasyonel ve Teopolitik-Şiilik-Temelli Kamu Diplomasisi”. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, s.46-66.
- ELHAN, N. (2017). “İran’ın Uluslaşma Sürecinde Süreklilik ve Değişim: Banknotlar ve Posta Pulları Üzerine Bir İnceleme”. *Akademik Ortadoğu Dergisi*. Cilt 11, Sayı 2, s.85-97.
- ELPHINSTONE, M. (1843). “*The History of India*”. London, s. 659-660.
- EMEKLİER, B. (2011). “Uluslararası İlişkiler Disiplininde Epistemolojik Paradigma Tartışmaları: Postpozitivist Kuramlar”. *Bilge Strateji*. Cilt 2, Sayı 4, s.161.
- EROL, M. S. (Şubat-2004). “Hindistan’ın Yeni Orta Asya Politikası ve Tacikistan”, *Stratejik Analiz Dergisi*, s.74.
- EROL, M. S. ve OZAN, E. (2011). “Türk Dış Politikasında Süreklilik Unsuru Olarak Siyasal Rejim”. *Gazi Akademik Bakış*. Cilt 4, Sayı 8, s.17.
- ERTEM, H. S. (2012). “Kimlik ve Güvenlik İlişisine Konstrüktivist Bir Yaklaşım: Kimliğin Güvenliği ve Güvenliğin Kimliği”. *Güvenlik Stratejileri*. Cilt 8, Sayı 16, s.183.
- FAROOQUI, S. A. (2011). “*A Comprehensive History of Medieval India: Twelfth to the Mid-Eighteenth Century*”. India: Pearson Education, s.172.
- FOROZAN, H. (2016). “*The Military in Post-Revolutionary Iran: The Evolution and Roles of the Revolutionary Guards*”, Routledge, s. 130.
- GOZLAN, M. (2008). “*Sunnites, chiïtes, pourquoi ils s'entretuent*”. Editions du Seuil.
- GÖRÇÜN, Ö. F. (2008). “*1979 İran İslam Devrimi Sonrası Türkiye İran İlişkileri*”, Beta Yayıncılık, İstanbul, s. 82.
- GRAY, S. (2011). “Hard Power And Soft Power: The Utility Of Military Force As An Instrument of Policy In The 21st Century”. *The Strategic Studies Institute*. s.28.
- GUZZINI, S. (2000). “A Reconstruction of Constructivism in International Relations”. *European Journal of International Relations*. Cilt 6, Sayı 2, s.155.

- GÜNDOĞAN, Ü. (2011). “Geçmişten Bugüne İran İslam Devrimi: Genel Değerlendirme”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 3, Sayı 29, s. 96.
- GÜNDOĞDU, M. C. (2016). “Uluslararası İlişkilerde İran’ın Yumuşak Güç Politikaları”. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Yüksek Lisans Tezi. s.16.
- GÜNEK, A. (2018). “A New Type of Soft Power: Country Branding”. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, Cilt 4, Sayı 1, s.252.
- GÜNEŞ, E. (2018). “Şii Jeopolitiğinde Türkiye ile İran’ın Güç Mücadelesi”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 74, Sayı 1, s.57-88.
- HASAN, A. (1990). “*Vanishing Culture of Lucknow*”. South Asia Books. s.30- 31.
- HASNAIN, N. (2016). “*The Other Lucknow*”. New Delhi: Vani Prakashan.
- HASNAIN, N. ve HUSAIN, S. E. (1988). “*Shias and Shia Islam in India: a study in society and culture*”. New Delhi: Harnam Publications.
- HODJAT, M. (1995). “*Cultural Heritage In Iran: Policies For An Islamic Country*”. New York: Institute of Advanced Architectural Studies.
- HOLLISTER, J. N. (1953). “*The Shi’a Of India*”. London: Luzac Company.
- HOWARTH, T. M. (2005). “*The Twelver Shi'a as a Muslim Minority in India: Pulpit of Tears*”. Psychology Press.
- HURD, I. (2008). “Constructivism”. Reus-Smit C. ve Snidal, D. (Ed.), *The Oxford Handbook of International Relations*, Oxford: Oxford University Press, s.298-316.
- HUSAIN, M. (1996). “*Mohammad Quli Qutb Shah: Makers of Indian Literature*”. Mehr Afshan Farooqi (Çev.), Sahitya Akademi,
- HÜSEYİN, H. (1968). “İran’ın Yumuşak Gücünün Jeopolitiği”. *Name-i Pejuheş Dergisi*. Cilt 4, Sayı 2, s.243.
- IRAVANI, M. R. vd. (2014). “A Study of Social and Cultural in the Asna Ashari Shias”. *Technical Journal of Engineering and Applied Sciences (TJEAS)*. Cilt 4, Sayı 3, s.156-164.
- İnternet: “All India Muslim Personal Law Board”. *Revolvy*. Web: <https://www.revolvy.com/topic/All+India+Muslim+Personal+Law+Board>, 18.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “A Look Inside EIKO, Khamenei’s Most Secretive Bonyad”. (2019). *Double Think*. Web: <https://doublethink.institute/report/a-look-inside-eiko-khameneis-most-secretive-bonyad/> 19.05.2020’de alınmıştır.
- İnternet: “About Us”. *Chennai Shia Youth Association*. Web: <https://www.chennaishaiyouth.com/about-us.html>, 13.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “About Us”. *Dünya İslami Ağı*. Web: www.winislam.com/index.php?option=com_content&view=article&id=4, 25.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “About Us”. *Imamia Youth Organization*. Web: www.imamiayouth.in/pages/about_us. 25.04.2018’de alınmıştır.

- İnternet: “About Us”. *Vidya Sarathi*. Web: www.vidyasarathi.com/Sultanul-Madaris-Lucknow-210, 26.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Adil Shahi Dynasty”. *Britannica*. Web: <https://www.britannica.com/topic/Adil-Shahi-dynasty>, 12.08.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Administration of India under the Bahmani Kingdom”. *History Discussion*. www.historydiscussion.net/history-of-india/medieval-age/administration-of-india-under-the-bahmani-kingdom-indian-history/6589 10.08.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “All India Shia Organisation”. *Revolvy*. Web: <https://www.revolvy.com/main/index.php?s=All%20India%20Shia%20Organisation> 13.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Analysing The Differences Between Soft And Hard Power Politics Essay”. *UK Essays*. (2018). Web: <https://www.ukessays.com/essays/politics/analysing-the-differences-between-soft-and-hard-power-politics-essay.php?vref=1> 20.12.2019’da alınmıştır;
- İnternet: “Azim Premji Biography”. *The Famous People*. <https://www.thefamouspeople.com/profiles/azim-premji-6447.php>, 04.05.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Bahmani Sultanate”. *Global Security*. Web: <https://www.globalsecurity.org/military/world/india/history-bahmani.htm> 10.08.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Bahmani Sultanate”. *Wikipedia*. Web: <https://fr.wikipedia.org/wiki/Bahman%C3%AE#/media/File:Bahamani-sultanate-map.svg> 08.08.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Bijapur Sultanate”. *Anwar's Coin Collection*. Web: www.anwarcoincollection.com/category/sultanate/bijapur-sultanate/ 13.08.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Caferiler kimlerdir”. *İnternet Haber*. 20.09.2018, Web: www.internethaber.com/caferiler-kimlerdir-alevilikten-farki-ne-caferi-mezhebi-lideri-kimdir-1904848h.htm, 02.09.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Caferilik nedir?”. *Timetürk*. 15.11.2017. Web: <https://www.timeturk.com/caferilik-nedir/haber-778206>, 02.09.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Commercial Relations, Trade Agreements and International Trade Organisations”. Commerce Ministry of India. s.150. Web: https://commerce.gov.in/pdf_download/8.Commercial%20Relations,%20Trade%20Agreements%20and%20International%20Trade%20Organisations.pdf 25.08.2020’de alınmıştır.
- İnternet: “Death Anniversary of Raja Sahib of Mehmoodabad”. *Shaheed Foundation*. Web: www.shaheedfoundation.org/foundationnews.asp?id=2232, 25.04.2018’de alınmıştır.

- İnternet: “Dünya Ehlîbeyt Kurultayı”. *Wikishia*. Web: [tr.wikishia.net/view/Dünya_Ehlîbeyt_\(a.s\)_Kurultayı#Y.C3.BCksek_Kons ey](http://tr.wikishia.net/view/Dünya_Ehlîbeyt_(a.s)_Kurultayı#Y.C3.BCksek_Kons ey) 25.12.2019’da alınmıştır.
- İnternet: “Education”. *Al-i İman Vakfı*. Web: <http://www.alimaan.org/education.html> 13.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Foundation and Development”. *Nazmia*. Web: www.nazmia.org/history.htm 25.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “From Early Beginnings to Modern-Day Shia”. *Fanack.com*. Web: <https://fanack.com/religions/shia-islam/> 30.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Hassan Rouhani Visits Hyderabad Mosque, Calls For Unity Among Muslims”. *NDTV*. Web: <https://www.ndtv.com/india-news/hassan-rouhani-visits-hyderabad-mosque-mecca-masjid-calls-for-unity-among-muslims-1813694>, 08.05.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Head of Supreme Council of Ahlul Bayt World Assembly: Seventh General Assembly Session to be held in 2019”. *Ahlulbayt News Agency*. Web: https://en.abna24.com/news/seventh-general-assembly-session-to-be-held-in-2019_923769.html 23.02.2019’da alınmıştır.
- İnternet: “Hindistan’da izdiham: 18 ölü”. *İslah Haber*. 18.01.2014. Web: <https://www.islahhaber.net/54312--26229.html>, 21.11.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “India”. *Wiki Shia*, Web: en.wikishia.net/view/India, 30.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Iran Ambassador Gholamreza Ansari Discusses India-Iran Relations”, *Institute for Defence Studies and Analyses*. 2017. Web: <https://idsa.in/idsanews/islamic-republic-iran-to-india-gholamreza-ansari> 09.05.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Iran is the largest Shia Muslim country”. *Indian Express*. Web: archive.indianexpress.com/oldStory/75028/, 06.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Iran’s supreme leader Ayatollah Khamenei asks India to ‘confront extremist Hindus and their parties’”. *Times of India*, 5 Mart 2020. Web: <https://timesofindia.indiatimes.com/india/irans-supreme-leader-ayatollah-khamenei-asks-india-to-confront-extremist-hindus-and-their-parties/articleshow/74496829.cms> 21.08.2020’de alınmıştır.
- İnternet: “Islam In Iran”. *Iranica Online*. Web: www.iranicaonline.org/articles/islam-in-iran-vii-the-concept-of-mahdi-in-twelve-shiism, 21.11.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “İmâmiyye Fırkası”. *Ehli Sünnet Büyükleri*. Web: www.ehlisunnetbuyukleri.com/İslam-Tarihi-Ansiklopedisi/Detay/İMAMIYYE-FIRKASI/424 20.11.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “İran Devrimi ve Dış Politika Dinamikleri”, International Middle East Peace Research Center, Web: <http://www.impr.org.tr/iran-devrimi-ve-dis-politika-dinamikleri/#.UfDS09Lw139>, 19.12.2019’da alınmıştır.
- İnternet: “İsmaililik”, *Dünya Dinleri*. Web: www.dunyadinleri.com/ismailik.html 30.08.2018’de alınmıştır.

- İnternet: “İsnâaşeriyye”. **Dünya Dinleri**. Web: https://www.dunyadinleri.com/tr-TR/dunya-dinleri/siilik-veya-si-mezhepleri/oku_isn-aseriyye-onikicilik-on-iki-imamcilik 21.11.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Jawadia Arabic College”. **Wikiwand**. Web: www.wikiwand.com/en/Jawadia_Arabic_College, 26.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Kamala Harris Pledges To Rejoin Paris Climate Pact, Re-Enter Iran Nuke Deal”. **NDTV**. 29 Ağustos. Web: <https://www.ndtv.com/world-news/us-election-2020-kamala-harris-pledges-to-rejoin-paris-climate-pact-re-enter-iran-nuke-deal-2287176> 28.08.2020’de alınmıştır.
- İnternet: “Khoja in India”. **Joshua Project**. Web: https://joshuaproject.net/people_groups/17177/IN, 05.05.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “La Communauté Khoja Shia Isna Asheri”. **Shia 974**. Web: <https://shia974.fr/texte/La-communautaire-KHOJA-SHIA-ISNA-ASHERI.htm>, 26.10.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Madinatul Ulum College”. **Wiki Shia**. Web: en.wikishia.net/view/India#Madinatul_Ulum_College, 20.10.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Mapping the Global Muslim Population”. **Pew Forum**. 7 Ekim 2009, Web: www.pewforum.org/2009/10/07/mapping-the-global-muslim-population/ 25.10.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “More Muslims voted for BJP this time: Naqvi”. **Business Standard**. 25.05.2014, Web: https://www.business-standard.com/article/politics/more-muslims-voted-for-bjp-this-time-naqvi-114052500532_1.html, 21.11.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “New regional party launched in Meghalaya”. **The Times Of India**. Web: <https://timesofindia.indiatimes.com/city/shillong/new-regional-party-launched-in-meghalaya/articleshow/57956495.cms>, 25.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Piyush Srivastava, Shia cleric Maulana Kalbe Sadiq slams RSS chief Mohan Bhagwat on conversion issue”. **India Today**. Web: <https://www.indiatoday.in/india/north/story/shia-cleric-maulana-kalbe-sadiq-aimplb-rss-mohan-bhagwat-232431-2014-12-23> 18.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “PM Narendra Modi's ‘Sabka Saath’ push at Saifee Mosque in Indore, says we believe in taking everyone along”. **Times Now News**. 14.09.2018. Web: <https://www.timesnownews.com/india/article/narendra-modi-ashara-mubarak-indore-madhya-pradesh-dawoodi-bohra-syedna-mufaddal-saifuddin-sumitra-mahajan-vishvas-sarang-kantilal-bhuria-shivraj/284496> 21.11.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “PM Shri Narendra Modi Met Syedna Mufaddal Saifuddin during Ashara sermons in Indore”, **Youtube**, Gallinews, 14.09.2018, Web: <https://www.youtube.com/watch?v=W93wy4r-HZ8>, 21.11.2018’de alınmıştır.

- İnternet: “Quli Qutb Mulk”. **Revolvy**. Web: <https://www.revolvy.com/page/Quli-Qutb-Mulk> 20.08.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Qutb Shahi Dynasty Map”. **Maps Of India**. <https://www.mapsofindia.com/history/qutb-shahi-dynasty.html#> 25.10.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Qutb Shahi Dynasty”. **Revolvy**. Web: <https://www.revolvy.com/page/Qutb-Shahi-dynasty> 20.08.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Qutub Shahi Dynasty”. **Glorious India**. Web: www.gloriousindia.com/history/qutub_shahi_dynasty.php 20.08.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Sharia Courts should be first option”. 18 Temmuz 2007. **The Times Of India**. Web: <https://timesofindia.indiatimes.com/india/Sharia-courts-should-be-first-option-AIMPLB/articleshow/2212292.cms?referral=PM> 20.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Shia Muslims Population”. **Shia Numbers**. Web: shianumbers.com/shia-muslims-population.html 09.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Suriye Alevileri: Katliamdan iktidara”. **BBC**. 14 Mart 2013. Web: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/03/130314_suriye_alevileri_1 02.01.2020’de alınmıştır.
- İnternet: “Sünni ile İsmaili Arasındaki Fark”. **Limenya.com**. Web: <https://limenya.com/sunni-ile-ismaili-arasindaki-fark/> 02.09.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Syed Hamidul Hasan”. **Revolvy**. Web: <https://www.revolvy.com/page/Syed-Hamidul-Hasan>, 21.11.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “The Adil Shahi Kingdom”. **Indo History**. Web: indohistory.com/adil_shah_dynasty_at_bijapur.html 15.08.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “The Adil Shahis of Bijapur Till the End”. **India That Was**. Web: www.indiathatwas.com/the-adil-shahis-of-bijapur-till-the-end/ 15.08.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “The Non-Hindus in Caste System”. **Shiavault**. Web: www.shiavault.com/books/the-caste-system-of-india-a-very-rudimentary-summary/chapters/6-the-non-hindus-in-caste-system 08.03.2020’de alınmıştır.
- İnternet: “The rise of Iran as a regional power: Shia empowerment and its limits”. **NATO**. Web: <https://www.nato.int/docu/review/2016/Also-in-2016/iran-tehran-islamic/EN/index.htm>, 08.05.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Twelvers / Ithna Ashari Islam”. **Global Security**. Web: <https://www.globalsecurity.org/military/intro/islam-ithna-ashari.htm> 21.11.2018’de alınmıştır.

- İnternet: “What is the difference between Shia and Bohra People?” *Stack Exchange*. Web: <https://islam.stackexchange.com/questions/8535/what-is-the-difference-between-shia-and-bohra-people>, 05.05.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Who Are The 12 Imams Of Twelver Shia Islam?”. *World Atlas*. Web: <https://www.worldatlas.com/articles/who-are-the-twelve-imams-of-twelver-shia-islam.html>, 21.11.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Why India”. *Al-i İman Vakfi*. Web: www.alimaan.org/whyindia.html, 06.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: “Yunus Emre Enstitüsü bir yılda 15 bin yabancıya Türkçe öğretti”, *TRT Haber*. Web: <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/yunus-emre-enstitusu-bir-yilda-15-bin-yabanciya-turkce-ogretti-446228.html> 30.12.2019’de alınmıştır.
- İnternet: “Yunus Emre Enstitüsü”, Web: <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/vizyon-misyon> 20.11.2019’da alınmıştır.
- İnternet: ABDİ, P. (2006). “All India Muslim Women's Personal Law Board On Muslim Women's Reservation”. *Millî Gazete*. Web: www.milligazette.com/IndMusStat/2006a/966-aimwplb-12jun06-reservation.htm 20.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: Aga Khan Okulları hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Web: <https://www.agakhanschools.org/India>
- İnternet: Aga Khan Topluluğu hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Web: http://www.akrspindia.org.in/home_homepage
- İnternet: AKÇADAĞ, E. (2014). “ABD’nin Kamu Diplomasisi Stratejisi: Akıllı Güç”, *Kamu Diplomasisi*. s.1 Web: <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/abdkdstratejisi.pdf> 10.02.2020’de alınmıştır.
- İnternet: AKSÖZ, A. (2018). “Davudi Buhra Cemaati”. *Mecra*. 25 Eylül. Web: <https://www.gzt.com/mecra/davudi-buhra-cemaati-3435120> 20.11.2018’de alınmıştır.
- İnternet: AL-HAMID, R. (2019). “What is behind rising anger against Iran in Iraq?”. *Anadolu Ajansı*. Web: <https://www.aa.com.tr/en/analysis/what-is-behind-rising-anger-against-iran-in-iraq/1667707#> 28.12.2019’da alınmıştır.;
- İnternet: All India Muslim Personal Law Board, Web: www.aimplboard.in 20.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: AMADEO, K. (2019). Sunni Versus Shiite Conflict Explained. *The Balance*. <https://www.thebalance.com/sunni-shiite-split-3305550>, 01.10.2019’da alınmıştır.
- İnternet: AMAN, F. (2016). “Iran’s Uneasy Relationship with its Sunni Minority”. *Middle East Institute*. Web: <https://www.mei.edu/publications/irans-uneasy-relationship-its-sunni-minority> 21.12.2019’da alınmıştır.;

- İnternet: ARSLAN, M. İ. (2019). “TİKA’dan Gine’de 500 aileye gıda yardımı”. *Anadolu Ajansı*. Web: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tikadan-ginede-500-aileye-gida-yardimi/1485326> 28.12.2019’da alınmıştır.
- İnternet: ASKEROĞLU, S. (2016). “İran Jeopolitiği”. Web: <https://www.habererk.com/dunya/iran-jeopolitigi-sabir-askeroglu-h24302.html> 19.11.2019’da alınmıştır.
- İnternet: BERLINGER, J. (2018). “Pompeo accuses Iranian Supreme Leader of profiting from \$95 billion hedge fund”. *CNN*, 23 Temmuz. Web: <https://edition.cnn.com/2018/07/22/politics/pompeo-iran-speech-intl/index.html> 19.05.2020’de alınmıştır.
- İnternet: BILGRAMI, M. P. (2017). “Iran’s Relations with India”. *İram Center*. Web: <https://iramcenter.org/en/irans-relations-with-india/> 09.05.2018’de alınmıştır.
- İnternet: *CIA World Factsbook*. “India 2012 International Religious Freedom Report”. <https://www.state.gov/documents/organization/208640.pdf> 07.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: DAI, H. (2016). “Al Mustafa University, Iran’s global network of Islamic schools”. *Iranian American Forum*. Web: iranian-americans.com/irans-export-of-islamic-fundamentalism-al-mustafa-global-training-centers-2/ 25.12.2019’da alınmıştır.
- İnternet: DAVENPORT, K. (2019). “IAEA Says Iran Abiding by Nuclear Deal”. *Arms Control Association*. Web: <https://www.armscontrol.org/act/2019-04/news/iaea-says-iran-abiding-nuclear-deal> 10.10.2019’da alınmıştır.
- İnternet: DEMİR, H. (2018). “İran’ın Şii Yayılmacılığı”. *Türkiye Gazetesi*. Web: <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/hilmi-demir/605388.aspx> 12.10.2019’da alınmıştır.
- İnternet: Dünya Ehlîbeyt Kurultayı. Web: <http://www.ahl-ul-bayt.org/en/introducing-the-assembly/> 17.11.2019’da alınmıştır.
- İnternet: ENGINEER, A. A. (2004). “On reservation for Muslims”. *The Milli Gazette*. Web: www.milligazette.com/Archives/2004/01-15Sep04-Print-Edition/011509200449.htm 08.03.2020’de alınmıştır.
- İnternet: EROL, M. S. (2015). “Alt Kıtada Dinmeyen Gözyaşı: Keşmir”. *Millî Gazete*, 29 Ekim, Web: <https://www.milligazete.com.tr/makale/850377/prof-dr-m-seyfettin-erol/alt-kitada-dinmeyen-gozyasi-kesmir> 21.11.2018’de alınmıştır.
- İnternet: EROL, M. S. (2017). “Yeni Afganistan Stratejisi” ve Pakistan: BOP’ta Güney Asya Butonuna Basıldı”. *Millî Gazete*. 24 Ağustos. Web: <https://www.milligazete.com.tr/makale/1225448/prof-dr-m-seyfettin-erol/yeni-afganistan-stratejisi-ve-pakistan-bopta-guney-asya-butonuna-basildi> 21.11.2018’de alınmıştır.
- İnternet: ETHIRAJAN, A. (2016). “India’s Narendra Modi woos Iranian leaders”. *BBC*. 21 Mayıs, Web: www.bbc.com/news/world-asia-india-36329915, 09.04.2018’de alınmıştır.

- İnternet: FIĞLALI, E. R. (2001). “İsnaaşeriyye”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. s. 149-153. Web: <https://islamansiklopedisi.org.tr/isnaaseriyye> 12.06.2020’de alınmıştır.
- İnternet: GÜVEN, A. (2019). “ABD Ambargoları Gölgesinde Hindistan-İran İlişkileri”. *İlim ve Medeniyet*. 6 Temmuz. Web: <https://www.ilimvemedenyet.com/abd-ambargolari-golgesinde-hindistan-iran-iliskileri.html> 21.08.2020’de alınmıştır.
- İnternet: HANNAH, J. (2020). “Iraq Needs Regime Change Again”. *Foreign Policy*. Web: <https://foreignpolicy.com/2020/02/20/iraq-needs-regime-change-again-allawi-protests-iran/> 28.02.2020’da alınmıştır.
- İnternet: HARRIS, G. (2013). “India’s Supreme Court Restores an 1861 Law Banning Gay Sex”. 11 Aralık. *The New York Times*. Web: <https://www.nytimes.com/2013/12/12/world/asia/court-restores-indias-ban-on-gay-sex.html?hp> 20.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: Hispan Tv, Web: www.hispantv.ir/
- İnternet: IKENBERRY, G. J. (2004). “Review from Soft Power: The Means to Success in World Politics”. *Foreign Affairs*. Web: <https://www.foreignaffairs.com/reviews/capsule-review/2004-05-01/soft-power-means-success-world-politics> 20.12.2019’da alınmıştır;
- İnternet: İran İslam Cumhuriyeti Anayasası, Web: kitab.nur-az.com/tr/lib/view/663/1/78128/Giriş/. 10.11.2019’da alınmıştır.
- İnternet: İslami Kültür ve İlişkiler Teşkilatı, Web: <https://en.icro.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=257&pageid=9642> 16.12.2019’da alınmıştır.
- İnternet: JALEEL, M. (2016). Clear air on ‘plot’ to link Iran to terror attack: Shia cleric. *The Indian Express*. 22 Mayıs. Web: <https://indianexpress.com/article/india/india-news-india/modi-iran-visit-new-delhi-israeli-embassy-2012-attack-iran-plot-2813081/> 21.11.2018’de alınmıştır.
- İnternet: LAUB, Z. ve ROBINSON, K. (2020). “What Is the Status of the Iran Nuclear Agreement?”. *Council on Foreign Affairs*. Web: <https://www.cfr.org/backgrounder/what-status-iran-nuclear-agreement> 12.11.2019’da alınmıştır.
- İnternet: LI, E. C. (2018). “The Rise and Fall of Soft Power”. Web: <https://foreignpolicy.com/2018/08/20/the-rise-and-fall-of-soft-power/> 12.12.2019’da alınmıştır.
- İnternet: MAHMUD, T. (2006). “Reform Friendly”. *Times Of India*. 11 Aralık, Web: <https://timesofindia.indiatimes.com/home/opinion/edit-page/Reform-Friendly/articleshow/762529.cms?referral=PM>, 09.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: MAMOURI, A. (2017). “How Iraqis view Iran’s influence in their country”. *Al-Monitor*, Web: <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/04/iran-iraq-syria-lebanon-yemen-shiite-militias-qatar.html> 22.12.2019’da alınmıştır.

- İnternet: Ministère de L'Europe et des Affaires étrangères. “*La question nucléaire iranienne*”. Web: <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/iran/la-question-nucleaire-iranienne/> 24.12.2019’da alınmıştır.
- İnternet: MOHAN, S. (2019). "Shia Muslims in Uttar Pradesh likely to support BJP, say saffron party is inclusive and gave them important positions". *Firstpost*. 16 Şubat. Web: <https://www.firstpost.com/politics/shia-muslims-in-uttar-pradesh-likely-to-support-bjp-say-saffron-party-is-inclusive-and-gave-them-important-positions-6100071.html>
- İnternet: MUKERJEE, S. (2005). “India’s Muslims face up to rifts”. 9 Şubat. *BBC*. Web: news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/4235999.stm 13.04.2018’de alınmıştır.
- İnternet: NADA, G. (2018). “Part 1: Iran’s Role in Iraq”. *Wilson Center*. Web: <https://www.wilsoncenter.org/article/part-1-irans-role-iraq> 28.12.2019’da alınmıştır.;
- İnternet: NYE, J. S. (2006). “Think Again: Soft Power”. *Foreign Policy*. Web: <https://foreignpolicy.com/2006/02/23/think-again-soft-power/> 10.02.2020’de alınmıştır.
- İnternet: OKAR, B. “İsmaililer ve Hasan Sabbah: Köken Miras: İslam’da Muhalefetin Toplumsal Temelleri”. *Bilim ve Gelecek Dergisi*. Sayı 86. Web: <https://www.cafrande.org/ismaililer-ve-hasan-sabbah-koken-ve-miras-islamda-muhalefetin-toplumsal-temelleri/> 02.09.2018’de alınmıştır.
- İnternet: PETHİYAGODA, K. (2018). “India’s Pursuit of Strategic and Economic Interests in Iran”, *Brookings Institute*. s.20. Web: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2018/09/Indias-Pursuit-of-Strategic-and-Economic-Interests-in-Iran.pdf>. 27.08.2020’de alınmıştır.
- İnternet: PILLALAMARRI, A. (2014). “India’s Muslims Aren’t All Skeptical of Modi and the BJP”, 29 Mayıs. *The Diplomat*. Web: <https://thediplomat.com/2014/05/indias-muslims-arent-all-skeptical-of-modi-and-the-bjp/> 15.05.2018’de alınmıştır.
- İnternet: PURI, B. “Obama’s overtures Approach to win Muslims flawed”. *Tribune India*, Web: www.tribuneindia.com/2009/20090725/edit.htm#4, 06.04.2018’de alınmıştır.;
- İnternet: RAIMZHANOVA, A. (2015). “Power In IR: Hard, Soft and Smart”. *Institute for Cultural Diplomacy and the University of Bucharest*. Web: www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2015-12_annual/Power-In-Ir-By-Raimzhanova,-A.pdf, 20.12.2019’da alınmıştır.
- İnternet: RANA, V. “The Bahmanis: Polity, Society, Economy and Culture”. *History Discussion*. Web: www.historydiscussion.net/history-of-india/the-bahmanis-polity-society-economy-and-culture/2028 10.08.2018’de alınmıştır.
- İnternet: REHMAN, Z. U. (2019). “Shia Islam in colonial India and Pakistan”. *The News*. 9 Haziran. Web: <https://www.thenews.com.pk/tns/detail/567927-shia-islam-colonial-india-pakistan> 08.03.2020’de alınmıştır.

- İnternet: ROBINSON, K. (2020). "What is Hezbollah?". *Council on Foreign Affairs*. Web: <https://www.cfr.org/backgrounder/what-hezbollah> 01.01.2020'de alınmıştır.
- İnternet: SAEIDI, A. A. (2009). "Iranian Para-governmental Organizations (bonyads)". *Middle East Institute*. 29 Ocak. Web: <https://www.mei.edu/publications/iranian-para-governmental-organizations-bonyads>, 19.05.2020'de alınmıştır.
- İnternet: SARI, İ. ve FARZAM, R (2018). "Suriye'de İran'ın Şii milisleri". *Anadolu Ajansı*. Web: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/suriye-de-iran-in-sii-milisleri/1089525#> 28.12.2019'de alınmıştır.;
- İnternet: SHARMA, B. (2017). "The Leader Of The Shia Muslims Praises BJP, Protests The 'Secular Alliance' And Prefers BSP". *Huffington Post*. 15 Şubat. Web: https://www.huffingtonpost.in/2017/02/15/the-leader-of-the-shia-muslims-praises-bjp-protests-the-secular_a_21714468/ 21.11.2018'de alınmıştır.
- İnternet: SIKAND, Y. (2007). "Interview with Maulana Kalbe Sadiq which is a Shia scholar". *Twocircles.net*. Web: twocircles.net/2007aug08/interview_maulana_kalbe_sadiq_shia_scholar.html# V9U9gPB97IU 17.04.2018'de alınmıştır.
- İnternet: SINGH, G. "Imperialism and Divide & Rule Policy", *Bololoji*, www.boloji.com/index.cfm?md=Content&sd=Articles&ArticleID=7567, 06.04.2018'de alınmıştır.
- İnternet: SUMAR, A. "The Formation of the Ja'fari Shi'a Islamic School of Law from its Inception to the Occultation". *Al-islam.org*. Web: <https://www.al-islam.org/articles/formation-jafari-shia-islamic-school-law-its-inception-occultation-afzal-sumar>, 05.05.2018'de alınmıştır.
- İnternet: TAJALDINI, J. (2009). "*Iranian Perceptions Of India And Indian Shiism In The Eighteenth And Nineteenth Centuries*". Jawaharlal Nehru University. Centre For Historical Studies School Of Social Sciences. Doktora Tezi, s.183. Web: shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/17674/12/12_chapter%206.pdf 20.10.2018'de alınmıştır.
- İnternet: TATCHELL, P. (2008). "Iran's war on Sunni Muslims". *The Guardian*. Web: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2008/oct/16/iran-humanrights> 21.12.2019'de alınmıştır.
- İnternet: THOTTAM, J. (2009). "India's Historic Ruling on Gay Rights". 2 Temmuz. *TIME*. Web: content.time.com/time/world/article/0,8599,1908406,00.html?xid=rss-mostpopularemail 20.04.2018'de alınmıştır.
- İnternet: Türkiye İletişim ve Koordinasyon Ajansı, Web: <https://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihce-222> 28.12.2019'de alınmıştır.

- İnternet: US Department of State. (2018). *Iran International Religious Freedom Report*. s.4. Web: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/05/iran-2018-international-religious-freedom-report.pdf> 01.10.2019'da alınmıştır.
- İnternet: VACHHANI, N. "Why is Modi so popular with the Indian Shia community?". *Quora*. Web: <https://www.quora.com/Why-is-Modi-so-popular-with-the-Indian-Shia-community>, 02.05.2018'de alınmıştır.
- İnternet: VACHHANI, N. "Why is Modi so popular with the Indian Shia community?". *Quora*. Web: <https://www.quora.com/Why-is-Modi-so-popular-with-the-Indian-Shia-community>, 02.05.2018'de alınmıştır.
- İnternet: WALI, K. (2017). "Al-Mustafa international University: Globalization of Shiism". *Ahwaz Monitor*. Web: www.ahwazmonitor.info/articles/al-mustafa-international-university-globalization-of-shiism/ 25.02.2019'da alınmıştır.
- İnternet: ZANANE, A. (2019). "Will Rajnath Singh Secure Lucknow's Shia Muslim Vote This Time?". *The Quint*, 18 Nisan. Web: <https://www.thequint.com/voices/opinion/rajnath-singh-lucknow-shia-muslim-vote-bank-2019-elections> 21.11.2019'de alınmıştır.
- İnternet: ZISSIS, C. (2007). "India's Muslim Population". *Council on Foreign Relations*. 22 Haziran. Web: <https://www.cfr.org/backgrounder/indias-muslim-population> 10.03.2020'de alınmıştır.
- JONES, J. (2011). *"Shi'a Islam in Colonial India: Religion, Community and Sectarianism"*. Cambridge University Press, s.33-38.
- KARACASULU, N. (2014). "Uluslararası İlişkilerde İnşacılık Yaklaşımları". Tayyar Arı (der.), *Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri: Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar*. Bursa: Dora Yayınları. s.105-123.
- KARADAĞ, H. (2016). *"Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi"*. İstanbul: Nobel Yayıncılık, s.54.
- KATOUZIAN, H. (2009). *"The Persians: Ancient, Mediaeval and Modern Iran"*. Yale University Press. s.118.
- KAYA, S. (2008). "Uluslararası İlişkiler Konstrüktivizm Yaklaşımlar", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. Cilt 63, Sayı 3, s.83-111.
- KEYİK, M. ve EROL, M. S. (2019). "Realizme Göre Güç ve Güç Dengesi Kavramları". *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*. Cilt 3, Sayı 1, s.12-49.
- KILINÇ, A. (2008). "İran Anayasa Hukukunun Genel Esasları". *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Cilt 12, Sayı 2. s.907-948.
- KIRILMAZ, A. ve EROL, M. S. (2018). "İran Diasporası'nda Kadın Üzerine Bir Okuma". *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*. Cilt 2, Sayı 2, s.23.
- KLOTZ, A. ve LYNCH, C. (2007). *"Strategies for Research in Constructivist International Relations"*. New York: M. E. Sharpe Inc.

- KUGIEL, P. (2017). “*India’s Soft Power: A New Foreign Policy Strategy*”. New York: Routledge.
- KUTLUTÜRK, C. (2017). Hindistan’daki İsmā‘īlī Hōcalarda Hint Kültürü Etkisi ve Bunun Ginān Külliyyatındaki Yansımaları. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 58, Sayı 2, s. 1-29.
- KÜÇÜK, M. (2014). “Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacılık”. Ramazan Gözen (der.), *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- LEONOVA, O. (2014). “Soft Power as a State’s Foreign Policy Resource”. Ilyin, Korotoyev ve Grinin. (Ed.) *Global And Regional Relations And Processes*. Volgograd: Uchitel Publishing House s.99-103.
- LEWIS, B. (2015). “*Ortadoğu: 2000 Yıllık Ortadoğu Tarihi*”. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- LIN, L. ve HONGTAO, L. (2017). “Joseph Nye’s Soft Power Theory and Its Revelation Towards Ideological and Political Education”. *Humanities and Social Sciences*. Cilt 5, Sayı 2, s.69-74.
- LOUER, L. (2008). “*Chiisme et politique au moyen-orient*”. Mondes et Nations Collections.
- LOUER, L. (2017). “*Sunnites et Chiïtes Histoire politique d'une discorde*”. Edition du Seuil.
- MALEKİ, E. (2013). “Türk Kültür Dilinin Fars Kültür Diliyle Etkileşimi”. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Cilt 17, Sayı 3, s.141-142.;
- MALONEY, S. (2015). “*Iran’s Political Economy since the Revolution*”. Cambridge University Press, Washington D.C., s. 123-128.
- MOMEN, M. (1987). “*An Introduction to Shi’i Islam*”. Yale University Press, 1987, s.277-278.
- MUSAVİ, A. (1997). “Velayet-i Fakih Teorisi ve Şii Fıkıh Literatüründeki Yeri”. *İslami Siyaset Teorisi ve Sorunlar*. Mümtaz Ahmet (Ed.), Halim Sırçancı (Çev.), İstanbul: Ekin Yayınları, s.149.
- NYE, J. (1990). “Soft Power”. *Foreign Policy*, Sayı 80, s. 153-171.
- NYE, J. (2003). “*Amerikan Gücünün Paradoksu*”. İstanbul: Literatür Yayıncılık, s.13.
- NYE, J. (2004). “*Soft Power: the Means of Success in World Politics*”. New York: Public Affairs, s.19.
- NYE, J. (2007). “*Notes For A Soft Power Research Agenda, Power in World Politics*”. London: Routledge, s.164.
- NYE, J. S. (2004). “Soft Power and American Foreign Policy”. *Political Science Quarterly*. Cilt 119, Sayı 2, s.268-269.
- NYE, J. S. (2005). “Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Yolu”. Rayhan İnan Aydın (Çev.), Ankara: Elips Kitap, s.54,55.
- OGDEN, C. (2016). “*Hindistan Dış Politikası*”, Çev. Aslan Yavuz Şir, İstanbul, İyi Düşün Yayınları, s.248.

- ONUF, N. G: (1989). *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*. New York: Columbia University Press.
- ÖÇAL, Ş. (2018). “İran Dış Politikasında Yumuşak Güç Kullanımı: Kültür ve Dil”. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*. Cilt 2, Sayı 2, s.46-68.
- ÖZDEMİR, H. (2008). “Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. Cilt 63, Sayı 3, s. 134.
- ÖZDEMİR, H. (2008). “Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 63, Sayı 3, s.134.
- ÖZEV, M. H. (2013). “Eleştirel Teori Olarak Konstrüktivizm”. Çomak H. ve Sancaktar C. (Ed.), *Uluslararası İlişkilerde Teorik Tartışmalar*, İstanbul: Beta Yayıncılık, s.483-522.
- ÖZKAN, S. H. (2010). “Osmanlı Devleti’nde Yabancı Dil Eğitimi”. *Turkish Studies-International Periodical For The Language, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt 5, Sayı 3, s. 1785-1786.;
- PREMONVILLE, A. L. (2015). “*Géopolitique de l’iran*”. Paris: Presses Universitaires de France. s.141.
- PRICE, R. ve REUS-SMIT, C. (1998). “Dangerous Liaisons? Critical International Theory and Constructivism”, *European Journal of International Relations*, Cilt 4, Sayı 3, s.259-294.
- PURTAŞ, F. (2013). “Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi”, *Akademik Bakış Dergisi*, Cilt 7, Sayı 13, s.4.
- REUS-SMIT, C. (2002). “Imagining society: constructivism and the English School”, *British Journal of Politics and International Relations*, Cilt 4, Sayı 3, s.487-509.
- RİZVİ, S. A. (2017). “Population of Shia Ithna Ashri community in India; case study of Lucknow”. *IOSR Journal Of Humanities And Social Science*. Cilt 22, Sayı 9, s.17.
- ROY, O. (1994). “Siyasal İslamın İflası”, Akalın, C. (çev.) İstanbul: Metis Yayınları, s.220.
- RUGGIE, J. G. (1988). “What Makes The World Hang Together? Neo-Utilitarianism and The Social Constructivist Challenge”. *International Organizations*. Cilt 52, Sayı 4, s.867.
- SADEGHI, S. M. ve HAJIMINEH, R. (2019). “The Role of Iran’s «Soft Power» in Confronting Iranophobia”. *Mgimo Review Of International Relations*. Cilt 4, Sayı 67, s.216-238.
- SANCAK, K. (2015). “Dış Politikada Bir Etki Aracı Olarak Yumuşak Güç: Türkiye’nin Yumuşak Gücünün Analizi ve Azerbaycan Üzerindeki Yumuşak Güç Kapasitesinin Değerlendirilmesi”. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Doktora Tezi. s.93.

- SANCAK, K. (2016). “*Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak Güç*”. İstanbul: Nobel Yayıncılık, s.81.
- SİNKAYA, B. (2011) “İran İslam Cumhuriyeti’nde Siyasal Yapı ve Yönetim”, *Ortadoğu Siyasetinde İran*, Yılmaz, T. ve Şahin, M. (Ed.), Ankara: Barış Kitap, s.17.
- SUNE, E. (2019). The Role of Para-Governmental and Paramilitary Organizations in the International Political Economy of Iran. *Gazi Akademik Bakış*, Cilt 12, Sayı 24, s.45-66.
- TAŞAR, N. (2019). “1979 İran İslam Devrimi Sonrası İran’ın Yumuşak Güç Politikasında Jeopolitik ve Mezhepsel Boyutu”. *Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*. s.2.
- TORABİ, S. M. H. (2015). “Nimatullahi Sufism and Deccan Bahman Sultanate”, *Paripex Indian Journal Of Research*, Cilt 4, Sayı 6, s.81-82.
- TUNCER, H. (1995). “Eski ve Yeni Diplomasi”. Ankara: Ümit Yayıncılık. s.125-126.
- UYAR, M. (2000). “Velayet-i Fakih’in Ortaya Çıkışı ve Değerlendirilmesi”. *Dini Araştırmalar Dergisi*. Cilt 2, Sayı 6, s.77-98.
- ÜNALMIŞ, A. N. ve BAŞARAN, D. (2019). “İran Dış Politikasında Yumuşak Güç Kullanımı ve Kamu Diplomasisi: Ortadoğu Örneği”. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*. Cilt 3, Sayı 1, s.50-79.
- ÜSTÜNTAŞ, D. (2016). “İran’ın Yumuşak Gücü: Unsurları, Zorlukları”. *Akademik Ortadoğu Dergisi*. Cilt 11, Sayı 1, s.59-84.
- WALT, S. M. (1998). “International Relations: One World, Many Theories”. *Foreign Policy*. Sayı 110, s.41-42.
- WENDT, A. (1992). “Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics”. *International Organizations*. Cilt 46, Sayı 2, s.398.
- WENDT, A. (1994). “Collective Identity Formation and the International State”. *American Political Science Review*. Cilt 88, Sayı 2, s.385.
- WENDT, A. (1995). “Constructing International Politics”. *International Security*. Cilt 20, Sayı 1, s.71-81.
- WENDT, A. (1996). “Identity and Structural Change in International Politics”. Lapid, Y. ve Kratochwill, F. (Ed.), *The Return of Culture and Identity in International Relations Theory*. Londra: Lynne Rienner Pub.
- WENDT, A. (1999). “*Social Theory of International Politics*”. Cambridge: Cambridge University Press. s.103-109.
- WILDAVSKY, A. (1994). “Why Self-Interest Means Less Outside of a Social Context Means”. *Journal of Theoretical Politics*. Sayı 6, s. 204.
- YATAĞAN, A. G. (2018). “Sert Güç Unsurlarının Yumuşak Güç Aracı Olarak Etkileri”. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*. Cilt 28, Sayı 2, s.69-94.
- YEGİN, A. (2017). “*İran’ın Bölgesel Faaliyetleri*”. İstanbul: Seta Kitapları. s.10-11.

- YILDIZ, A. (2004). "Süleyman Nazif'e göre İran Edebiyatının Edebiyatımıza Tesiri". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. Cilt 8 Sayı 1, s.164.
- YILMAZ, S. (2008). *Güç ve Politika*. İstanbul: Alfa Yayınları. s.17-18.
- YILMAZ, S. (2011). "Yumuşak Güç ve Evrimi", *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*. Cilt 3, Sayı 12, s.31-36.
- YILMAZ, S. (2012). "Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliğinde Kamu Diplomasisi ve Güç Projeksiyonu". *Kamu Diplomasisi*. Özkan, A. ve Ersoy Öztürk, T. (Ed.), İstanbul: TASAM Yayınları, s.203-204.
- YILMAZ, S. (2012). "Kamu Diplomasisi: Başka Halklara Angaje Olmak, Ayaklandırmak". *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler*. Sayı 1, s.200-201.
- ZOLFAGHARI, M. (2018). "Iran's Soft Power In Foreign Policy". *International Journal of Management and Applied Science*. Cilt 4, Sayı 1, s.66-69.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Göktuğ ÇALIŞKAN
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 28/04/1995-Edirne
Medeni hali : Bekar
Telefon : 0507 234 90 90
E-mail : goktug.caliskan@hbv.edu.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi ve notu
Yüksek lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Uluslararası İlişkiler Bölümü	Tez Aşaması 3.56
Lisans	Erciyes Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Hukuk	3.06 / Devam Ediyor
Lisans	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler (İngilizce)	2018 3.32
Lisans	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	2017 3.50
Ön lisans	Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Adalet	2015 3.12
Lise	Bursa Polis Koleji	2013/78.27

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2018	Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM)	Stajyer

Yabancı Dil

İngilizce	İleri Seviye (YDS: 73.75, YÖKDİL: 82.50)
Fransızca	İleri Seviye (DALF C1)

Yayımlar

Çalışkan, G . (2020). Yufan Hao ve Lin Su, Çin'in Dış Politika Yapımı: Toplumsal Güç Ve Çin'in Amerika Politikası, Routledge, New York 2016, 248 S. . Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, 4 (1), 216-220.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/uksad/issue/54632/745323>

Hobiler

Araştırmak, Kitap Okumak, Futbol, Basketbol.

le.ahbv.edu.tr